Raftul Denisei

Andreï Makine

Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice

roman

HUMANITAS fiction

Cărțile lui Andreï Makine sunt traduse în peste treizeci de țări.

Întinderile nesfârșite ale Rusiei ascund multe destine zdrobite. După cel de-al Doilea Război Mondial, aura euforică a victoriei dispare și exaltarea lasă repede loc dezamăgirii. Ipocrizia și depravarea își pun pecetea pe o viață tot mai puțin demnă. Miturile încep să se erodeze, învingătorii devin repede învinși în propria țară, iar supraviețuitorii și eroii sunt siliți să joace farsa fericirii.

„***Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice*** este debutul uluitor al unei voci literare unice. Makine a scris o carte profundă și sensibilă despre supraviețuirea în mediul politic și social nemilos al Uniunii Sovietice."
Washington Post

„O carte irezistibilă, de la prima la ultima pagină. Se va vorbi multă vreme despre acest roman, a cărui traducere a meritat așteptarea."
Washington Times

„Stilul lui Makine are o frumusețe clasică și tenebroasă în același timp care i-a siderat pe francezi."
L'Express

ISBN 978-973-689-213-4

Punctul de cotitură al vieții lui Ivan este războiul. La Stalingrad a câștigat cea mai înaltă distincție militară, iar pe un câmp de bătălie unde zăcea rănit a cunoscut-o pe Tatiana, iubirea vieții lui. Anii de pace, în loc să recompenseze sacrificiile eroilor, sunt și ei tragici, numai că ororile se strecoară lent în viața de zi cu zi. Soclurile încep să se clatine, promisiunea viitorului luminos este înlocuită de certitudinea prezentului sordid, fără ieșire, numai că nimeni nu are dreptul să spună lucrurilor pe nume. Rămas văduv și silit să joace în continuare comedia patriotismului de paradă, Ivan își amăgește singurătatea cu alcool. Singura rază de lumină din realitatea tristă este Olia, fiica lui, ce pare să se numere printre învingători. Însă tânăra ascunde un secret rușinos: șantajată de K.G.B. pentru o aventură de-o noapte, Olia a devenit prostituată de lux în slujba serviciilor secrete sovietice. Ce se va întâmpla când tatăl va afla despre suprema înjosire la care îi sunt supuse numele și familia?

Unul dintre marile talente ale literaturii contemporane, Andreï Makine s-a născut în 1957 la Krasnoiarsk (Siberia). Face studii filologice, obține doctoratul la Universitatea Kalinin din Moscova, ține un curs de filozofie la Institutul din Novgorod. În 1987, călătorește în Franța, unde cere azil politic. La Paris trăiește la început în condiții precare: e obligat să locuiască, o vreme, într-un cavou din cimitirul Père Lachaise, se mută într-o cămăruță în Montmartre, scrie de mână pe hârtie luată de la un centru de colectare a maculaturii. Nu abandonează nici o clipă condeiul, însă manuscrisele lui sunt întâmpinate inițial numai de refuzuri. În cele din urmă reușește să publice ***Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice*** (*La fille d'un héros de l'Union soviétique*, 1990). Este începutul unei cariere literare care a culminat, în anul 1995, cu romanul *Le testament français* (*Testamentul francez*), câștigător al premiilor Goncourt și Médicis. Pe lângă aceste titluri, a mai publicat romanele *Confesiunile unui stegar destituit* (*Confessions d'un porte-drapeau déchu*, 1992), *Pe vremea fluviului Amur* (*Au temps du fleuve Amour*, 1994), *Crima Olgăi Arbelina* (*Le crime d'Olga Arbelina*, 1998), *Recviem pentru Est* (*Requiem pour l'Est*, 2000), *Muzica unei vieți* (*La musique d'une vie*, 2001), *Pământul și cerul lui Jacques Dorme* (*La terre et le ciel de Jacques Dorme*, 2003), *Femeia care așteptă* (*La femme qui attendait*, 2004), *Iubirea omenească* (*L'amour humain*, 2006) și eseul *Franța pe care uităm să o iubim* (*Cette France qu'on oublie d'aimer*, 2006).

ANDREÏ MAKINE

Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice

Traducere din franceză de
ILEANA CANTUNIARI

HUMANITAS
fiction

Coperta de
ANGELA ROTARU

Redactor
RALUCA POPESCU

ANDREÏ MAKINE
LA FILLE D'UN HÉROS DE L'UNION SOVIÉTIQUE
© Éditions Robert Laffont, S.A., Paris, 1990, 1995
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2008, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 73, fax 021/408 83 74
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. — CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MAKINE, ANDREÏ
Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice / Andreï Makine ; trad. Ileana Cantuniari. - București : Humanitas Fiction, 2008
ISBN 978-973-689-213-4

I. Cantuniari, Ileana (trad.)

821.133.1-31=135.1

Prietenului meu Jacques Verrier

Domnul Georges Martinowsky, profesor titular de limba rusă, a avut bunăvoința de a reciti manuscrisul acestui roman și traducerea lui. Autorul și traducătoarea îi mulțumesc pentru observațiile sale, care s-au dovedit extrem de prețioase.

1.

Cât de fragil și de straniu este totul pe lumea asta...

Viața lui, bunăoară, atârnase doar de ciobul acela de oglindă care-și pierduse luciul și de degetele învinețite de frig ale unei infirmiere de pe ambulanță, subțirică precum o adolescentă.

Stătea culcat pe câmpul acela de primăvară brăzdat de tancuri, în mijlocul a sute de uniforme militare înțepenite peste noapte într-un morman înghețat. La stânga, dintr-un crater negru, bârne rupte își înălțau vârfurile sfârtecate. Foarte aproape, cu roțile afundate într-o tranșee pe jumătate surpată, un tun antitanc se cabra spre cer.

Înainte de război, dacă se lua după ce scria în cărți, își închipuia câmpul de luptă cu totul altfel: soldați aliniați cu grijă în iarba fragedă, ca și cum ar fi avut timp, înainte să moară, să adopte o poziție anume, semnificativă, sugerată de moarte. Fiecare cadavru dezvăluia astfel solitudinea întâlnirii sale cu moartea. Și se putea arunca o privire peste chipul oricăruia dintre ei, unul întorcându-și ochii spre norii care se îndepărtau agale, altul atingând cu obrazul pământul negru.

De aceea, când mersese pentru prima oară de-a lungul pajiștii acoperite de morți, nu remarcase nimic. Mergea, trăgându-și cu greu cizmele din făgașurile drumului de toamnă, cu privirea ațintită la spinarea omului din față, la vestonul militar cenușiu și decolorat pe care străluceau micile picături lăsate de ceață.

Când ieșeau din sat – niște schelete de izbe pe jumătate arse –, un glas se făcu auzit în spate, în șirul de soldați:

— Fir-ar să fie! Da' știu că nu sunt zgârciți cu poporul!

Aruncă atunci o privire spre pajiștea care se întindea spre crângul vecin. Văzu în iarba plină de nôroi un morman de haine militare cenușii, printre care, la grămadă, zăceau ruși și nemți, când amestecați, când despărțiți, cu fața la pământ. Și mai era ceva ce nu semăna cu un trup omenesc, ci cu un soi de terci brun, printre fâșii de postav ud.

Una din acele mase moarte era acum și el. Stătea culcat; capul, înțepenit într-o băltoacă de sânge ce îi înghețа sub ceafă, îi era înclinat într-un unghi greu de imaginat pentru o ființă vie. Coatele îi erau atât de violent vârâte sub spinare, încât părea că vrea să se smulgă din pământ. Soarele abia scânteia printre mărăcinii acoperiți de chiciură. În pădure, la marginea câmpului și în craterele lăsate de obuze, se deslușea încă umbra vânătă a frigului.

Oamenii de pe ambulanță erau patru la număr: trei femei și un bărbat care conducea furgoneta unde îi puneau pe răniți.

Frontul se retrăgea spre vest. Dimineața era nemaipomenit de senină. Glasurile lor, în aerul înghețat și totuși însorit, răsunau limpezi și îndepărtate. „Trebuie să terminăm înainte să se topească, altfel o să ne împotmolim în noroi!" Tuspatru erau la capătul puterilor. Ochii, înroșiți de nopțile nedormite, clipeau în lumina piezișă a soarelui la răsărit. Dar munca le era eficace și bine coordonată. Pansau răniții, îi așezau pe târgi și, încet, făcând să scârțâie dantelăria de gheață de sub tălpi, ocoleau morții, poticnindu-se în hârtoape, până ce ajungeau la furgon.

Se scurgea cel de-al treilea an de război. Iar acest câmp de primăvară acoperit de uniforme militare înghețate se întindea undeva, în inima sfâșiată a Rusiei.

Trecând pe lângă soldat, tânăra infirmieră de pe ambulanță abia dacă s-a oprit. Aruncă o privire spre balta de sânge acoperit de promoroacă, spre ochii sticloși cu pleoape umflate din pricina deflagrației și mânjite de pământ. Mort. Cu o asemenea rană, nimeni nu supraviețuiește. Își continuă drumul, apoi se întoarse îndărăt și, ferindu-se să privească în ochii aceia oribili, ieșiți din orbite, trase din haină livretul militar.

— Ascultă, Mania, îi strigă ea colegei care pansa un rănit la vreo zece pași mai departe, uite un Erou al Uniunii Sovietice!

— Rănit? întrebă aceasta.

— Nu... Mort.

Se aplecă asupra lui și începu să-i spargă gheața din jurul părului ca să poată să-i ridice capul.

—Hai, Tatiana! Să mergem! O să-l cărăm pe-al meu.

Şi Mania îl ridica deja de subsuori pe rănitul ei, al cărui cap era alb de bandaje.

Atunci Tatiana, cu mâinile umede şi amorţite, căută în grabă prin buzunare un ciob de oglindă, îl şterse cu un ghemotoc de scamă şi-l duse la buzele soldatului. În ciobul acela se răsfrânse azurul cerului, un arbust scăpat ca prin minune şi acoperit de ace de gheaţă. O dimineaţă strălucitoare de primăvară. Cuarţul sclipitor al chiciurii, gheaţa fragilă, vidul însorit şi sonor al aerului.

Dintr-odată tot acest spaţiu se îmblânzi, se încălzi, fu învăluit de o uşoară umbră de ceaţă. Tatiana sări în picioare şi, înălţând ciobul de oglindă de pe care se ştergea rapid aburul uşor al răsuflării, strigă:

— Mania, omul respiră!

Spitalul fusese improvizat în clădirea cu un etaj a şcolii. Pupitrele erau înghesuite sub scară, bandajele şi medicamentele, în dulapuri, paturile erau aliniate în sălile de clasă; se făcuse ceea ce era mai urgent. Când îşi veni în simţiri după patru zile de comă profundă, rănitul ghici, prin ceaţa alburie care îi îneca ochii cu un văl vâscos şi dureros, portretul lui Darwin. Mai jos deslușea o hartă pe care apăreau pete difuze în trei culori – roşu pentru Uniunea Sovietică, verde pentru coloniile engleze şi violet pentru cele ale Franţei. Apoi amorţeala asta începu să se împrăştie. Izbuti treptat să distingă chipul

infirmierelor și să simtă o arsură ascuțită când îi schimbau pansamentele.

O săptămână mai târziu, putu schimba câteva cuvinte cu vecinul lui, un tânăr locotenent căruia i se amputaseră picioarele. Locotenentul vorbea mult, de parcă ar fi vrut să se amețească singur sau să alunge plictiseala. Uneori întindea mâna spre partea de jos a patului, căutându-și picioarele absente și apoi, venindu-și în fire, aproape vesel, spunea cu un aer de bravură ceea ce Eroul Uniunii Sovietice auzise și avea să mai audă iarăși din gura soldaților: „La dracu'! Picioarele mele s-au dus pe copcă, dar de mâncat tot mă mănânc! Asta da, minune a naturii!"

Povestea cu oglinda i-o spusese locotenentul. O întrezărise uneori pe cea care îl salvase. Dădea câteodată o mână de ajutor la instalarea răniților, împărțea prânzul, dar, în cea mai mare parte a timpului, străbătea câmpurile de luptă în camionul sanitar.

Când intra în sala lor, ea arunca adesea o privire temătoare spre ungherul lui, iar el, cu pleoapele pe jumătate închise, simțea că durerea se atenuează, alternează cu momente liniștite, și atunci zâmbea îndelung.

Stătea culcat, zâmbea și se gândea la ceva foarte simplu. Se gândea că era Erou al Uniunii Sovietice; rămăsese în viață, picioarele și brațele îi erau intacte; ieri, pentru prima dată, în zgomotul sec și asurzitor al hârtiei aspre care se rupe, deschiseseră ferestrele spre aerul călduț de primăvară; mâine avea să încerce să se ridice, să umble un pic, iar dacă izbutea, avea să facă și cunoștință cu tânăra zveltă care-i arunca priviri furișe.

A doua zi se sculă și, savurând beatitudinea primilor pași încă stângaci, navigă prin încăpere spre ieșire. Pe culoar, se opri lângă fereastra deschisă și privi cu o lăcomie veselă aburul limpede al primelor crengi înverzite, curticica prăfoasă prin care se plimbau răniții, unii în cârje, alții cu brațul în eșarfă. Își răsuci o țigară, o aprinse. Trăgea nădejde s-o întâlnească în ziua aceea chiar, să-i prindă privirea („O asemenea rană și deja pe picioare!") și să-i vorbească. Se gândise mult de-a lungul acelor zile și săptămâni nesfârșite. Avea să-i facă un mic semn din cap trăgând aer în piept și, mijindu-și ochii, să-i spună cu un aer nepăsător: „Mi se pare că ne-am mai văzut undeva..." Dar uneori se gândea că ar trebui să înceapă conversația altfel. Da, să înceapă cu fraza aceea auzită într-o zi într-un spectacol la care asistase clasa lui. Actorul, învești mântat în mantia lui neagră, îi spunea eroinei îmbrăcată într-o rochie numai spumă de dantele deschise la culoare: „Așadar dumneavoastră, doamnă, vă datorez viața..." Fraza asta i se părea de o fascinantă noblețe.

Ea se ivi brusc. Luat pe nepregătite, el își răsuci în grabă o țigară mijindu-și ochii. Nici măcar nu băgase de seamă că ea alerga. Cizmele mari și fusta îi erau stropite de noroi, părul i se lipea de frunte în șuvițe umede. Din camera vecină ieșea medicul-șef. O văzu și se opri de parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Dar ea se aruncă spre el și, într-un hohot de plâns care izbucni ca un râset, țipă: „Lev Mihailovici! Mașina... peste o mină... lângă pârâu... Pârâul s-a revărsat... Coborâsem să caut vadul de trecere..."

Medicul-șef o împingea deja spre cabinetul instalat în cancelarie. Ea continua să spună sacadat: „Tolia voia să treacă peste câmp. Era plin de mine... Ardea atât de tare, că nu ne puteam apropia... Mania... Mania a ars și ea..."

Pe coridor se iscă o bruscă agitație. Infirmierele alergau, cu trusele în mâini. Eroul Uniunii Sovietice se aplecă peste pervaz. Prin curtea școlii se grăbea medicul-șef, târându-și piciorul mutilat într-un bombardament. Se auzea huruitul motorului camionetei cu părțile laterale supraînălțate cu scânduri din lemn verde.

Făcură cunoștință mai târziu. Își vorbeau și se ascultau unul pe celălalt cu o emoție veselă pe care n-o mai încercaseră încă niciodată. Și totuși, ce aveau ei să-și povestească? Satele lor erau unul lângă Smolensk, celălalt pierdut în mlaștinile Pskovului. Un an de foamete trăit în copilărie și care părea acum, în plin război, ceva cu totul obișnuit. O vară îndepărtată petrecută într-o tabără de pionieri și imortalizată într-o fotografie îngălbenită – vreo treizeci de copii rași în cap, încremeniți într-o încordare cam sfidătoare sub o banderolă roșie: „Mulțumim tovarășului Stalin pentru copilăria noastră fericită!" El era așezat la dreapta unui pionier robust și îmbufnat îndărătul tobei și, la fel ca toți camarazii, fixa vrăjit obiectivul aparatului...

Într-o seară, ieșiră de la școală, străbătură agale, sporovăind, satul pe jumătate ars și se opriră lângă ultima izbă. Nu mai rămăsese din ea decât o carcasă

înnegrită, o dantelă calcinată în aerul rece al primăverii. Înăuntru se deslușea forma cenușie a unei sobe mari acoperite de tăciuni. Dar jur-împrejur, pe pământ, se vedea deja reflexul albăstrui al ierbii noi. Deasupra unui gard dărâmat, strălucea timid în amurgul transparent ramura palidă a unui măr înflorit.

Tăceau. El, ca din curiozitate, cerceta interiorul izbei. Ea mângâia distrată ciorchinii de flori albe ai mărului. „Ce mai sobă! spuse el, în sfârșit. Seamănă cu a noastră. Aveam și noi aceeași *lejanka*[1]." Apoi, fără pauză, începu să vorbească, ațintindu-și privirea pe interiorul ars al izbei.

— La noi, nemții au sosit vara. Au ocupat satul, s-au instalat. Două zile mai târziu, în plină noapte, partizanii au atacat. Au aruncat în aer antrepozitul nemților, au ucis mai mulți dintre ei. Dar, ca să-i scoată... nu erau destul de bine înarmați. S-au repliat spre pădure. Dimineața, nemții parcă turbaseră, au dat foc satului din amândouă capetele. Cei care încercau să scape erau uciși imediat. Totuși nu mai rămăseseră decât femeile și copiii. Și bătrânii, firește. Maică-mea, care era cu copilașul cel mic – Kolka, frate-meu –, când a văzut asta, m-a împins în grădina de zarzavat. „Fugi de aici! a zis ea. Fugi spre pădure!" Am început să alerg, dar am văzut că tot satul era împresurat. Atunci am făcut cale-ntoarsă. Dar ei intrau deja în curtea noastră. Erau trei, cu pis-

1 Margine largă a sobei rusești pe care se poate întinde cineva ca să doarmă. [Toate notele sunt preluate din ediția originală. (N. tr.)]

toale-mitraliere. Lângă izbă, pe o mică pajiște, era o căpiță de fân. M-am gândit: „Acolo n-au să mă dibuiască!" Și apoi, ca și cum cineva mi-ar fi șoptit... văd lângă gardul de mărăcini o coșarcă mare, cu două toarte. Și mă vâr sub ea. Nu știu cum am rezistat acolo dedesubt. Nemții au intrat în casă. Și au împușcat-o pe mama... A strigat multă vreme... iar eu am stat stană de piatră, atât mi-era de frică... apoi i-am văzut că ies. Unul din ei – nu-mi credeam ochilor – îl ducea pe Kolka de picioare, cu capul în jos. Bietul copil începuse să zbiere... Ce m-a salvat pe mine atunci a fost frica. Dacă aș fi fost în toate mințile, m-aș fi aruncat asupra lor. Dar eu nici măcar nu mi-am dat seama de cele ce se întâmplau. În clipa aceea, l-am văzut pe unul cum scoate un aparat de fotografiat, în timp ce celălalt l-a luat pe Kolka în baionetă ca într-o frigare... Poza pentru fotografie, ticălosul! Am stat sub coș, iar noaptea am șters-o de-acolo.

Ea îl asculta fără să-l audă, știind dinainte că în istorisirea lui va exista toată acea oroare care îi înconjura și pe care o întâlneau la fiecare pas. Tăcea, amintindu-și de ziua în care camioneta lor intrase în satul recucerit de la nemți. Începuseră să îngrijească răniții. Și, nu se știe de unde, se ivise ca un strigoi o bătrână stafidită, pe jumătate moartă, care, fără să scoată o vorbă, o trăsese de mânecă. Tania o urmase. Bătrâna o dusese într-o șură; pe paiele putrezite erau culcate două tinere – amândouă ucise cu un glonț în cap. Și acolo, în semiîntuneric, țăranca își redobândise graiul. Fuseseră ucise de ai lor, de

așa-numiții *polițai*[1] ruși, care le împușcaseră în cap și violaseră corpurile calde încă agonizând...

Stătură câteva clipe fără să vorbească, apoi o luară înapoi. El își aprinse o țigară și râse scurt, ca și cum își amintea de ceva comic:

— Când au părăsit curtea noastră, au trecut foarte aproape de căpița de fân. M-am uitat. S-au oprit și au început s-o străpungă cu baionetele. Credeau că se vârâse cineva înăuntru...

Douăzeci sau treizeci de ani mai târziu, cu ocazia zilei de 9 Mai, Tatianei avea să-i fie adesea pusă această întrebare: „Tatiana Kuzminicina, cum ți-ai întâlnit Eroul?" De Ziua Victoriei, întreg atelierul de lăcuire – zece fete tinere, trei muncitoare mai în vârstă printre care și ea, precum și șeful lor, un bărbat ciolănos într-o salopetă de lucru sticloasă de la atâta lac – organizează o mică petrecere. Se înghesuie toți într-un birou burdușit de hârțogăraie, de gazete de perete vechi, de steguțe ale „Fruntașilor în întrecerea socialistă" și se pun în grabă pe mâncat și băut, ridicând paharul în cinstea Victoriei.

Ușa biroului dă spre curtea din spate a fabricii de mobile. O țin deschisă. După aburii vătămători ai acetonei, e o adevărată încântare. Se simte vântul de mai însorit, încă lipsit de miresme, ușor și gol. În depărtare, se zărește o mașină care lasă în urma ei un nor de praf, de parcă ar fi vară. Femeile scot din genți provizii modeste. Șeful, făcând complice

1 Colaboratorii ocupanților.

cu ochiul, scoate dintr-un dulăpior zgâriat o sticlă cu alcool ţinut ascuns şi având eticheta „acetonă". Toată lumea se însufleţeşte, amestecă alcoolul cu dulceaţă, toarnă un pic de apă şi ciocneşte: „În cinstea Victoriei!"

— Tatiana Kuzminicina, cum ţi-ai cunoscut Eroul?

Iar ea începe pentru a zecea oară să povestească despre oglinjoară, despre şcoala transformată în spital, despre primăvara aceea îndepărtată. Ele cunosc deja urmarea, dar ascultă, se miră şi se înduioşează de parcă ar auzi-o pentru prima oară. Tatiana nu mai vrea să-şi amintească nici de satul incendiat la amândouă capetele, nici de ţăranca bătrână şi mută care o dusese în şură...

— Era o primăvară frumoasă, dragile mele, în anul acela... într-o seară, ne-am dus până la ieşirea din sat, ne-am oprit, toţi merii erau înfloriţi, era atât de frumos, că rămâneai fără grai. Ce le poate face războiul merilor? Ei înfloresc mai departe. Iar Eroul meu şi-a răsucit o ţigară, a fumat. Şi-a mijit ochii şi a spus...

I se pare acum că, într-adevăr, chiar au avut acele întâlniri şi seri lungi, atât de lungi... De la un an la altul, până la urmă a început singură să creadă că aşa a fost. Cu toate astea, nu existase decât seara aceea de primăvară îngheţată, scheletul negru al acoperişului ars şi pisica hămesită care se prelingea prudentă de-a lungul gardului uitându-se la ei cu un aer misterios, aidoma animalelor şi păsărilor care, în amurg, par să aibă gânduri omeneşti.

A mai fost încă o seară, ultima. Caldă, plină de freamătul și ciripitul lăstunilor. Coborâseră spre râu, stătuseră acolo multă vreme încremeniți, neștiind prea bine ce să-și spună; apoi, stângaci, se sărutaseră pentru prima oară.

— Mâine, Tania, e gata... revin la ordin... mă întorc pe front, spuse el cu glas schimbat, de data asta fără să-și mai mijească ochii. Așa că, ascultă-mă bine: când se va termina războiul, ne căsătorim și vom merge în satul meu. E pământ bun în ținutul nostru. Tu trebuie doar să...

Tăcuse. Cu ochii plecați, ea privea urmele lăsate de cizme în lutul moale al malului. Oftând ca un copil rămas fără suflu de prea mult plâns, ea spusese cu voce surdă:

— Eu, nimic... dar tu...

În vara anului 1941, când scăpase din satul incendiat pentru a li se alătura partizanilor, tocmai împlinise șaptesprezece ani. Avea încă sub ochi chipul neamțului care-l ucisese pe micul Kolka. Îl păstrase în minte așa cum cineva păstrează în spaima lividă și mult prea reală a unui coșmar tangajul scării care-i fuge de sub picioare. Ținuse minte chipul acela din cauza cicatricii de pe obraz, care părea mușcat din interior, precum și din cauza privirii limpezi a ochilor albaștri. Multă vreme fusese obsedat de gândul unei răzbunări atroce, a unei răfuieli personale, fusese obsedat de dorința de a-l vedea zbătându-se în chinuri crunte pe cel care pozase pentru fotografie,

ținând înfipt în baionetă trupul unui copil. Era sigur că va da până la urmă de el.

Detașamentul lor de partizani fusese zdrobit. Printr-o minune, stând ascuns o noapte întreagă în păpuriș, cu apa până la gât, izbutise să scape cu viață. În fața Comitetului Militar Regional, spusese că e mai mare cu un an, iar două zile mai târziu se pomenise stând pe o bancă tare împreună cu alți băieți în uniformă, slabi și rași în cap, ascultând limbajul foarte milităros, frust, dar limpede, al unui subofițer. Acesta vorbea despre „tancofobie", explicând că nu trebuia să le fie frică de tancuri și că, fugind la apropierea lor, puteau fi siguri că vor fi prinși. Trebuia să știe să procedeze cu istețime. Iar sergentul le desenase atunci pe vechea tablă din clasă un tanc indicând locurile lui vulnerabile: șenilele, rezervorul de combustibil...

— Pe scurt, cine se teme de tanc să nu se ducă la război! conchisese sergentul, mândru de gluma lui.

Două luni mai târziu, în noiembrie, lungit într-o tranșee înghețată, ițindu-și capul deasupra bulgărilor de pământ acoperiți de chiciură, Ivan se uita la șirul de tancuri care ieșea din pădurea transparentă și care se desfășura agale. Alături de el erau puse pușca – era tot modelul acela vechi conceput de căpitanul țarului, Mosin – și două sticle cu lichid exploziv. Pentru toată secția lor agățată de capătul acela de pământ înghețat, nu erau decât șapte grenade antitanc.

În urma lor, dacă ar fi putut să se ridice, ar fi văzut prin binoclu, prin ceața rece, turnurile Kremlinului.

— Suntem la o oră de mașină de Moscova, spusese în ajun soldatul.

— La Moscova se află tovarășul Stalin, îi replicase ofițerul. Moscova nu va cădea!

Stalin!

Și, imediat apoi, un val de căldură. Pentru el, pentru Patrie, puteai înfrunta tancurile cu mâinile goale! Pentru Stalin, totul căpăta sens: și tranșeele înzăpezite, și mantalele lor, care curând aveau să înțepenească pe veci sub cerul cenușiu, și strigătul răgușit al ofițerului năpustindu-se, în huruitul asurzitor al șenilelor, cu grenada cu inelul deja tras în mână.

Patruzeci de ani mai târziu după ziua aceea înghețată, Ivan Dmitrievici va sta așezat în pâcla cenușie și umedă a unei braserii întunecoase, în larma meselor învecinate, de vorbă cu doi camarazi întâlniți întâmplător. Vor fi turnat deja pe furiș o sticlă de vodcă în cele trei halbe de bere, vor fi trecut la a doua sticlă și se vor simți atât de bine că nici măcar nu vor avea chef să pălăvrăgească. Doar să se asculte unul pe altul încuviințându-și spusele.

— Păi ce mai e și cu Panfilovștii[1] ăștia?... Ăștia-s eroi? Auzi, să te arunci sub tancuri? Parcă aveau de ales, Doamne ferește? „În spatele nostru, Mostova! spunea comisarul politic. Nu mai există posibilitate

1 Cei douăzeci și opt de soldați ai unui regiment care apăra Moscova și care s-au jertfit aruncându-se cu grenadele sub tancuri, oprind astfel înaintarea germană spre capitală, în cursul iernii lui 1941.

de retragere!“ Numai că în spatele nostru nu era Moscova. Erau armele automate ale echipelor de baraj, ticăloșii ăia din N.K.V.D. Și eu, Vania, acolo am început, la fel ca tine. Numai că eu eram la transmisiuni...

Ivan Dmitrievici va da din cap a aprobare, învăluindu-și interlocutorul într-o privire cețoasă și aproape tandră. La ce bun să mai discute? Și apoi, cine mai poate ști cum s-au petrecut cu-adevărat lucrurile? „Și totuși – cuvintele se înșirau tăcute în mintea sa – nu ne gândeam în clipa aceea la nici o echipă de baraj. Locotenentul a zbierat: « Înainte pentru Stalin! Pentru Patrie! » Și dintr-odată totul s-a pornit. Nu ne-a mai fost frig, nu ne-a mai fost frică. Credeam în ce făceam...“

Steaua de aur de Erou al Uniunii Sovietice avea s-o capete după bătălia de la Stalingrad.

Stalingradul totuși nu-l văzuse niciodată. Doar o dâră de fum negru la orizont, deasupra unei stepe uscate și încinse care făcea să scrâșnească țărâna între dinți. Nu văzuse nici Volga, ci doar un gol cenușiu în zare, atârnat parcă peste un hău de la capătul pământului. Sergentul Mihalîci își fluturase mâna în direcția fumului negru, spre orizont

— E Stalingradul care arde. Dacă nemții trec peste Volga, orașul e pierdut, n-o să-l mai putem ține.

Sergentul stătea pe o ladă de obuze goală și trăgea din ceea ce avea să fie ultima lui țigară. O jumătate de ceas mai târziu, în vacarmul și vânzoleala de praf a bătăliei, avea să scoată un soi de oftat și, încet, avea

să se lase într-o parte, ducându-şi mâna la piept de parcă ar fi vrut să smulgă de acolo o mică schijă încovoiată.

Cum de se pomeniseră cu piesa lor de artilerie pe înălţimea aceea, între păduricea rară şi o viroagă plină de mărăcini? De ce fuseseră lăsaţi singuri? Cine dăduse ordinul să ocupe poziţia aceea? Oare dăduse cineva acel ordin?

Încleştarea ţinuse atât de mult, încât se contopiseră cu lupta. Se făcuseră una cu greul zvâcnet al tunului calibrul 76, cu şuierul gloanţelor, cu detunăturile. Înaintând săltat ca nişte vapoare prin stepa devastată, tancurile se revărsau spre ei. În urma lor, printre nori de praf, se agitau umbrele negre ale soldaţilor. Mitraliera ţăcănea dintr-o mică tranşee din stânga. După ce îşi înghiţise obuzul, tunul îl scuipa cu un soi de „uf" de uşurare. Şase tancuri fumegau deja. Celelalte se trăgeau îndărăt pentru o vreme, apoi se întorceau ca magnetizate de colina îndesată cu metal. Şi iarăşi, într-o febrilă agitaţie, cu muşchii înţepeniţi, artileriştii, asurziţi cu totul, făceau corp comun cu spasmele nebune ale tunului. De mult nu mai ştiau câţi rămăseseră, călcând în picioare până şi morţii în vreme ce cărau obuzele. Şi aflau de moartea câte unui camarad doar când se strica ritmul cumplitei lor munci. Din când în când Ivan se întorcea şi de fiecare dată îl vedea pe roşcovanul de Serioja aşezat comod lângă lăzile goale. „Ei! Serghei! Ce tot faci acolo?" îi venea să-i strige de fiecare dată. Dar tot el băga de seamă că omul aşezat nu mai avea în locul pântecelui decât un fel de terci sângerând.

Apoi, prins de vacarmul luptei și de zarva iscată de arme, uita, se întorcea iarăși, voia din nou să-l strige și iarăși dădea peste pata aia roșie...

Ceea ce îi salva erau primele două tancuri care ardeau și care împiedicau astfel un atac direct din partea nemților. Viroaga îi apăra pe partea stângă, pădurica pe dreapta. Cel puțin, așa credeau ei. De aceea, când se ivi un tanc, în zgomot de trunchiuri zdrobite, strivind tufișurile, n-avură nici măcar timp să simtă frica. Tancul trăgea la vedere, dar cel care stătea ghemuit în interiorul lui sufocant se grăbise prea tare.

Explozia îl aruncă pe Ivan la pământ. Se rostogoli în tranșee, tatonă prin groapă ca să dea de mânerul grenadei și, îndoindu-și brațul, o aruncă. Pământul se zgudui – nu auzi explozia, dar o simți în trup. Își înălță capul deasupra tranșeei și văzu fumul negru și umbrele care ieșeau din turelă. Toate astea într-o stare de surzenie sonoră și vătuită totodată. Nici pomeneală de armă automată la îndemână. Mai aruncă încă o grenadă, cea din urmă...

În aceeași liniște vătuită, părăsi tranșeea și văzu stepa goală, tancurile fumegând, haosul pământului brăzdat, cadavre și copaci sfârtecați. La umbra tunului stătea un siberian vârstnic, Lagun. Văzându-l pe Ivan, se sculă, îi făcu un semn cu capul și zise ceva. Se îndreptă, în aceeași liniște ireală, spre mica tranșee a mitraliorului. Acesta era pe jumătate culcat pe o latură, cu gura întredeschisă și strâmbată de o asemenea suferință, că Ivan, fără să-l audă, îi văzu țipătul. Din mâinile însângerate nu mai rămăseseră

decât degetele mari. Lagun începu să-l panseze, spălându-i cioturile cu alcool din bidon și strângându-le tare. Mitraliorul deschise și mai mult gura și se răsturnă pe spate.

Ivan, clătinându-se pe picioare, dădu ocol tancului acoperit cu frunze și crengi rupte și pătrunse în spațiul de sub copaci. Două făgașe lăsate de șenile sclipeau cu o strălucire neagră în iarba smulsă. Trecu peste ele și se îndreptă spre locul unde umbra era mai deasă.

Până și în crângul acela se simțea pădurea. Musculițe se învârtejeau în razele subțiri și tremurătoare ale soarelui. Zări un șănțuleț îngust plin cu o apă de culoarea ceaiului și de o limpezime ametitoare. Peste strălucirea netedă goneau păienjeni de apă. Urmări firul apei și peste câțiva pași dădu de minusculul bazin al unui izvor. Îngenunche și bău lacom. După ce își potoli setea, înălță capul și lăsă privirea să i se piardă în adâncul acela transparent. Deodată, își zări imaginea în oglindă, chipul acela pe care nu-l mai văzuse de atâta vreme – chipul acela tânăr ușor învinețit de umbra primei bărbi, cu sprâncene decolorate de la soare și cu ochi teribil de îndepărtați, de străini.

„Ăsta sunt eu... – cuvintele se formau încet în mintea lui – eu, Ivan Demidov..." Contemplă îndelung trăsăturile acelei imagini întunecate. Apoi se scuturã. I se păru că tăcerea se destrăma. Undeva deasupra lui ciripi o pasăre.

Ivan se ridică, se aplecă iarăși și cufundă bidonul în apă. „Am să-l duc lui Lagun, cred că fierbe colo, sub țeava tunului."

Din citarea lui pe ordinul de zi al Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice, avea să afle că în ziua aceea „ei au oprit înaintarea inamicului într-o direcție de o capitală importantă strategică și au rezistat la mai mult de zece atacuri din partea unui inamic superior numeric". În acel text aveau să fie menționate numele de Stalingrad și Volga, pe care ei nu le văzuseră niciodată. Și cât de puțin aveau să semene acele cuvinte cu ceea ce trăiseră și simțiseră ei! Nu avea să fie vorba acolo nici de Mihalîci, nici de vaietele lui de durere, nici de Serioja în uniforma lui înnegrită și înroșită, nici de tancurile care fumegau în mijlocul copacilor jupuiți și jilavi de sânge.

Nu avea să fie vorba nici de micul bazin cu apă vie, în pădurea care renăștea la toate zgomotele verii.

De la Tatiana nu primise, în timpul războiului, decât două scrisori scurte. La sfârșitul fiecăreia dintre ele scria: „Prietenele mele din război, Lolia și Katia, îți trimit salutări călduroase". Păstra acele scrisori, înfășurate într-o bucată de pânză de cort, pe fundul raniței. Din când în când, le recitea, ajungând să le știe pe de rost conținutul naiv. Ceea ce îl bucura înainte de toate erau scrisul însuși și imaginea acelor triunghiuri[1] de hârtie mototolită.

Victoria l-a găsit în Cehoslovacia. În ziua de 2 mai, drapelul roșu a fost înfipt pe Reichstag. Pe 8 mai, Keitel, cu privirea furibundă sub monoclu,

1 Corespondența din război era împăturită în formă de triunghi.

a semnat actul de capitulare necondiționată a Germaniei. A doua zi, văzduhul vibra de salvele Victoriei, și începea perioada de după război.

Cu toate astea, pe 10 mai, Eroul Uniunii Sovietice, sergentul-șef din Gardă Ivan Demidov, tot mai lua în cătarea armei siluetele negre ale tancurilor și îi încuraja pe soldați strigându-și ordinele cu voce spartă. În Cehoslovacia, nemții n-au depus armele decât la sfârșitul lunii mai. Și, precum gloanțele pierdute, actele numite *pohoronka*[1] zburau spre Rusia care fusese în stare să creadă că după capitularea de pe 9 mai nimeni nu va mai muri.

În sfârșit, și acest război se termină.

Cu două zile înainte de a fi lăsat la vatră, Ivan primi o scrisoare. La fel ca toate scrisorile întocmite la cererea cuiva, era cam seacă și încurcată. În plus, făcuse o lună încheiată pe drum până să ajungă la el. Citi că în aprilie Tatiana fusese grav rănită, că se înzdrăvenise după operație, iar acum se găsea la spitalul din Lvov.

Ivan privi îndelung foaia de hârtie scrisă de o mână grăbită. „Grav rănită..." repeta el, simțind că în ființa lui se crispează ceva. „La braț? La picior? De ce nu s-a exprimat mai limpede?"

Dar milei i se adăuga și un alt sentiment, pe care nu voia să și-l mărturisească.

Schimbase deja monedele de aur de o sută de șilingi austrieci în ruble, respirase deja aerul acelei Europe distruse, dar rafinate și confortabile. Pe

1 Aviz de deces venind de pe front.

tunica lui strălucea Steaua de Aur, sclipea emailul roșu-închis al altor două ordine, precum și argintul azuriu al medaliilor „Pentru bravură". Iar când străbătea orașele eliberate, simțea poposind asupra lui privirile admirative ale fetelor care azvârleau buchete de flori peste tancuri.

Visa deja să se vadă cât mai curând într-un vagon de marfă, printre camarazii demobilizați, în izul acru de tutun, să privească prin ușile vagoanelor larg deschise verdeața strălucitoare a verii, să dea fuga la opriri după apă fiartă pentru ceai. Mai avea pe lângă raniță o lădiță din lemn cu colțurile întărite cu fier. Înăuntru, un cupon dintr-o stofă grea moarată, o jumătate de duzină de ceasuri de mână găsite într-o prăvălie devastată și mai ales un rulou mare din piele de calitate pentru lustruitul cizmelor. Mirosul pielii aceleia cu dungulițe era de ajuns ca să-l amețească. Iar când își închipuia cum vor scârțâi cizmele când și le va pune ca să se plimbe pe ulița satului, în clinchetul decorațiilor de pe piept... Și, ca să vezi, camaradul lui de regiment îl poftea să se instaleze la el, în Ucraina. Dar înainte de asta? Ar fi poate o idee să le facă în primul rând o vizită rudelor rămase în viață, înainte de a se duce să-și încerce norocul într-un loc complet nou. „Acolo aș putea găsi vreo fată frumoasă, și-apoi oamenii sunt pe meleagurile alea mult mai avuți și mai darnici..."

Citea din nou scrisoarea și aceeași voce îi șoptea: „Am făgăduit... am făgăduit... Și totuși! Doar nu ne-am căsătorit la biserică! Desigur, m-am cam grăbit... dar așa era situația! Și-acum, ce-o să fac?

Ar trebui să mă angajez pentru tot restul zilelor mele? Nu se înțelege nimic din scrisoarea asta. Dracul s-o descurce! « Grav rănită... » ce vrea să însemne asta? La urma urmei, eu am nevoie de o femeie, nu de o invalidă!"

În adâncul sufletului o altă voce se făcea auzită: „Erou! Pe naiba! Un amărât, da, plin de vorbe goale. Erai pierdut fără ea. Ai putrezi acum într-o groapă comună, la stânga cu un neamț, la dreapta cu un rus..."

În sfârșit, Ivan se hotărî: „Bun! Hai. Oricum, e chiar în drumul meu. Am să fiu corect, am să mă duc s-o văd. Am să-i spun încă o dată mulțumesc. Am să-i explic: « Iată, asta e... »." Și se hotărî să cugete la acest „asta e" pe drum.

Când intră în salonul spitalului, n-o văzu imediat. Știind-o grav rănită, și-o închipuia culcată, înfășurată în pansamente, nemișcată. Nu se gândise că știrea era veche de două luni.

— Iat-o pe Tatiana Averina a dumitale, spuse infirmiera care-l conducea. Nu stați prea mult. Masa e peste jumătate de oră. Puteți merge în grădiniță.

Tatiana stătea în picioare la fereastră, lăsând în jos mâna în care ținea o carte.

— Bună ziua, Tatiana, spuse el cu o voce cam prea veselă, întinzându-i mâna.

Ea nu se clinti. Apoi, punând cartea pe pervazul ferestrei, îi dădu mașinal mâna stângă. Brațul ei drept era bandajat. Dinspre toate paturile, priviri curioase erau ațintite asupra lor. Coborâră în mica grădină

colbuită și se așezară pe o bancă a cărei vopsea se scorojise.

— Ei, cum stai cu sănătatea? Cum o duci? Povestește, spuse el cu aceeași voce mult prea veselă.

— Ce-aș putea să-ți povestesc? Vezi doar. Chiar la sfârșit, am fost atinsă.

— Ei, atinsă, atinsă... Asta nu înseamnă nimic. Și infirmiera aia care vorbea de o rană gravă!... Eu credeam că...

Se zăpăci și tăcu. Ea îi aruncă o privire stăruitoare.

— Am o schijă sub a cincea coastă, Vania. Doctorii nu îndrăznesc să se atingă de ea. Spun că schija asta nu e mare lucru – cât o țintă de cizmărie. Dar, dacă încep să scotocească, riscă să fie și mai rău. Dacă nu se ating de ea, poate că va sta liniștită.

Ivan păru că vrea să zică ceva, scoase doar un oftat și începu să-și răsucească o țigară.

— Asta e... Se poate spune că sunt o invalidă. Medicul m-a avertizat: nu voi mai putea să ridic nimic greu. Și nici vorbă să am copii...

Apoi, încercând să nu pară că face vreo aluzie, spuse foarte repede:

— Am sânul stâng plin de cicatrici. Nu e deloc plăcut la vedere. Iar la mâna dreaptă am trei degete lipsă.

Cu buzele strânse, el alungă fumul țigării. Tăceau amândoi. În sfârșit, ea dădu la iveală cu un amar sentiment de ușurare gândurile pe care le tot răsucise în minte vreme de îndelungi zile de convalescență:

— Uite, Ivan, cum stau lucrurile... îți mulțumesc că ai venit. Dar ce-a fost a fost. Ce fel de soție aș putea fi eu pentru tine acum? Ai să găsești una pe

deplin sănătoasă. Pentru că eu... Nici măcar nu mai am dreptul să mă plâng. Medicul mi-a spus-o verde-n față: pentru mine emoțiile sunt încă și mai rele decât să ridic ceva greu – cuiul ăla înțeapă, iar inima e condamnată...

Ivan se uita la ea cu coada ochiului. Stătea așezată, cu capul plecat, fără să-și desprindă privirea de la nisipul cenușiu al aleii. Chipul ei părea atât de senin... Doar o vinișoară albăstruie se zbătea la tâmplă, acolo unde începea să crească părul tăiat scurt. Trăsăturile i se subțiaseră și parcă se luminaseră. Era atât de diferită de fetele strălucitoare cu obraji trandafirii care aruncau buchete de flori peste tancuri!

„E frumoasă, gândi Ivan. Ce ghinion a avut!"

— Ba nu! De ce iei astfel lucrurile? reluă el. De ce te descurajezi? Ai să-ți revii. O rochie frumoasă dacă-ți pui, ai să dai peste câți logodnici ai să vrei!

Ea îi aruncă o privire rapidă, se sculă și îi întinse mâna.

— Ei bine, Vania, e ora mesei. Încă o dată, îți mulțumesc că ai venit...

El ieși pe poarta spitalului, coborî o stradă, apoi brusc făcu cale-ntoarsă. „Am să-i las adresa mea, gândi el. Să poată să-mi scrie. O să fie mai puțin greu pentru ea."

Pătrunse în spital și începu să urce scara.

— Ați uitat ceva? îl întrebă cu amabilitate portăreasa.

— Da, am uitat ceva.

Tatiana nu era în salon, nici la cantină. Vru să coboare din nou ca s-o întrebe pe portăreasă. Dar,

în clipa aceea, într-un ungher, îndărătul unui stâlp, recunoscu halatul ei de spital.

Plângea înăbușit, de teama ecoului dintre etaje. În spatele stâlpului, o fereastră îngustă dădea spre grădiniță și spre gardul spitalului. Se apropie, o luă pe după umeri și spuse cu glas schimbat:

— Ce e, Tania? Uite, ține adresa mea. Ai să-mi scrii...

Printre lacrimi, ea clătină din cap și șopti într-un suspin:

— Nu, nu, Vania. Nu merită. Nu te încurca cu mine... La ce îți pot fi eu de folos?

Plânse cu sughițuri încă și mai amar, ca un copil, se întoarse spre el și își lipi fruntea de metalul rece al medaliilor. Fragilitatea aceea, lacrimile ei, care aminteau de un copil necăjit, clintiră ceva în sufletul lui și dădură la iveală o nesăbuință veselă.

— Ascultă, Tania, o întrebă el scuturând-o ușor de umeri, când îți semnează ieșirea din spital?

— Mâine, șopti ea, năucă de lacrimi și de amărăciune.

— Ei bine, mâine te iau cu mine. O să mergem la mine acasă și acolo o să ne căsătorim.

Ea continua să facă din cap semn că nu. „La ce îți pot fi eu de folos?"

Dar el, fără să se întrebe dacă era un gest necugetat sau un gest de îndrăgostit, porunci fericit, râzând:

— Liniște în rânduri! Executarea!

Apoi, aplecându-se, îi spuse la ureche:

— Știi, Tania, am să te iubesc și mai mult așa rănită!

Satul lui natal, Goriți, era aproape pustiu. Se vedeau înălțându-se ruinele negre ale izbelor și prăjinile inutile ale puțurilor părăsite. Șeful colhozului, cu chip emaciat ca al unui sfânt dintr-o icoană, îi primi ca pe niște rude. Se duseră împreună la locul unde familia Demidov trăise înainte de război.

— Ei bine, Ivan! Va trebui să reconstruim totul. Bărbații, deocamdată, nu mai sunt decât patru, dacă te pun și pe tine la socoteală. Avem un cal care nu înseamnă mare lucru. Dar asta e. Cred că înainte de venirea toamnei o să putem sărbători intrarea în casă nouă.

— Ce ne trebuie mai întâi, Stepanîci, e să ne căsătorim, spuse Ivan uitându-se la rămășițele izbei părintești, roase de trecerea timpului.

Căsătoria a fost celebrată la sovietul colhozului. Toți cei care trăiau la Goriți – douăsprezece persoane – erau de față. Tinerii căsătoriți stăteau așezați, cam stângaci și solemn, sub portretul lui Stalin. Se bea *samogon*, o vodcă tare făcută în sat. Se striga: „*Gorko*!“ Apoi femeile, cu voci cam dezacordate, de parcă și-ar fi pierdut obiceiul, începură să cânte:

Cineva pe deal coboară,
E iubitul, negreșit.
Mândru-i! Pieptul mi se zbate,
Inima mi-a-nnebunit.

1 Strigăt vesel care invită mirii să se sărute.

Pe tunica-i soldățească,
Roșie stea, fir aurit.
De ce-n calea vieții mele,
Ah, de ce l-am întâlnit?

Noaptea grea de vară se adâncea dincolo de ferestrele fără perdele. Pe masă luceau stins două lămpi cu petrol. Iar cei care erau strânși în izba aceea pierdută din inima pădurii cântau, râdeau; și, de asemenea, plângeau, fericiți pentru tinerii însurăței, plini de amar pentru viața lor zdrobită. Ivan era îmbrăcat cu tunica lui militară bine spălată, cu toate decorațiile prinse în piept; Tatiana avea o bluză albă. Era un dar din partea unei femei înalte, oacheșe care trăia printre ruinele unei izbe, în fundul satului.

— Asta e pentru tine, logodnico, spusese ea cu voce hârâită, s-o porți la nuntă. Când ai sosit aici, am crezut că erai o fată de la oraș. Ziceam: „Uite-o pe una care a pus gheara pe Ivan, băiat bun, și Erou pe deasupra". Apoi el ne-a spus povestea ta. Ține, s-o porți ca să fii frumoasă. Am croit-o chiar eu. Știam că are să-ți vină greu, cu mâna ta... Mama mea păstrase materialul pentru înmormântare. Era brodat cu cruciulițe pe margini. Îl ținea într-un cufăraș, în pivniță. Când nemții au ars satul, mama mea a ars și ea. Nu mai e nevoie de pânză. Am scotocit în cenușă și am dat acolo peste cufăraș, neatins! Ține, poart-o, o să-ți vină de minune. Ți-o dau din toată inima...

Spre sfârșitul lunii august, alături de dărâmături, oamenii au văzut înălțându-se șarpanta izbei celei

noi, răspândind aroma de rășină a lemnului proaspăt. Ivan trecu la acoperirea casei. Din coliba micuță unde locuiau, se mutară în colțul izbei care era deja acoperit. Seara, căzând frânți de oboseală, se întindeau peste fânul plăcut mirositor împrăștiat peste scândurile din lemn deschis la culoare.

Stând culcați în întuneric, priveau prin șarpanta acoperișului cum țâșneau și cădeau într-o fulgerătoare alunecare stelele sfârșitului de vară. Peste sat, pe deasupra pământului, plutea mirosul albăstrui și ușor al unui foc de lemne într-o grădină de zarzavat. Un șoarece își făcea auzit într-un ungher ronțăitul deja familiar. Liniștea era atât de adâncă încât puteai crede că auzi stelele căzătoare atingând cerul. Iar într-un colț, deasupra unei mese, se auzea tic-tacul unei vechi pendule muzicale și cu greutăți. Ivan dăduse peste ea printre ruine, acoperită de funingine și de rugină, cu limbile înțepenite la o oră cumplit de îndepărtată.

Se deprinseră încet unul cu celălalt. Ea nu mai tresărea când mâna bătătorită a lui Ivan îi atingea cicatricea de pe piept. El nici măcar nu mai băga în seamă acea cicatrice și nici micul ei pumn mutilat. O dată, ea îi prinse mâna și o plimbă peste umflăturile plăgii.

— Vezi, aici, în scobitura asta s-a cuibărit. Dracu' s-o ia!

— Da, a mușcat adânc.

Ivan o trase spre el și îi șopti la ureche:

— Nu e grav. Ai să-mi faci un fiu și ai să-l alăptezi la sânul drept. Laptele e același...

La venirea toamnei, izba era gata. Cu puțin timp înainte de prima zăpadă, recoltară cartofii plantați târziu, precum și câteva legume.

Căzu zăpada, satul adormi sub nea. Doar din când în când se auzea zornăitul unei găleți în fântână și hârâitul câinelui bătrân din curtea șefului colhozului.

Dimineața, Ivan se ducea la soviet, apoi la fierărie. Împreună cu ceilalți bărbați, repara uneltele pentru muncile de primăvară. La întoarcerea acasă, se așeza la masă cu Tania. Sufla peste un cartof fierbinte și crăpat, arunca spre nevasta lui priviri iuți, fără să-și poată ascunde un zâmbet. Totul îi aducea o tainică bucurie. Era curat și pașnic în izba lor cea nouă. Se auzea zgomotul regulat al pendulei cu muzică. Îndărătul geamurilor acoperite cu flori de gheață, apunea un soare violet. Iar alături de el stătea soția lui, care aștepta un copil, mai frumoasă acum, un pic solemnă, încă și mai atrăgătoare în gravitatea aceea blândă și liniștită.

După cină, lui Ivan îi plăcea să treacă agale dintr-o încăpere în alta a izbei, ascultând scârțâitul podelelor. Bătea ușor cu palma în pereții albi ai sobei, repetând: „Știi, Taniușca, o să avem un stol de copii. Iar când o să fim bătrâni, o să stăm la căldură sus pe cuptorul sobei ăsteia. Chiar așa, privește. Asta nu e sobă, e o adevărată corabie. *Lejanka* e și mai solidă decât cea veche."

Iarna își făcea de cap. Fântânile înghețaseră până la fund. Păsările, încremenite în zbor, cădeau ca niște bulgărași inerți. Într-o zi, Tania luă una din aceste păsări de pe pragul casei și o puse pe bancă, lângă

sobă. „Poate că o să-și revină la căldură", gândi ea. Dar păsăruica nu se mișcă. Doar chiciura strălucea în picături fine peste penele ei.

În aprilie, li se născu feciorul. „Cât îți seamănă, Ivan, spuse Vera, femeia oacheșă. O să fie și el un Erou." Adusese copilul care țipa și i-l întindea acum tatălui.

Spre seară, Tania începu să se sufoce. Deschiseră geamul ca să lase să intre amurgul rece de aprilie. Vera îi dădu să bea un ceai de plante medicinale, dar nimic nu-i aducea ușurare. Medicul cel mai apropiat locuia într-un sat la optsprezece kilometri depărtare. Ivan își puse mantaua și porni în goană pe drumul desfundat. Nu se întoarse decât în zori. Tot drumul, îl cărase în spate pe bătrânul medic.

Injecțiile și poțiunile îi făcură bine Taniei. Ivan și medicul, amândoi năuci de oboseală după noaptea aceea nedormită, se așezară să bea ceai. Vera aduse o ulcică plină cu lapte de capră, o puse la încălzit și hrăni copilul.

Înainte de a porni la drum, medicul bău un păhărel de *samogon* și spuse: „Bine, să-i dați din pulberea asta dacă inima îi face cumva figuri. În mod normal, cu o schijă ca asta în piept, n-ar fi trebuit să aibă copii, nici măcar să frământe aluatul... Da' știu, știu, soldatule... când ești tânăr... și eu am fost!" îi aruncă lui Ivan o privire complice și o luă spre drumul mare.

Își numiră fiul Kolka, după frățiorul lui Ivan ucis de nemți.

Primăvara au avut ghinion, singurul cal al colhozului se prăpădi taman înainte de arat. În ultima vreme, nu avuseseră nimic altceva să-i dea de mâncare în afară de paie putrede și tulpini uscate.

Într-o dimineață, îl văzură sosind la Goriți, într-o mașină de teren care se hurduca, pe responsabilul regional al Partidului, secretarul Raikomului[1]. Nici nu sări bine din mașină, că se și repezi la șeful colhozului.

— Ia spune, te ții de sabotaje, fiu de târfă? Vrei să dai peste cap planul cerealier al regiunii? Te previn, pentru o treabă ca asta, împușcăm oamenii ca fiind dușmani ai poporului!

Inspectă tot colhozul, aruncă o privire peste fierărie și grajd.

— Unde e calul? întrebă el. Cum? A murit? O să-ți arăt eu ție un „a murit...“ de n-o să-l poți duce... Sabotorule!

Se duseră pe ogor. Secretarul de partid continua să tune și să fulgere.

— A! n-are pământ pentru semănături... Mereu se plânge fiul ăsta de cățea. Și asta ce e? Nu e pământ? De ce n-ai scos încă pietrele de pe el? Terenuri ca ăsta, la tine, kulakule[2], înseamnă pământ irosit!

Se opriseră lângă un ogor lutos care cobora spre râu. Era presărat cu pietre mari, albe.

---

1 Comitetul raional al Partidului Comunist.

2 Țăran înstărit considerat dușman al puterii sovietice sub Stalin.

— De ce nu scoți pietrele ? zbieră iarăși secretarul. Ție îți vorbesc !

Șeful colhozului, care nu deschisese gura până atunci, își vârî mașinal sub centură, cu mâna validă, mâneca goală a tunicii militare. Cu glas răgușit, spuse:

—Astea nu sunt pietre, tovarășe secretar...

— Da' atunci ce-s ? urlă celălalt. Sunt poate căpățâni de sfeclă care au crescut singure ?

Se apropiaseră. Văzură atunci că pietrele albe erau cranii omenești.

— Aici au încercat ai noștri să rupă încercuirea, spuse cu voce surdă șeful colhozului. Au fost prinși sub tir încrucișat...

Secretarul se sufocă de furie și șuieră:

— Îmi spui mereu povești. Ce mai adunătură de eroi aveți aici ! Sunteți cu toții niște lași care vă ascundeți după isprăvile voastre din trecut !

Ivan, pământiu la față, înaintă spre el, îl apucă de reverul hainei din piele neagră și îi strigă în față:

— Spurcăciune ! Pe ticăloșii de teapa ta pe front îi doboram cu automatul. Ia mai zi o dată ce ai spus adineauri despre eroi...

Secretarul scoase un țipăt ascuțit, se smulse din mâna lui Ivan și se aruncă în mașină. Scoase capul prin portieră și strigă în zgomotul motorului:

— Ia aminte, șefule ! Răspunzi de plan cu capul. Iar cu tine, Eroule, ne mai vedem noi.

Mașina împroșcă noroi cleios de primăvară și sări peste hârtoape.

Tăcuți, se întoarseră în sat. Dinspre pădure, unde zăpada se topise, venea un miros înțepător de pământ

reavăn. Pe delușoarele din jur dăduse deja firul ierbii. Când se despărțiră, șeful colhozului îi spuse lui Ivan:

— Vania, ai greșit că l-ai zgâlțâit. Știi cum se zice, dacă nu te atingi de rahat, nu pute. Cât despre noi, oricum de mâine trebuie să începem să arăm. Și nu din cauza ordinelor nemerniculuí ăsta...

A doua zi, Ivan înainta lăsându-se greu peste coarnele plugului, poticnindu-se printre hârtoape, alunecând peste bulgării lucitori. Plugul, cu ajutorul unor funii fixate de coarne, era tras de două femei înjugate. În dreapta mergea Vera, încălțată cu niște cizme mari și răsfrânte care semănau, din pricina noroiului, cu niște picioare de elefant. În stânga era prietena din copilărie a lui Ivan, Lida. Purta și acum fusta de școlăriță care îi dezgolea genunchii.

Dimineața era limpede și însorită. Ciorile își luau grăbite zborul și se așezau pe arătură. Zburătăcind șovăielnic și fragil, cel dintâi fluture străluci într-un scurt freamăt galben.

Ivan privea spatele și picioarele celor două femei care înaintau cu greu. Uneori, brăzdarul plugului se înfunda prea adânc. Femeile se încordau trăgând de funii. Ivan mișca atunci coarnele plugului, încercând să le vină în ajutor. Brăzdarul din oțel despica pământul, apoi se smulgea să iasă, iar ei își continuau mersul. Și iarăși Ivan vedea picioarele de elefant și hainele decolorate de soare și ploi. „Războiul e de vină, se gândea el, totul de aici se trage... Lidka, de pildă, nici nu s-a măritat bine și bărbatul ei a fost trimis pe front. Imediat în linia întâi, la abator. O

lună mai târziu, *pohoronka*. Văduvă la nouăsprezece ani. Ah! Nenorocirea naibii! Și cum a îmbătrânit! Mai să n-o mai recunoști. Și ce varice a făcut! Ca niște frânghii negre pe picioare. Cânta așa de frumos! Bătrânii se dădeau jos de pe cuptor ca s-o asculte, în vreme ce noi, idioți tineri ce eram, ne luam la bătaie ca niște cocoși din cauza ei..."

Se opriră la capătul brazdei și se îndreptară de șale.

— Facem popas, fetelor! zise Ivan. Să îmbucăm și noi ceva.

Se așezară pe pământ, pe iarba uscată și tăioasă de anul trecut, scoaseră dintr-un ștergar puținele merinde. Fără grabă începură să mănânce.

Era primăvară. Îi aștepta marea secetă a anului 1946.

Încă din luna mai, ajunseseră să facă fiertură de lobodă sălbatică, în care mai azvârleau o bucățică de slană mucedă, iar terciul acela îl mâncau încercând să-și înșele foamea.

În iunie, a pornit să bată vântul fierbinte al stepelor. Iarba proaspătă a început să se usuce, iar frunzele au început să cadă. Soarele făcea scrum grâul tânăr, seca pâraiele, dobora oamenii înfometați care veneau la muncă pe ogoare. Până și frăguțele ce puteau fi găsite pe la marginea pădurii se transformaseră în niște ghemotoace uscate și amare.

Unul din țăranii din Goriți se înțelesese cu șeful colhozului ca să se ducă prin satele vecine să vadă cum stăteau lucrurile pe acolo. Se întoarse după cinci zile, descărnat, cu privirea goală și, cu glas scăzut,

de parcă s-ar fi temut de propria-i voce, întorcând neîncetat capul, porni să povestească:

— La Bor, nu mai sunt decât doi bărbați în viață. La Valiaevka, e pustiu. Nu mai e nimeni ca să sape mormintele; morții rămân în izbe... Te ia cu groază când intri înăuntru. De fiecare dată când dai ușa în lături, e înfricoșător. Ieri, am dat peste un țăran pe drumul mare. Se ducea la oraș, împins de foame. Mi-a zis că în sat la el oamenii mâncau morții, ca în anii '20 pe Volga...

În ultima vreme, Ivan se temea să se uite la soția lui. Aproape că nu se mai ridica din pat. Culcată cu copilașul așezat pe piept, muindu-și degetul într-un terci de lobodă sălbatică cu coji de pâine uscată, încerca să-l hrănească. Chipul ei se acoperea de pete brune și uscate; în jurul ochilor ardeau cearcăne vinete. Kolka abia de mișca la pieptul ei. Nici măcar nu mai țipa, abia scotea niște gemete slabe, ca un om mare. Ivan însuși abia se mai ținea pe picioare. Într-o zi, trezindu-se în zori, îl fulgeră un gând cumplit: „Dacă nu găsesc nimic de mâncare, o să crăpăm tustrei".

Își sărută soția, puse în buzunarul tunicii două ceasuri de aur, pradă de război, pe care nădăjduia să le schimbe pe ceva pâine. Apoi o luă spre drumul mare.

Satul era mort. Zăpușeală de amiază. Tăcere seacă și prăfoasă. Nici țipenie. Doar deasupra ușii sovietului urla muzica din difuzorul negru. Aparatul acela de radio fusese adus de secretarul de la Raikom care ordonase să fie pus în funcțiune cât mai des cu

putință „pentru a spori conștiința politică a colhoznicilor". Dar acum radioul urla pur și simplu pentru că nu era nimeni să-l oprească.

Astfel că de dimineața până seara, delirând de foame și strângând la piept trupușorul copilului ei cu capul mare, Tatiana asculta marșurile de vitejie și glasul comentatorului gata-gata să explodeze de bucurie. Raporta performanțele la muncă ale sovieticilor. Apoi, același glas, dar pe un ton aspru și metalic, îi îngropa sub critici pe dușmanii care denaturaseră marxismul și îi înfiera pe agenții imperialismului.

În ziua aceea, ultima înainte de lunga ei prostrație, în zăduful înăbușitor al amiezii, Tatiana auzi cântecul la modă care era transmis în fiecare zi. Muștele negre se izbeau de geamuri, satul amuțise, strivit sub soare, și se auzea curgând cântecul acela duios și dulce ca o bucățică de rahat turcesc:

Totul în jur e verde și albastru.
Sub geam privighetoarea cântă.
În orice iubire e-un pic de tristețe...

Ivan mergea cu pași mari. În vechea lui raniță ducea două pâini negre, un cornet cu mei, vreo zece cepe și, înfășurată într-o fâșie de cearșaf, o bucată de slănină. Dar, lucrul cel mai de preț, litrul de lapte care deja se acrise, îl ținea în mână. „Cu ăsta o să hrănim copilul, după aia mai vedem noi...", se gândea el.

Pe deasupra ogoarelor plutea o căldură uscată și densă, parcă scăpată din gura unui cuptor. Un soare

de aramă fierbinte se afunda îndărătul pădurii, dar nu se simțea deloc răcoarea serii.

Străbătu satul pustiu, inundat de lumina violetă a soarelui în amurg. Plecase de patru zile. Deasupra sovietului, radioul continua să urle.

Trecând pragul, avu presimțirea unei nenorociri. Își strigă soția. Nu se auzea decât zumzetul necontenit al muștelor. Semiîntunericul din izbă era străbătut de o firavă rază aurie. Ivan se năpusti în odaie. Tatiana era lungită pe pat, cu copilul în brațe, și părea să doarmă. Ivan ridică în grabă cuvertura și își lipi urechea de pieptul ei. Pe sub cicatricea tare, auzi cum îi bătea aproape imperceptibil inima. Scoase un oftat de ușurare. „Ei bine! Am ajuns la timp..." Apoi atinse copilul. Trupușorul rece și rigid era deja galben ca ceara. De dincolo de fereastră vocea dulce revărsa sârguincios cântecul:

Totul în jur e verde și albastru.
În pădure murmură pârâul.
În orice iubire e-un pic de tristețe...

Ivan țâșni afară din casă și alergă spre soviet. Orbit de lacrimi, începu să izbească cu pietre în discul negru al difuzorului. Nu izbutea să-l nimerească. Atins în cele din urmă, difuzorul scoase un soi de guițat și amuți. Se înstăpâni o tăcere amețitoare. Doar undeva, la marginea pădurii, cucul, precum o jucărie mecanică, își lansa cântecul plicticos și plângăreț.

A doua zi, Tatiana se simți în stare să se ridice. Ieși în pragul ușii și-l văzu pe Ivan bătând în cuie scândurile de brad ale micului sicriu.

După ce-și îngropară fiul, adunându-și puținele bagaje, o luară pe drumul spre gară. Ivan aflase că în orășelul Borisov, la vreo sută de kilometri de Moscova, erau angajați șoferi pentru construirea centralei hidroelectrice și că li se dădeau și locuințe.

Așa se instalară în regiunea Moscova. Ivan se pomeni pe un camion vechi, pe loitrele căruia stătea scris cu vopsea jupuită: „Vom cuceri Berlinul!" Tatiana se duse să muncească la fabrica de mobilă.

Și astfel zilele, lunile, anii se scurseră în tihnă și fără întâmplări deosebite. Ivan și Tania erau mulțumiți să vadă că viața lor capătă un ritm obișnuit și pașnic. Ritmul tuturor celorlalți, al oamenilor cumsecade. Li se dăduse o cameră într-un apartament la comun. Erau deja două familii acolo, familia Fedotov și familia Fedorov. Iar în cămăruța de lângă bucătărie locuia Sofia Abramovna.

Fedotovii, o pereche încă tânără, aveau trei băieți școlari, pe care tatăl îi bătea des și cu sârg. Când părinții erau la muncă, strengarii desprindeau de pe perete bicicleta grea a tatălui și, într-un vacarm infernal, strivind încălțămintea celorlalți locatari, mergeau pe bicicletă de-a lungul culoarului întunecos unde plutea un iz persistent și acru de borș vechi.

Fedorovii erau aproape de două ori mai în vârstă decât Fedotovii. Fiul lor fusese ucis chiar înainte de sfârșitul războiului, iar mama trăia cu nădejdea că *pohoronka* fusese trimisă dintr-o eroare: doar

există atâția Fedorovi în Rusia! În sinea ei trăgea nădejde că fusese făcut prizonier și că avea să se întoarcă dintr-o clipă într-alta. Fedorov tatăl făcuse și el războiul din prima până în ultima zi și nu-și făcea nici o iluzie. Uneori, când era băut, nemairezistând, plictisit de așteptarea zilnică a soției lui, zbiera prin apartament: „Bine, bine, culcă-te tu pe urechea asta, că o să se întoarcă. Și dacă se întoarce din prizonierat, nu acasă la tine o să se întoarcă, ci dincolo de Urali, și chiar și mai departe[1]!"

Sofia Abramovna făcea parte din vechea inteligheție moscovită. În anii '30, fusese trimisă într-un lagăr și nu fusese eliberată decât în '46, cu interdicția de a se stabili la Moscova și într-o sută de alte orașe. În timpul celor peste zece ani de lagăr, trăise ceea ce cuvintele omenești se dovedesc neputincioase să spună. Dar vecinii o ghiceau. Când izbucnea vreo ceartă la bucătărie, Sofia nu încerca să se țină deoparte, ci se indigna și înjura folosindu-se de cuvinte surprinzătoare. Uneori, le azvârlea adversarilor ei formule disprețuitoare în extrema lor politețe: „Vă mulțumesc extrem de umil, cetățene Fedorov. Sunteți nespus de curtenitor". Alteori, dădea brusc la iveală câte un cuvânt din vocabularul lagărelor: „Ascultă, Fedotov, iar ai făcut un « șmon »[2] prin bufetul

1 „În armata mea, eu nu am prizonieri de război." Formula lui Stalin a dat naștere unei practici generalizate: orice militar sovietic care revenea din captivitate era trimis în lagăr. Militarii prizonieri în urma unei răni sau care izbutiseră să evadeze aveau aceeași soartă.

2 Ai șparlit (argoul lagărelor).

meu. Nu era nevoie să cotrobăi. Nu e nici urmă de alcool".

Dar, chiar și în toiul certurilor, ochii Sofiei rămâneau atât de absenți, încât era limpede pentru toată lumea: ea era încă acolo dincolo de Urali. De aceea a te certa cu ea nu stârnea nici un interes.

Cu sau fără voia lor, cei doi Demidov se pomeneau târâți în aceste conflicte. Dar rolul lor se mărginea cel mai adesea să facă pe împăciuitorii între Fedorov și Fedotov, care se încăierau, și să liniștească femeile care plângeau zgomotos.

Pentru toți cei de acolo, viața ar fi fost cam fără sare și piper în lipsa acelor altercații. După ce disputele încetau, vecinii își încrucișau pașii vreme de trei zile fără să se salute și își făceau mutre unii altora. Apoi se împăcau în jurul unei mese comune și, după ce băuseră vodcă, începeau să se strângă în brațe, să-și jure prietenie și, cu lacrimi în ochi, să-și ceară iertare. Familia Fedotov avea un pick-up vechi. Îl coborau în curte, îl așezau pe un scăunel și, în amurgul vinețiu de primăvară, se adunau toți locuitorii căsuței. Tropăiau în sunetul unui tangou languros, uitând vreme de un ceas de cozile matinale la baia comună, de ciocnirile în legătură cu vreun săpun dispărut, uitând de tot ce era viața lor.

Serile acelea erau pe placul celor doi Demidov. Tania își punea bluza albă de la nuntă, Ivan își arunca pe umeri o haină pe care se vedeau baretele decorațiilor. Și dansau împreună, zâmbindu-și, lăsându-se amețiți de blânda reverie a cuvintelor:

Îți amintești când ne-ntâlneam,
În seara aceea azurie,
Și vorbe dulci ne tot spuneam,
Iubitul meu, iubirea-mi vie...

Anii se scurgeau, încet și iute totodată. Pe nesimțite, băieții Fedotov se făcuseră mari, transformându-se în niște flăcăi cu voce de bas. Tustrei se însuraseră și plecaseră care încotro.

Unele discuri îmbătrâniseră, altele erau acum la modă. Iar cea care le punea ca să fie ascultate de pe pervazul ferestrelor era tânăra generație, care comenta: „Asta e Lolita Torrez... Iar ăsta e Yves Montand".

Singurul eveniment care rămăsese în mintea lui Ivan în cursul acestor ani era moartea lui Stalin. De altfel, nu moartea în sine, deoarece în ziua aceea, era limpede, se băuse și se plânsese din belșug, iar asta fusese totul. Nu, într-o altă zi, mai târziu, deja sub Hrușciov, când fusese scos monumentul lui Stalin. De ce îl aleseseră tocmai pe el, Demidov, pentru treaba asta? Poate pentru că era Erou al Uniunii Sovietice? Îl convocase șeful parcului lor de mașini. Ivan se pomenise alături de responsabilii de partid. I s-a explicat despre ce era vorba. Trebuia să-și ia mașina marca ZIS în noaptea aceea și să facă niște ore suplimentare.

Astfel păstrase amintirea acelei nopți de primăvară. Se lucra în întuneric, luminând monumentul doar cu farurile mașinilor. Cădea o ploaie fină care mirosea a muguri amari de plop. Statuia din fontă

a Cârmaciului strălucea de parcă ar fi fost din cauciuc. Scripetele macaralei începu să acționeze: Stalin rămase atârnat în aer, un pic pieziș, legănându-se încetișor, țintuind cu privirea oamenii care se agitau dedesubt. Iar muncitorii îl trăgeau deja de picioare spre remorca ZIS-ului. Șeful de echipă, de lângă Ivan, scoase un mârâit și spuse cu voce scăzută:

— Uneori eram culcați pe burtă în linia întâi și eram atât de bombardați că nici nu ne puteam desprinde capul din pământ. Șuierau, scuipau gloanțele peste noi, curgeau ca apa dintr-o stropitoare. Comisarul politic sărea în picioare, cu revolverul ăla mic în mână, știi, la fel ca pistoalele de jucărie, și nici nu apuca să strige: „Pentru Patrie, pentru Stalin, înainte!“... că, dracu' să-l ia, noi ne și smulgeam locului! Săream și alergam... Ei! băieți! îndreptați capul spre colț, altfel nu intră. Haide, haide, încă un pic...

Se simțea în aer un suflu nou, ceva jucăuș și vesel. La Moscova, se pare, se dezlănțuiau pasiunile. În sferele înalte lucrurile clocoteau. Ivan căpătă chiar gust pentru lectura ziarelor la care nici nu se uita mai înainte. În jurul lor, totul se destindea, întinerea. În ziare defilau necontenit portretele unor Fidel Castro bărboși și zâmbitori, desene ale unor negri cu o enormă dantură albă, care rupeau lanțurile colonialismului, mutrele simpatice ale lui Belka și Strelka, câinii cosmonauți. Toate astea dădeau gust vieții și făceau să renască speranța. La volan, Ivan fredona adesea cântecul ce se auzea pretutindeni:

Cuba, dragostea mea,
Insulă cu zori purpurii...

Și se părea că Fidel și negrii de pe afișe care se eliberau de colonialism erau intim legați de viața din Borisov, de propria lor existență. Se părea că lumea avea să tresară și că o sărbătoare nesfârșită avea să înceapă aici și pe întreg pământul.

Ca o supremă încoronare, Gagarin zburase în spațiu. Iar la Congres, Hrușciov dăduse asigurări: „Comunismul va fi construit în douăzeci de ani".

La sfârșitul acelui an fericit, în familia Demidov se produseseră două evenimente importante. În noiembrie li se născuse o fetiță. Și chiar înainte de Anul Nou, cumpăraseră un televizor Zaria.

La maternitate, medicul îi spusese lui Ivan: „Ascultă, Ivan Dmitrici, oi fi tu Erou aici la noi, unde toată lumea te cunoaște, dar eu am să-ți vorbesc pe șleau. Cu o rană ca asta, nu poți avea copii! În timpul nașterii, inima a cedat de trei ori..."

Dar era vremea optimismului. Nu se gândeau la nimic supărător. În noaptea de Anul Nou, Ivan și Tania stăteau așezați la televizor, ținându-se pe după umeri, și se uitau la filmul *Noaptea de carnaval* interpretată de Ludmila Gurcenko[1] tânără, ciripind veselă. Erau pe deplin fericiți. În semiîntuneric, pe masă, strălucea o sticlă de șampanie verde-închis. Afară, zăpada scârțâia sub picioarele trecătorilor. La vecini, se auzea zarva musafirilor. În spatele dulapului,

1 Actriță sovietică celebră începând cu sfârșitul anilor '50.

într-un pătuț de lemn, dormea somn liniștit și sârguincios nou-născuta lor. O numiseră Olia.

În primăvara anului următor, primiră un apartament individual de două camere.

În cursul acelor ani veni pe lume și crescu o întreagă generație care nu cunoscuse războiul. Ivan era invitat tot mai des la școala din Borisov înainte de 9 Mai, Ziua Victoriei.

I se spunea acum „veteran". Asta îl amuza. I se părea că războiul abia se sfârșise și că încă mai era sergent-șef al Gărzii, de curând lăsat la vatră.

La ușa școlii era întâmpinat de o învățătoare tânără care îl saluta cu un zâmbet radios și-l conducea în clasă. El o urma, cu medaliile zornăindu-i pe piept, și se gândea: „Ce repede trece timpul! Să știi că sunt veteran de-a binelea! Ar putea fi fata mea și e deja învățătoare!"

Când intra în sala zgomotoasă, se așternea tăcerea. Elevii se ridicau în picioare, își aruncau ocheade șușotind, se uitau la decorații. Steaua de Aur de Erou al Uniunii Sovietice îi impresiona. Doar nu întâlnești un Erou în fiecare zi!

Învățătoarea rostea atunci câteva cuvinte de circumstanță despre marea sărbătoare națională, despre cele douăzeci de milioane de vieți omenești jertfite pentru viitorul luminos al acelor elevi zăpăciți de soarele de mai, despre deviza „Nimeni nu este dat uitării, nimic nu este uitat". Apoi, adoptând un ton mai călduros și mai puțin oficial, i se adresa lui Ivan care stătea cam țeapăn îndărătul

mesei: „Stimate Ivan Dmitrievici, pe pieptul dumneavoastră strălucește cea mai înaltă distincție a Patriei, Steaua de Aur de Erou al Uniunii Sovietice. Ne-ar plăcea să cunoaștem participarea dumneavoastră la război, faptele dumneavoastră eroice de luptător, contribuția dumneavoastră eroică la Victorie".

Iar Ivan, după ce își dregea glasul, începea să istorisească. Știa deja pe de rost ce urma să spună. De când îl tot invitau, înțelesese ce anume trebuia să povestească pentru ca toată clasa să fie atentă în timpul celor patruzeci de minute reglementare, spre marea satisfacție a tinerei învățătoare. Mai știa și că la sfârșitul expunerii – urmau câteva clipe de tăcere încordată – ea se va ridica vioaie și va rosti cuvintele așteptate: „Ei, copii, puneți-i întrebări lui Ivan Dmitrievici". Din nou se va lăsa o tăcere jenantă. Dar, ascultând de privirea învățătoarei, din rândul întâi se va ridica o fată adorabilă cu șorț alb ca frișca și va spune ca și cum ar recita o lecție: „Stimate Ivan Dmitrievici, vorbiți-ne, vă rugăm, despre calitățile de caracter pe care le-ați apreciat la camarazii dumneavoastră de război".

După răspunsul pe care nimeni nu-l mai asculta, avea să se ridice băiatul cel mai prezentabil care îl va întreba pe Ivan, pe același ton conștiincios, ce sfaturi le putea da viitorilor apărători ai Patriei.

La sfârșitul acelei manifestări patriotico-militare, se producea adesea o diversiune neprevăzută. Mânat de șușotitul camarazilor, se va ridica din ultima bancă un lungan șleampăt cu aspect neîngrijit. Și

fără nici un preambul, îl va întreba bâlbâindu-se: „Și care era blindajul Tigrului german? Mai gros sau mai subțire decât la T-34 al nostru?“ „Tunul, întreabă de tun...“ îi suflau vecinii. Dar el, roșu la față, se prăvălea deja la loc în bancă, mândru de frumoasa lui întrebare. Suna clopoțelul, iar învățătoarea ușurată îl mai felicita încă o dată pe veteran și îi oferea trei garoafe roșii, scoase dintr-o vază cu apă tulbure pusă pe masă. Întreaga clasă nerăbdătoare se ridica dintr-odată.

Când se întorcea acasă, Ivan Dmitrievici avea mereu oarecare regrete nelămurite. De fiecare dată ar fi vrut să povestească un lucru mărunt: despre pădurea aceea în care intrase după luptă și despre apa izvorului care îi oglindise chipul.

Ziariștii veneau și ei să-l vadă uneori, cel mai adesea când se aniversa începutul bătăliei de la Stalingrad. Prima dată, profitând de o întrebare despre acea bătălie, începuse să povestească totul: despre Mihalîci care n-avea să-și cunoască niciodată nepoții, despre Serioja, cel cu înfățișarea atât de senină și de nepăsătoare în moarte, despre mitraliorul care nu mai avea decât un deget la fiecare mână. Dar ziaristul, prinzând abil clipa în care Ivan își trăgea sufletul, îi tăiase vorba: „Ivan Dmitrievici, și ce efect a avut asupra dumneavoastră « Orașul-Erou de pe Volga » în acel an de foc 1942?“ Ivan rămăsese încremenit. Să spună că nu văzuse niciodată Stalingradul, că nu luptase niciodată pe străzile lui? „Întreg Stalingradul ardea“, răspunsese el evaziv.

Apoi se obișnui cu minciuna aceea nevinovată, iar asta le cădea bine ziariștilor, căci Stalin, la vremea aceea, era iarăși la modă, iar Stalingrad dădea bine. Uneori Ivan era surprins să constate că până și el uita tot mai mult războiul. Nu mai izbutea să deslușească amintirile vechi de istorisirile spuse școlarilor și pe care le pritocise de sute de ori sau de interviurile date ziariștilor. Iar când evoca într-o zi un amănunt care îi pasiona pe băieți: „Ei, da, tunul nostru de 76 era grozav, dar nu putea străpunge blindajul frontal al Tigrului...", se gândea: „Dar oare chiar așa să fi fost? Poate că am citit chestiile astea în memoriile mareșalului Jukov..."

Fiica Demidovilor, Olia, creștea și mergea la școală. Cunoștea deja povestea de demult a oglinjoarei, care i se părea fabuloasă și înspăimântătoare – tatăl ei culcat pe un câmp plin de gheață, cu capul însângerat; mama ei, pe care nici măcar nu și-o putea imagina, alegându-l printre sute de soldați care zăceau jur-împrejur. Știa că se dăduse cândva o bătălie pentru care tatăl ei căpătase Steaua – datorită acestui lucru putea cumpăra bilete de tren fără să stea la coadă.

I se mai vorbise și despre rana maică-sii care îi interzicea să care greutăți mari. Asta n-o împiedica totuși să transporte panouri mari de lemn, iar tatăl o certa pentru nepăsarea ei.

Când Olia își dădu examenul de admitere la Institutul de Limbi Străine Maurice Thorez, simți într-un mod cu totul deosebit realitatea acelui

fabulos trecut de război. Prietena cu care venise la Moscova îi spusese cu o gelozie prost ascunsă: „Tu, firește, sigur o să intri. Pe tine au să te primească numai ce-au să-ți vadă actele – evident, fiica unui Erou al Uniunii Sovietice..."

2.

În 1980, în timpul verii, Moscova era de nerecunoscut. Locuitorii din restul țării nu erau lăsați să intre în capitală. Majoritatea copiilor erau trimiși în tabere de pionieri. Cu mult înaintea verii, se procedase la o epurare serioasă în urma căreia fuseseră alungate toate „elementele antisociale". Nu mai vedeai cozi la magazine, lumea nu se mai înghesuia în autobuze, nu mai întâlneai gloata posacă a provincialilor veniți la cumpărături împovărați de genți mari.

Cupolele bisericilor vechi fuseseră zugrăvite în grabă iar milițienii fuseseră învățați să zâmbească și să rupă câteva cuvinte în engleză.

Jocurile Olimpice de la Moscova începură. Oamenii văzură autocarele într-un du-te-vino care îi ducea pe sportivi la competiții, văzură rătăcind prin oraș turiști străini care se strigau leneș unii pe alții pe străzile pustii, văzură ghizii și translatorii circulând zoriți.

Toată lumea aștepta de la vara aceea, de la Olimpiadă, de la afluxul de străini, ceva extraordinar, un val de aer proaspăt, o răsturnare de situație, aproape o revoluție. Moscova lui Brejnev, aidoma unei

enorme banchize spongioase la vremea revărsărilor de primăvară, abordă preț de câteva săptămâni acea viață occidentală pestriță, măcinându-și la contacul cu ea latura cenușie, iar apoi alunecă pompos mai departe. Revoluția nu avu loc.

Olia Demidova se cufundase în agitația aceea olimpică, lăsându-se cuprinsă de o zăpăceală frenetică și veselă. Își încheiase al treilea an de studii la Institut și atinsese la engleză și franceză acel nivel la care ești brusc cuprins de o irezistibilă poftă de a vorbi. Vorbea deja cu libertatea șovăielnică a copilului care începe să alerge bucurându-se de echilibrul cucerit.

Translatorii ajunseseră aproape să nu mai doarmă. Dar tinerețea lor și agitația febrilă îi țineau în picioare. Era atât de plăcut să sară dimineața pe treapta autocarului, să vadă chipurile tinere ale sportivilor, să răspundă glumelor lor, iar apoi să gonească pe străzile sonore ale Moscovei. Seara, ambianța era cu totul alta. În autocarul încălzit de soarele dogorâtor de peste zi, plutea mirosul înțepător al deodorantelor occidentale și al musculoaselor trupuri masculine epuizate de efort. Străzile se perindau iute, iar prin ferestrele autocarului se strecura umbra răcoroasă a serii. Bărbații, prăvăliți în fotolii, făceau cu indolență schimb de impresii.

Olia, așezată lângă șofer într-un fotoliu turnant, le arunca la răstimpuri câte o privire. O făceau să se gândească la gladiatorii care se odihneau după luptă.

Unul dintre ei, Jean-Claude, un tânăr cu înfățișare de mediteraneean (ea lucra cu o echipă franceză),

stătea așezat cu capul dat pe spate și cu ochii pe jumătate închiși. Olia ghicea că se uita la ea pe sub pleoapele coborâte. O privea zâmbind, iar când autocarul se opri în satul olimpic în fața pavilionului lor, coborî ultimul. Olia stătea lângă ușa autocarului și își lua la revedere de la fiecare sportiv în parte, urându-le noapte bună. Jean-Claude îi strânse mâna și spuse oarecum neglijent, dar destul de tare ca să fie auzit de cerberul care îi însoțea: „Am ceva de tradus. Poți să mă ajuți? E urgent".

Olia se pomeni în camera lui, înconjurată de acele frumoase obiecte râvnite care simbolizau pentru ea lumea occidentală. Pricepu pe dată că traducerea nu era decât un pretext și că avea să se întâmple ceea ce, cu foarte puțin timp în urmă, i se părea încă de negândit. Ca să-și alunge frica, își repeta ca într-o incantație: „Puțin îmi pasă. Mi-e totuna. Fie ce-o fi..."

Când Jean-Claude ieși de sub duș, ea era deja în pat. Gol, învăluit într-un nor aromat de apă de colonie, străbătu camera în întuneric și azvârli pe balustrada balconului un polo sau un prosop. Apoi se opri în fața unei oglinzi întunecate și, căzut parcă pe gânduri, își trecu de câteva ori degetele prin părul umed în care clipea strălucirea albăstruie a unui felinar. Pielea îi lucea și ea cu reflexe întunecate. Închise ușa balconului și se îndreptă spre pat. Olia avu impresia că, încet, ca o construcție din spumă sintetică, plafonul se prăbușește peste ea.

După a treia noapte, în zori, abia avu timp să iasă din clădire că se și ivi în fața ei responsabilul cu translatorii. Fără s-o salute, se stropși la ea: „Tu, cel

puțin, te pricepi să combini utilul cu plăcutul! Trebuie cumva să te trag jos din pat ca să te trimit la muncă? Dar ce e aici? Bordel, sau Jocuri Olimpice? Șterge-o la comitetul de organizare. Cei de acolo se vor ocupa de tine!"

În cursul acelor trei zile, Olia fusese atât de sălbatic de fericită, încât nici măcar nu se gândise să găsească o justificare sau să pună la punct o versiune credibilă. În seara ultimei lor întâlniri, Jean-Claude era beat de fericire. Ocupase locul al doilea și câștigase o medalie de argint. Se uita la ea cu o privire pierdută, bând pahar după pahar și vorbind mult. Era vorba de o firmă cu care avea contract și de un centru sportiv pe care îl putea de acum deschide. Vorbea de bani fără nici o jenă. Era atât de aţâţat povestind toate astea, încât Olia îi spuse râzând: „Ascultă, Jean-Claude, parcă ai fi dopat!" Prefăcându-se că se teme, el îi puse mâna peste gură arătând spre aparatul de radio: „Totul se ascultă!" Apoi, luând-o în brațe, o răsturnă peste perne. Trăgându-și sufletul, cufundat într-o sfârșeală tăcută, îi murmură la ureche: „Da, m-am dopat... cu tine!"

La comitetul de organizare, totul începu cu țipete. Un vechi funcționar de la Komsomol[1], un ins stafidit, cu chelie asudată și un costum cu buzunare umflate, înfiera metodic fericirea lor de trei zile.

— Nu doar pe noi ne-ai vârât într-o afacere murdară. Ești rușinea întregii țări. Ce-au să creadă acum despre U.R.S.S. cei din Occident? Pe tine te

1 Organizația Tineretului Comunist.

întreb. Că toate komsomolistele sunt niște prostituate ca tine? Asta vor crede? Nu protesta. Și pe deasupra mai ești și fiica unui Erou al Uniunii Sovietice! Tatăl tău și-a vărsat sângele... Și dacă povestea asta ajunge la Comitetul Central? La asta te-ai gândit? Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice! Cu asemenea antecedente, cum poți să te murdărești în felul ăsta? Nu, nu avem de gând să te acoperim. Să nu zici că nu ți-am spus. O să te dăm afară din Institut și din Komsomol. După cum zic prietenii tăi: „Plăcerea se plătește". Nu e cazul să plângi. Trebuia să te gândești mai înainte.

După tirada aceea, scoase cu un scrâșnet sec dopul carafei, își turnă în pahar niște apă tulbure călduță și apoi bău cu o strâmbătură de dezgust. Apropiindu-se de fereastră, începu să bată darabana cu degetele pe pervazul cenușiu, așteptând ca Olia să se oprească din plâns. În birou domnea o căldură înăbușitoare. În interiorul geamului dublu, se zbătea un fluture roșu cu aripi zdrențuite și ofilite. Scârbit, se uită la geamurile prăfoase, la plopii întunecați de dincolo de geam și se întoarse apoi către Olia care își mototolea o batistuță umedă.

— Bine. Poți pleca. Nu mai am nimic să-ți spun. Ce se va face cu tine e treaba serviciilor competente. Acum urcă sus la trei, la biroul 27. Cei de acolo vor tranșa problema ta.

Olia ieși clătinându-se, urcă la etajul trei și, orbită de lacrimi, găsi cu greu ușa indicată. Înainte să intre, aruncă o privire în oglinjoara de buzunar, își făcu vânt cu mâna răcorindu-și ochii umflați și bătu la ușă.

În spatele mesei, un bărbat chipeș de vreo patruzeci de ani vorbea la telefon. Ridică ochii spre ea, o salută dând din cap și, cu un zâmbet, îi făcu semn spre fotoliu. Olia se așeză timidă pe margine. Bărbatul, continuând să dea răspunsuri laconice, scoase de sub masă o sticlă cu apă minerală și o deschise foarte abil cu o singură mână. Umplu un pahar și-l împinse ușor spre Olia, clipi din ochi și-i zâmbi iarăși. „Nu știe încă de ce mă aflu aici, gândi ea sorbind o înghițitură înțepătoare. Când o să afle, o să înceapă să latre și o să mă dea afară."

Omul lăsă receptorul jos, scoase dintr-un sertar o foaie de hârtie pe care o parcurse rapid. Își privi vizitatoarea și spuse:

— Bun! Olga Ivanovna Demidova, dacă nu mă înșel? Ei bine, Olia, să facem cunoștință.

Și se prezentă: Serghei Nicolaevici. Făcu apoi o pauză, oftă, își frecă tâmplele și continuă cam cu regret:

— Vezi dumneata, Olia, ce s-a întâmplat e fără îndoială regretabil și, din păcate, cu consecințe neplăcute pentru dumneata. Ca bărbat, te pot înțelege; tinerețea e în mod evident vârsta cea frumoasă. Poți avea chef de senzații noi... ca în poezia lui Esenin, îți amintești, „revărsarea sentimentelor" – parcă asta e formula, nu e așa? Dar toate astea sunt doar poezie. Iar noi trăim, ca și dumneata, în lumea realităților politice și ideologice. Azi francezul dumitale aruncă sulița sau face săritura în înălțime. Iar mâine primește instrucție în vreun serviciu de informații sau se întoarce aici ca spion. Pe scurt, n-am să țin discursuri. Ți s-au împuiat deja urechile

cu toate astea. Am să-ți spun simplu doar un singur lucru. Noi vom face totul ca să te scoatem din încurcătură. Înțelegi, nu vrem să aruncăm o umbră asupra tatălui dumitale și nici nu vrem să-ți stricăm viitorul. Dar și dumneata trebuie să ne ajuți. Eu va trebui să vorbesc despre toate astea cu superiorii mei. Și atunci, ca să nu spun prostii, o să punem totul negru pe alb. Uite, poftim hârtie. Te ajut eu în privința formulărilor.

Când, un ceas mai târziu, Olia ieși din biroul 27, i se păru că, dacă izbea pământul cu tocul pantofului, putea să-și ia zborul. Cât i se părea acum de ridicol funcționarul acela de la Komsomol cu chelia lui asudată!

Atinsese în treacăt mecanismul puterii reale din țara ei. Încântată, își putu defini pentru uzul ei personal, într-un mod naiv, dar destul de exact, tot ce se petrecuse: „K.G.B.-ul, poate orice."

Cu toate astea, spre seară, o impresie cu totul diferită de cea de dimineață puse stăpânire pe ea. Își aminti de o frază pe care o scrisese în biroul 27. Povestind prima seară petrecută împreună cu Jean-Claude, scrisese: „Găsindu-mă în camera sportivului francez Berthet Jean-Claude... am întreținut cu el relații inime". Fraza aceea o sâcâia. „Relații intime, gândi ea. Ce formulare ciudată! Dar, în fond, de ce e ciudat? Nu era altceva. Nu era dragoste în nici un caz..."

Nu-l mai revăzu pe Jean-Claude decât o singură dată și, așa cum o sfătuise bărbatul din biroul 27, îi adresase câteva cuvinte amabile și dispăruse.

În ajunul plecării sportivilor, îl reîntâlni însoțit de un prieten. Trecură pe lângă ea fără s-o vadă. Prietenul îl bătea pe umăr pe Jean-Claude, care zâmbea satisfăcut. Olia îl auzi pe Jean-Claude spunând cu voce leneșă, lungind silabele:

— Știi, cred că am să mă hotărăsc pentru terenul acela din Vandeea. Primești casa la cheie.

— Fabienne e de acord?

— Tu ce crezi? Se dă în vânt după navigația cu pânze!

În primăvara lui 1982, nimeni din țară încă nu știa că anul acela va fi cu totul extraordinar. În noiembrie, Brejnev avea să moară, iar Andropov avea să-i urmeze la putere. În cămăruțele din apartamentele rusești, inteligheția cu vederi liberale era chinuită de cele mai negre presentimente. Andropov, după cum se știa, era unul dintre șefii K.G.B. Da, avea să strângă șurubul. Sub Brejnev, încă îți mai puteai permite să deschizi din când în când gura. Acum, trebuia să te aștepți la o reacție, e lucru sigur. Se spune că deja se fac razii pe stradă. Poți pleca acum de la birou pentru cinci minute, iar milițienii te și arestează. Numai de n-am avea iarăși un an ca 1937...

Dar istoria, probabil, se săturase și ea de trista seriozitate monolitică a acelor lungi decenii socialiste și hotărâse să se distreze un pic. Omul în care privirea tematoare a intelectualilor deslușea trăsăturile unui nou Tătuc sau ale unui nou Felix de Fier[1] avea

1 Felix Dzerjinski, întemeietorul Cekăi, devenită sub Stalin N.K.V.D.

să fie un monarh obosit de moarte și bolnav. El știa că majoritatea membrilor Politburo erau buni de pus la zid și de împușcat. Mai știa și că ministrul de interne cu care stătea amabil de vorbă la telefon era un criminal de stat. Cunoștea suma din contul fiecăruia dintre colegii din Politburo, cont aflat în băncile occidentale, și mai știa până și numele acelor bănci. Știa că în Asia Centrală se reinstaurase de multă vreme feudalismul și că toți responsabilii ar fi trebuit aruncați în închisoare. Știa că în Afganistan se reproducea scenariul american din Vietnam. Știa că, în întreg nord-vestul țării, în sate, lipsea pâinea. Știa că țara era condusă de multă vreme de o mică mafie de familie care pe el îl detesta și care disprețuia poporul. Știa că, dacă rubla ar fi fost convertibilă, jumătate dintre cârmuitori s-ar fi aflat de mult la Miami sau altundeva. Știa că disidenții din închisori sau din exil nu cunoșteau nici măcar a suta parte din ce știa el și că nu demascau decât lucruri anodine. Știa atât de multe lucruri despre acea societate misterioasă încât într-o zi lăsă să-i scape în Plen: „Noi nu cunoaștem societatea în care trăim".

Istoria se amuza. Iar acest om care le inspira unora teroare, iar altora speranță, făcea să se nască acele sentimente de parcă ar fi venit de dincolo de mormânt. Murea de pe urma unei nefrite, iar în momentele sale de luciditate, se distra cu o anecdotă pe care i-o povestise medicul Kremlinului. Anecdota îi plăcuse mult. Lucrurile se petrec în fața Politburoului reunit. Se discută despre succesiunea lui Brejnev. Deodată se deschide ușa violent și dă năvală

Andropov însoțit de Aliev. Andropov, cu un revolver în mână, strigă: „Mâinile sus!" Toți bătrânii ridică în sus mâini tremurătoare. „Acum jos mâna stângă!" comandă Andropov. Și, adresându-se lui Aliev: „Consemnează! Pentru Andropov, vot în unanimitate!"

Istoria se distra bătându-și joc de cei care aveau pretenția s-o conducă fără nici un fel de consecințe. Andropov în cele din urmă, a murit. I-a urmat Cernenko. Cu iuțeala nepotrivită a unei benzi desenate, anturajul lui Brejnev murea. Iar în Piața Roșie fură celebrate atât de des funeralii, în sunetul *Marșului funebru* al lui Chopin, că moscoviții se pomeneau fluierând melodia ca pe aceea a unui cântec la modă.

Dar, în primăvara anului 1982, nimeni nu-și putea nici măcar închipui că istoria se va distra astfel.

În luna martie, șeful organizației din transporturi îl chemă pe Demidov la el în birou: „Ai o vizită, Ivan Dmitrievici. Tovarășii aceștia vor să facă un film despre tine". Erau acolo doi ziariști de la Moscova, scenaristul și responsabilul cu turnarea filmului.

Filmul cu pricina trebuia să fie închinat celei de a patruzecea aniversări a bătăliei de la Stalingrad. Fuseseră deja turnate episoadele de la Memorial, unde, pe sub enormele monumente din beton, rătăceau ca niște umbre ale trecutului veteranii veniți din cele patru colțuri ale țării.

Fuseseră regăsite documentele de epocă din care urma să se folosească fragmente în cursul filmului. Deja fuseseră luate interviuri generalilor și mareșalilor încă în viață. Mai rămânea de filmat un episod, foarte însemnat în ochii realizatorilor. În acest episod, rolul principal îi revenea lui Demidov. Realizatorul îl vedea astfel: după imaginile caselor de vacanță din împrejurimile Moscovei și spațioaselor apartamente moscovite în care mareșalii în retragere încorsetați în uniforme își amintesc de mișcările de pe front, conduc din amintire armate și jonglează cu diviziile, apar imagini cu ulițele întortocheate din Borisov, iar un camion stropit cu noroi trece de poarta unui garaj. Din camion coboară fără să se întoarcă spre camera de filmat un bărbat cu o șapcă mototolită și îmbrăcat într-o haină veche de piele. Străbate curtea plină de fiare vechi, se îndreaptă către micuța clădire a biroului. O voce din *off* cam metalică citește sacadat citarea ca Erou al Uniunii Sovietice: „Prin decretul Sovietului Suprem al Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, pentru eroismul și bravura manifestate în luptă..."

Șoferul camionului lasă niște hârtii la birou, face un semn cu capul spre un coleg, strânge mâna altuia și se întoarce acasă.

În cursul acestei scene, vocea lui Demidov, o voce simplă și familiară, vorbește despre lupta de la Stalingrad. Planurile următoare se desfășoară în cadrul familiei: masa de sărbătoare, un număr desfăcut din ziarul *Pravda* pe o etajeră, pe perete fotografii îngălbenite din perioada de după război.

Dar punctul culminant al filmului era în altă parte. Povestea acelui modest erou „care a salvat lumea de ciuma brună", cum spunea scenariul, se întrerupe din când în când. Pe ecran apare corespondentul sovietic dintr-o capitală europeană sau alta oprind trecătorii ca să-i întrebe: „Spuneți-mi, ce vă spune dumneavoastră numele de Stalingrad?" Trecătorii ezită, răspund inepții și, râzând, îl amintesc pe Stalin.

Cât despre corespondentul de la Paris, acesta fusese filmat pe fundalul zăpezii care se topea, complet rebegit de frig, încercând să se facă auzit în zgomotul străzii: „Mă aflu la zece minute distanță de piața pariziană care poartă numele de Stalingrad. Dar oare parizienii știu ce înseamnă acest nume atât de ciudat pentru o ureche franceză?" Și începe să-i întrebe pe trecătorii care se dovedesc incapabili să răspundă.

Când acest episod a fost proiectat pentru prima oară în studio, unul dintre responsabili l-a întrebat pe realizator:

— Și nu se putea duce chiar în piața respectivă? Ce înseamnă „la zece minute distanță"? E ca și cum ai face un reportaj despre Piața Roșie stând în parcul Gorki!

— I-am pus deja întrebarea asta... încercă să se justifice realizatorul. Zice că în piața aceea nu găsești nici un francez. Doar negri și arabi. Da, asta spune. Pe cuvântul meu de onoare! Spune: „Toată lumea o să creadă că filmul a fost turnat în Africa, nu la Paris". De asta s-a deplasat spre centru ca să dea de albi.

— Incredibil! behăi un funcționar din sala aflată în întuneric.

Și proiecția continuă. Aparatul de filmat captă imaginea unui vagabond încovoiat, pe cea a unui șirag de vitrine strălucitoare. Și din nou se iviră planurile îngălbenite ale documentelor de epocă: stepa cenușie, tancurile înaintând unduitor ca niște valuri, soldații, vii încă, prinși în obiectivul camerei.

Și iarăși apărea Demidov, de data asta nu cu haina cea plină de ulei, ci în costum, cu toate decorațiile. Era într-o clasă, așezat în spatele unei mese împodobite cu o mică vază cu trei garoafe roșii. În fața lui, niște elevi încremeniți îi sorbeau cu religiozitate cuvintele.

Filmul se termina apoteotic. Monumentul gigantic al patriei-mame înălțând un paloș țâșnea spre cerul albastru. Defilarea de Ziua Victoriei se desfășura în Piața Roșie, în 1945. Soldații azvârleau drapelele germane la picioarele mausoleului lui Lenin. În prim-plan se vedea căzând stindardul personal al lui Hitler. În sunetul exaltant al muzicii strălucea, filmat din elicopter, orașul Stalingrad-Volgograd, ridicat din ruine.

Și totul se rezolva pe un acord final: la tribuna celui de al XXVI-lea Congres apărea Brejnev, care vorbea despre politica de pace dusă de Uniunea Sovietică.

Spre jumătatea lui aprilie, filmul era gata. Demidov suportase răbdător agitația iscată de turnare și izbutise chiar, răspunzând la întrebări, să plaseze întâmplarea cu micul izvor din pădure.

— Ei bine, Ivan Dmitrievici, îi spuse realizatorul în momentul când își luară rămas-bun, de Ziua Victoriei, pe 9 mai, sau poate chiar în ajun, să te așezi cu familia în fața televizorului.

Filmul se intitula *Orașul-Erou de pe Volga.*

Pe 8 mai, după-amiază, Ivan Dmitrievici nu lucra. Fusese invitat la școală pentru pălăvrăgeala tradițională. Își rosti obișnuitul discurs și, cu cele trei garoafe în mână, se întoarse acasă.

Tania era încă la lucru. Își pierdu vremea umblând de colo-colo prin apartament. Apoi își puse pe spătarul unui scaun haina blindată de medalii, dădu drumul televizorului și se așeză comod pe divan. Filmul despre Stalingrad începea la ora șase.

Șeful de atelier agită sticla și începu să toarne alcool în pahare: „Ei bine, prieteni, să mai bem o ultimă dușcă și o ștergem către casă..." Toți băură, strecurară prin genți resturile de mâncare și apoi ieșiră. Pe stradă, muncitoarele își urară petrecere frumoasă și se întoarseră la casele lor.

Tania – devenise de multă vreme Tatiana Kuzminicina[1] – se uită la ceas. „Mai am timp, înainte să înceapă fimul, să trec pe la magazin ca să iau pachetul de la veterani." Pachetul ăsta îl primea, la fel ca toți foștii combatanți, în secția de la magazin care era interzisă muritorilor de rând. Oamenii se uitau la coada aceea a veteranilor și bombăneau.

1 Numele patronimic se folosește când te adresezi adulților.

De data asta, era chiar un pachet de sărbătoare: patru sute de grame de șuncă, doi pui, o conservă de heringi și un kilogram de crupe de hrișcă. Tatiana Kuzminicina plăti, vârî totul în sacoșă și se îndreptă spre ieșire. Unul dintre veterani o strigă.

— Ei, Kuzminicina, e bun pachetul de azi?

— Da, nu e rău; dar n-are unt.

— Unt mai găsești azi vizavi, la Gastronom. Dar e o coadă de un kilometru!

Tatiana se apropie de Gastronom, văzu o coadă pestriță și șerpuitoare, se uită la ceas. Filmul începea peste cincisprezece minute. „Și dacă aș încerca să nu stau la coadă? La urma urmei, am dreptul", își spuse ea. Scoțându-și din geantă livretul de veteran, începu să-și facă drum spre casa unde se plătea.

Capătul de la urmă al cozii se agita pe stradă, iar în magazin era lume buluc cât să nu arunci un ac. Oamenii se împingeau, croindu-și drum spre tejghea. Țipau, se înjurau. Cei care își făcuseră deja cumpărăturile se strecurau spre ieșire, cu ochi strălucitori și înfierbântați.

— Câte pachete se dau de persoană? strigau din stradă cei care erau pe la capătul cozii.

— Două de fiecare! replicau cei de pe la mijloc.

— Dați-mi șase, se smiorcăia o femeie de lângă tejghea. Iau și pentru copii.

— Și unde sunt copiii dumitale? întreba vânzătoare plictisită.

— Uite-o, fetița asta! striga femeia care târa de mână o școlăriță speriată cu ghiozdan.

— Și celălalt unde e? stăruia vânzătoarea.

— Colo, în cărucior, pe stradă.

Femeia, care până la urmă avu câștig de cauză, se năpusti spre ieșire, strângând la piept cele șase bucăți de unt.

Un omuleț cam amețit începu să strige vesel:

— Păi ăștia nu-s plozii ei! O știu eu. Asta n-are plozi. I-a împrumutat de la soră-sa. Ha! Ha! Ha!

Coada se agita spasmodic și mai înainta cu un pas. În ușa depozitului se ivi responsabila care traversă magazinul și strigă spre capătul cozii care se tot lungea: „Nu mai stăruiți, acolo în spate. Untul e pe terminate. Nu mai sunt decât trei cutii. Degeaba mai stați. Oricum nu ajunge pentru toată lumea. Vă pierdeți vremea".

Dar oamenii continuau să vină, întrebau care e ultima persoană și se așezau la rând. Și fiecare gândea: „Cine știe? Poate că mai ajunge și până la mine!"

Tania ajunse la casă și pe deasupra capului unei femei întinse biletul de trei ruble mototolit și livretul de veteran. Nu se aștepta la o explozie atât de unanimă. Mulțimea clocoti și mugi cu mii de glasuri:

— N-o lăsați să treacă înaintea altora!

— Ei și! Veterani! Să-și cumpere untul de la magazinul lor!

— Unde mai pui că li se dau și pachete. Iar noi stăm de trei ceasuri la coadă cu copiii!

— Eu am un fiu ucis în Afganistan și nu mă fălesc cu asta. Stau la rând ca toată lumea.

— Nu-i dați nimic! Au și așa destule privilegii!

Cineva o împinse cu umărul, gloata se mișcă alene și o dădu la o parte încet de lângă casă. Tatiana nu stătu să discute, luă cu mâna cea mutilată banii și

livretul şi se trase înapoi spre ieşire ca să se aşeze la rând. Mulţimea era atât de densă încât diferitele cozi se amestecau. Temându-se să nu-şi piardă locul, oamenii se lipeau unii de alţii. Deodată cineva o trase pe Tatiana de mânecă.

— Kuzminicina, aşază-te în faţa mea. Poate că mai prindem şi noi nişte unt.

Era bătrâna paznică de la fabrică, mătuşa Valia. Tatiana se aşeză la coadă în faţa ei şi, ca să adoarmă vigilenţa celor care erau în spate, începură să sporovăiască liniştite. După câtva timp, Tatiana se strecură în mulţime fără ca cineva să-şi fi dat seama. Mătuşa Valia se afla pe la jumătatea cozii.

— Nu e mare lucru. Nu ţine mai mult de un ceas, remarcă ea. O să ne vină rândul înainte să închidă. Numai de-ar mai rămâne unt!

Tatiana se uită la ceas. Era şase. „Păcat, am să pierd filmul despre Ivan, îşi spuse ea. Dar se dă în reluare mâine-dimineaţă."

„Ciudat, Tatiana tot nu s-a întors, îşi spuse Ivan. Probabil că umblă prin magazine. Nu e nimic. O să-l vadă mâine."

Pe ecran vorbea deja un mareşal cu voce solemnă, de bas, iar un reporter vioi, cu ochi scormonitori, îi punea întrebări. Defilară apoi planurile sacadate ale documentelor de epocă: clădirile din Stalingrad învăluite în nori negri, prăbuşindu-se încet, ca într-o stare de imponderabilitate, sub exploziile tăcute.

Pe când rulau aceste imagini, Ivan nu-şi putu reţine lacrimile. „Am devenit un moş", îşi spuse el,

mușcându-și buza. Bărbia îi tremura ușor. La răstimpuri, spunea în sinea lui soldaților care goneau pe ecran: „Ia te uită la idiotul ăsta care aleargă fără să se aplece! Apleacă-te, apleacă-te odată, imbecilule... Pfui! Și asta se cheamă atac! Se aruncă peste mitraliere fără acoperire de artilerie! Evident, în Rusia e atâta norod, că soldații ce mai contează!"

În sfârșit apăru pe ecran și Ivan. Rămase înțepenit, ascultându-și fiecare vorbă, nerecunoscându-se pe sine. „Și iată, după lupta aceea, zicea el, am intrat... colo, era o pădurice... Mă uit și văd un izvor. Apa e așa de curată! Mă aplec și-mi văd chipul în apă... și, știți, era atât de ciudat. Mă tot uit și nu mă recunosc..." Aici istorisirea lui se întrerupea, iar vocea din *off*, caldă și pătrunzătoare, continua: „Glia natală... Glia Patriei... Ea e cea care reda puterile soldatului ostenit, ea e cea care, cu o solicitudine maternă, îi insufla vitejie și curaj. În acest izvor inepuizabil își afla luptătorul sovietic bucuria aducătoare de viață, ura sacră față de dușman, credința de nezdruncinat în Victorie..."

Vânzătoarea, încercând să acopere zarva mulțimii, strigă cu glas strident:

— Untul s-a terminat! și, întorcându-se apoi către casieră, adăugă cu glas încă și mai sonor: Liuda, nu mai da bonuri pentru unt.

Tania căpătă două bucăți de pe fundul celei de a treia cutii. Ultimele două fură pentru mătușa Valia. își zâmbiră una alteia băgându-le în pungă și începură să se împingă spre ieșire.

Mulțimea dezamăgită încremeni preț de o clipă ca și cum nu i-ar fi venit să creadă că pierduse timpul de pomană, apoi tresări și începu să se scurgă încet prin ușa îngustă. De afară încercau să se strecoare cei care nu știau că vânzarea untului se terminase. Atunci începu să-și facă loc un zvon: se adusese salam. Toată gloata se întoarse spre tejghea, formând la loc coada. Din stradă oamenii se îngrămădiră și mai abitir.

Vestea asta ajunse la urechile responsabilei. Ieși din nou din depozit și, cu glas zeflemitor, de parcă ar fi vorbit unor copii, tună:

— Da' chiar că v-ați pierdut capul! Auzi, salam! Nu e nici urmă de salam aici. De altfel, închidem în jumătate de ceas.

Acum nu se mai gândea nimeni decât cum să plece de acolo. În masa aceea umană compactă domnea o căldură sufocantă. Tatiana încerca să nu se piardă de mătușa Valia, care, cu mare îndemânare, se strecura spre ieșire.

Oamenii erau ca turbați, simțeau o plăcere perversă să se îmbrâncească și nu așteptau decât prilejul de a se înjura. Tatiana era deja foarte aproape de ieșire când, dintr-odată, ca într-un vârtej, fu trasă și lipită de perete. Un umăr – mai putu zări un impermeabil albastru femeiesc – îi intră în piept. Încercă să se elibereze, dar nu izbuti, atât era de densă mulțimea. Neputința ei i se păru ridicolă. Vru să-și ia punga în mâna cealaltă, dar în aceeași clipă simți cu uimire că nu mai putea respira. Brusc se făcu tăcere ca pe fundul apei; deslușea acum mult prea

distinct postavul albastru al mantalei care îi bara trecerea. Când, cu întârzierea unei explozii îndepărtate, surveni și durerea, nu mai putu nici măcar să strige.

Fu împinsă în fața magazinului de către o mulțime compactă... Nimeni nu-și dăduse seama de nimic. Abia pe trepte, dispersându-se, mulțimea o eliberă. Tatiana alunecă încetișor. Din pungă îi căzură untul și livretul de veteran. Oamenii se împiedicau de corp. Câțiva se dădură în grabă la o parte, alții se aplecară. Omulețul vesel de mai înainte pufni în râs:

— Ei, poftim! Ia te uită! Mamaia s-a grăbit deja cu petrecerea...

Mătușa Valia îi dădu la o parte pe cei care stăteau să caște gura, ajunse până la Tatiana și începu să strige cu voce stridentă:

— Ajutor! Uitați-vă! I s-a făcut rău unei femei! Iute, dați telefon la urgență!

Ivan ajunse la spital îmbrăcat cu haina de paradă. Alergase pe străzi în lumina serii, însoțit de clinchetul decorațiilor. Nu-l lăsară să intre în sala se reanimare. Îl privea pe medicul care-l liniștea, dar n-auzea nimic. Decorația lui de aur, care se întorsese invers în timp ce el alerga, părea acum de jucărie.

A doua zi dimineața, pe 9 mai, același doctor, îmbâcsit de miros de tutun, cu obrazul scofâlcit după noaptea de gardă, ieși și se duse să se așeze în tăcere împreună cu Ivan pe niște scaune din lemn, pe culoar. Ivan avusese deja timp, într-unul din

ungherele tainice ale minții, nu să cugete la cum va fi viața lui fără Tatiana, ci să fie copleșit de disperare. Sentimentul ăsta se ivi și îl înspăimântă cu vidul lui răsunător. Stătea așezat fără să-l întrebe nimic pe doctor, iar cu privirea absentă urmărea mișcările bătrânei femei de serviciu care ștergea geamurile pline de praf.

În fine, medicul oftă și spuse cu jumătate de gură:

— N-ar fi trebuit niciodată să se aventureze acolo unde se adună la noi mulțimea; până și ștersul unei ferestre era periculos pentru ea...

Olia sosi a doua zi. Era de o frumusețe aproape necuviincioasă. Se simțea până și ea jenată de fusta strâmtă și de zgomotul pe care-l făceau tocurile înalte în apartamentul acum mut, în care șușoteau, îmbrăcați în haine negre, oameni pe care abia de-i cunoștea. Una dintre femei îi dădu o basma neagră pentru înmormântare. Dar chiar și cu basmaua aceea pe cap era surprinzător de frumoasă. Plânse mult. Ceea ce îi frângea inima era nu atât aerul emaciat și întunecat al chipului mamei ei, cât fragilitatea a tot ce crezuse că este atât de firesc și de solid. Totul se năruia în fața ochilor ei. Dintr-un erou plin de vioiciune, tatăl ei se transformase într-un moșneag prăbușit, cu ochii roșii. Acum, viața părinților ei i se părea necrezut de șterșă. O biată copilărie înfometată, războiul, iarăși foametea și apoi, până la bătrânețe – ba nu, până la moarte chiar! –, acea absurdă fabrică de mobilă și cabina aia de camion trăsnind a motorină. Olia se uita cu mirare în jurul

ei. Televizorul în fața căruia seară de seară stăteau părinții ei, canapeaua pe care dormeau, o fotografie pe noptieră: ei doi, foarte tineri încă, înainte ca ea să se fi născut, undeva prin sud, în cursul unicei călătorii din viața lor. Și fotografia asta, sandalele tatei – niște sandale oribile care te făceau să te gândești la niște botnițe –, gestul mamei ascunzându-și mâna dreaptă, totul îi sfâșia deja inima.

Ivan aproape că nu-și văzu fata. Abia în ultima noapte, când rudele obosite îi părăsiră, rămase singur cu Olia. Stăteau așezați de-o parte și de alta a sicriului, complet epuizați de permanenta agitație a femeilor care își făceau de lucru, de necontenitele și insignifiantele șușoteli ale zilei. Ivan își privi fata și gândi: „Acum e femeie. E la vârsta când ar trebui să se mărite. Parcă mai ieri o înfășa Tatiana. Ce repede trece timpul! Creșa, școala, iar acum Moscova, Institutul... Ar fi bine să-și găsească un băiat bun, nu un bețiv... Un militar... Deși ăștia, astăzi, se îmbată Dumnezeu știe cum! Trebuie să-i vorbesc. După ce o înmormântăm pe mama..."

Abia la gară, când așteptau trenul pentru Moscova, Ivan îi spuse:

— Să muncești bine, Olia, dar...

Olia râse cu drăgălășenie.

— Bine, tată, dar studiile mai durează doar câteva săptămâni. Vine rândul examenelor de absolvire.

— A, da, cu adevărat? se miră Ivan, rușinat. Și unde ai să te duci după aia?

— Acolo unde are să mă cheme Patria, glumi Olia.

Îl îmbrățișă pe Ivan și se sui în tren. De la fereastră, își flutură îndelung mâna spre tatăl ei rămas acolo țeapăn în costumul negru ponosit, pe peronul scăldat în soare.

Olia știa deja unde avea s-o cheme Patria... Unii studenți din promoția ei se pregăteau să treacă tiptil din banca studenților în fotoliul confortabil aranjat de părinții lor sus-puși. Alții, resemnați, se pregăteau pentru corvoada traducerilor tehnice într-un birou prăfuit. Alții visau să se cufunde cât mai repede cu putință în agitația de la Inturist, presimțind cu bucurie defilarea fizionomiilor europene, prea rapidă pentru a putea obosi, și se bucurau dinainte de micile cadouri și de iluzia vieții occidentale.

Pentru Olia, era cu totul altfel. Serghei Nikolaevici de la biroul 27 fusese de mult schimbat cu colegul lui Vitali Ivanovici, la fel de impunător. Când îl întâlnise în luna aprilie, Olia aflase unde avea s-o cheme Patria.

Se aflau într-o cameră de hotel unde se desfășurau adesea întâlnirile lor. Vitali Ivanovici zâmbea cu un aer misterios și își freca mâinile ca un om care a pus la cale o surpriză frumoasă. Discutară de problemele lor curente, de străinul de care se ocupa acum Olia. Apoi Vitali Ivanovici, ca și cum și-ar fi amintit brusc de ceva, exclamă:

— Ascultă, Olia! Termini curând Institutul. Iar apoi urmează repartițiile. Ai aflat deja repartiția prealabilă?... Ei bine, în ce sector te-au trimis?... A, da, evident! Traducerea tehnică într-o uzină, la serviciul de brevete, nu e chiar lucrul cel mai

amuzant. Ce-ai de gând să faci?... Ba nu, ascultă. Nu trebuie să fii așa de pesimistă. O să ai timp destul să te îngropi în prăfăraia de acolo. Am discutat despre chestia asta cu superiorii mei. Îți apreciem serviciile. De asta am decis să te recomandăm – înțelegi, nu în mod oficial – ca translator la Centrul de Comerț Internațional... Stai ușor, nu te ambala. Ai să mulțumești mai târziu. Nu cred că mai e nevoie să-ți explic că Centrul înseamnă sute și mii de străini. De aceea, munca noastră specifică, informații și contraspionaj, cum se spune în romanele polițiste, are mare importanță acolo...

Olia ieși de acolo cuprinsă de o ușoară amețeală. Mergea pe străzile cenușii de aprilie pe care fluturau deja drapelele roșii ale serbărilor din mai. Pe fațada unui mare magazin, muncitorii instalau o pânză enormă cu portretele lui Marx, Engels și Lenin. Pânza roșie nu era încă bine întinsă, astfel că vântul de aprilie o umfla făcând-o să unduiască ușor. Profeții marxismului păreau când să scruteze viitorul luminos pe deasupra acoperișurilor moscovite, când să arunce priviri ambigue trecătorilor.

Olia străbătu într-o zăpăceală veselă întregul Kalininski. Și până și hidoasele blocuri turn din beton îi păreau acum grațioase. Coborî spre râul Moscova și urcă pe pod. Totul, în acea parte a Moscovei, are proporții gigantice și inumane. În zare se vede profilându-se piramida de două sute de metri a Universității. De cealaltă parte a râului, în același elan de gotic stalinist, se înalță spre cer clădirea hotelului Ucraina. În spatele ei, sclipește clădirea ca

o carte deschisă a turnului C.A.E.R. Pe celălalt mal, în fața hotelului Ucraina, se ridică un ansamblu de blocuri de un cenușiu-verzui, cu ferestre portocalii. Aici se află Centrul de Comerț Internațional.

Pe pod bătea un vânt puternic și sprinten. Olia avea impresia că părul ei scurt fâlfâia ca o trenă lungă și mătăsoasă. Nu se mai simțise niciodată atât de tânără și de liberă. Din nou, la fel ca altădată, gândi cu un surâs de admirație: K.G.B.-ul poate orice!

În cursul celor doi ani care urmară Jocurilor Olimpice, Olia află ce însemna „specificitatea" de care-i vorbise Vitali Ivanovici. Știa de acum ce îi interesa, pe el și pe colegii lui. Iar ea știa cum să obțină abil acest lucru de la un străin. Cât i se părea acum de ridicolă șiretenia lui Jean-Claude, care se prefăcuse că are brusc nevoie de o traducere! Acum, foarte des, se servea ea însăși de acest pretext ca să lege cunoștință cu străinii „interesanți". Dar mai știa o sumedenie de alte trucuri. Numele cunoștințelor ei străine se perindau – asta putea ține o săptămână, o lună, un an. Un anume Richard, un altul Alain... John, Jonathan, Steven... Da, erau chiar doi Jonathan, unul englez și altul american. În mintea ei, glasurile lor se înghesuiau într-o hărmălaie confuză. Ieșeau la lumină frânturi de confidențe. Unul din ei avea titlul de „Onorabil" și era foarte mândru de acest lucru. Altul era pasionat de alpinism și făcea escaladă în Noua Zeelandă. Altul afirma că în U.R.S.S. nimerești mereu peste oamenii K.G.B.-ului. Toate astea și multe altele erau trecute

în rapoartele pe care Olia i le transmitea cu multă sârguință lui Vitali Ivanovici. Iar uneori detalii de care n-avea nimeni nevoie ieșeau la suprafață, când memoria ei deja îi confunda pe cei cărora le aparțineau: un umăr plin de pistrui, imaginea unui chip care aducea cu o mască palidă în întunericul greu din cameră...

Câteodată, trezindu-se în zori, la ora preferată a sinucigașilor, percepea aproape fizic vidul sonor care îi pătrundea în ochi. Se ridica într-un cot și, cu o uimire temătoare, contempla un cap, o ureche cam clăpăugă, o gură întredeschisă din care ieșea un șuierat liniștit. Apoi privirea îi aluneca peste grămada de haine mototolite de pe scaun, întâlnea privirea languroasă a unui saxofonist brun cu părul dat cu briantină, care îi zâmbea de pe perete. „Gianni Caporale", citea ea pe poster. Uneori, în beznă, atenția îi era atrasă de privirea vreunei frumoase făpturi cărnoase, pe jumătate goală, sau de ochii lui Lenin, a cărui poză era lipită deasupra patului de vreun occidental glumeț. Citea în tăcere „Gianni Caporale" și se speria de propria ei voce lăuntrică. „Ce fac eu aici?" întrebarea îi răsuna în minte. Și, de fiecare dată, acest „eu" evoca pentru ea micul apartament de la Borisov, mirosul și lumina specifice camerelor. Și, de asemenea, o zi de iarnă cu soare strălucitor, o pantă alunecoasă pe care coborau în goană schiori și copii cu săniuțele. În ziua aceea – era fără îndoială o duminică – părinții ei se plimbau împreună cu ea. Când se săturase de sănioară, Ivan se amuzase să-i propună mamei să se dea și ei

pe derdeluș. Iar mama, îmbătată de soare, de aerul tare și înghețat, acceptase râzând. Porniseră, atât de mari și de caraghioși așezați pe sănioara ei! Ajunși jos, se răsturnaseră, urcaseră apoi panta mână în mână și se iviseră sus pe culme, cu obrajii roșii și cu ochii strălucitori.

Olia îl privea din nou pe cel care dormea lângă ea. Îl chema pe tăcute pe nume, își amintea ce știa despre el încercând să-l facă să trăiască, să-l apropie de ea, dar totul rămânea lipsit de noimă.

„Nu sunt decât o târfă", își spunea. Știa însă bine că nu era adevărat. „Cu ce mă aleg? Cu dresuri de la Beriozka[1], porcăria aia de trusă de machiaj pe care o poți cumpăra de la orice bișnițar... Ar fi bine să pun capăt la toate astea imediat. Vitali Ivanovici? Ei, și ce? Aș putea să mă duc să-l văd și să-i spun pe șleau: « Ajunge. S-a terminat. Mă mărit ». Doar n-au să mă trimită la închisoare pentru atâta lucru..."

Reflecțiile astea nocturne o mai calmau un pic. „Îmi complic viața, gândea ea. Îmi încarc mintea cu toate prostiile astea. « Ce e bine? Ce e rău[2]? » De fapt, unde e răul în toate astea? Fetele de la Institut își petrec luni întregi prin restaurante până să dibuiască vreun amărât de iugoslav. În timp ce aici, avem pentru toate gusturile... Poftim, Milka Voronțova, fată frumoasă și rasată, o adevărată prințesă, și-a găsit un soț, un african, fără probleme!"

1 Magazin rezervat străinilor care plătesc în devize.
2 Expresie a lui Maiakovski.

Olia își amintea că Milka, după cele trei zile de petrecere de nuntă, se întorsese la Institut. În pauzele dintre cursuri, colegele o înconjuraseră și, făcând cu ochiul maliţioase, începuseră să-i pună întrebări asupra primelor bucurii ale vieţii conjugale. Milka, fără nici o jenă și chiar bucuroasă de curiozitatea asta, le instruise:

— Ascultați, viitoare mame-eroine, regula de aur cu un soț african e să nu-l visezi niciodată noaptea.

— De ce? întrebaseră voci mirate.

— Pentru că e așa de urât că, dacă îl mai și visezi, riști să nu te mai trezești!

Urmase o explozie de râsete. Când răsunase sunetul subțirel al clopoțelului, studentele, strîvindu-și în grabă țigările, se îndreptaseră spre sala de curs. Olia o întrebase pe Milka: „Ascultă, Milka, chiar ești hotărâtă să te faci și tu negresă și să te duci să trăiești la dracu-n praznic?" Milka o privise cu ochii ei de un albastru limpede și-i spusese pe șoptite: „Oliecika, orice oraș de pe glob poate deveni un oraș de tranzit!"

Dincolo de fereastră începea să se crape de ziuă. Pe pernă capul mormăi ceva în franceză și se întoarse pe partea cealaltă. Olia se întoarse și ea întinzându-și cu ușurare brațul amorțit. Ora sinucigașilor ceda teren la fel ca umbrele nopții.

Primul „client" al Oliei la Centru fusese reprezentantul unei firme electronice engleze. Luase contact cu el prin telefon, prezentându-se ca translatorul lui. Vocea de la telefon era calmă, sigură și chiar un pic autoritară. Își imaginase un chip *à la* James Bond,

cu tâmple grizonate, costum de culoare închisă, croit parcă dintr-un bloc de granit cu sclipiri de mică. „E un lup bătrân, îi spusese despre acel englez Serghei Alexeevici, ofițerul K.G.B. care lucra cu ea la Centru. Cunoaște bine U.R.S.S.-ul, vorbește rusește, dar ascunde acest lucru..."

Însă tonul impozant al vocii de la telefon o înșelase. Tonul ăsta era pur și simplu fasonat de meserie. Când, în hol, desprinzându-se de lângă perete, un bărbat grăsuț și chel, îmbrăcat cu o haină în carouri, se îndreptă spre ea cu un zâmbet un pic stingherit, Olia rămase uluită. El înclina capul și întindea mâna prezentându-se, în timp ce ea continua să-l privească. În aceeași clipă, în centrul holului, se ridica pe prăjină un cocoș de metal care anunța zgomotos ora amiezii bătând din aripi. „Ciudat reprezentant!" gândi Olia în ascensor.

În dimineața aceea, în timp ce își făcea dușul, englezul își pierduse o lentilă de contact. Căutând prin cada dușului ca să dea de urma ei, o rătăcise și pe a doua. Odată îmbrăcat, luase din fundul valizei tocul de ochelari, scosese nervos ochelarii din toc și îi scăpase peste o scrumieră de marmură. „Cum poate cineva arăta în halul ăsta?" se miră Olia. El îi aruncă priviri un pic jenate: lentila dreaptă a ochelarilor dispăruse, iar prin rama goală ochiul privea tulbure și temător.

„Înțeleg aproape totul în rusă, spusese el în ascensor, dar îmi lipsește practica și vorbesc foarte prost." Spunea: „Eu telefonez la voi" și, lucru care o distra teribil pe Olia: „Vreți pe mine să închid ușa?" Era

cazat la Inturist. În a treia seară, cinară împreună la restaurant, iar ea rămase la el.

Și iarăși, în zori, simți golul acela tipic orei sinucigașilor. Dar de asemenea, de data asta, și o seninătate calmă și disperată. Înțelese că ceea ce o chinuia nu era o inutilă remușcare, ci speranța aceea absurdă și fără doar și poate dezamăgită. O avusese deja la Institut și o regăsea acum la Centru.

Întâlnea un nou „obiect" și fără să vrea, fără să fie conștientă, începea să aștepte o schimbare miraculoasă, o viață nouă, care să nu semene cu cea veche.

Dar nimic nu se schimba. Uneori își însoțea cunoștințele la aeroport. Anunțurile la Șeremetievo păreau somnolente, ca într-o împărăție subacvatică. Și deja, dincolo de vamă, „obiectul" ei îi făcea semne de rămas-bun, pierzându-se în mulțimea pestriță a călătorilor. Ea o lua încet spre stația de autobuz.

Nimic nu se schimba.

Iar acum trează, alături de englezul care dormea cu nasul în pernă, pricepu în sfârșit că nu era nimic de așteptat. Că totul era zadarnic. Zadarnică, speranța asta în ceva. Și uneori simțea milă pentru acel „obiect", o ființă vie totuși. Și un vag sentiment de rușine...

Trebuia să meargă înainte, cunoscându-și locul în acel lung șir invizibil, care se pierdea în labirintul jocului politic, al furtului tehnologic și care ajungea undeva în capitalele Europei și dincolo de Atlantic. Nu era treaba ei să cugete la toate aceste rotițe. Treaba ei consta în a-și aprecia „obiectul" într-un

rapid schimb de cuvinte și de priviri și, într-un anume timp dat, a juca toate actele spectacolului amoros convenit. Treaba ei, când întâlnea un asemenea reprezentant în haină cu carouri, era să-l facă să uite că părul umed și cănit abia îi acoperea chelia, că ochiul drept privea tulbure și temător și că, desfăcându-și nasturii cămășii mototolite sub curea și dezgolindu-și pântecele alb, încercase să-și sugă burta, iar apoi, surprinzându-i privirea ei, se simțise oribil de rușinat.

În primul ei rol la Centru, Olia jucase atât de bine, că englezul nu îndrăznise s-o plătească. Atunci când îl însoțise la Șeremetievo, îi întinsese stângaci un parfum foarte scump a cărui etichetă cu prețul de la Beriozka fusese răzuită.

Își amintea bine de acel prim client; memoria ei mai păstra câte ceva de la următorii doi; cât despre ceilalți, aceștia începeau să se confunde în amintire.

Împreună cu colega ei Svetka Samoilova, Olia închiriase un apartament de două camere nu departe de Belaievo. Svetka lucra la Centru de doi ani deja. Era de o zgârcenie nemaipomenită în ce privește valuta și lenjeria occidentală, dar totodată risipitoare și generoasă, după obiceiul rusesc.

Era o natură frumoasă și opulentă. Și, dacă n-ar fi izbutit să se stabilească la Moscova, de mult s-ar fi transformat într-o matroană din Arhanghelsk, un munte viu și sănătos, cu sânge fierbinte. În schimb, la Moscova, și în special la Centru, fusese nevoită să contracareze toate legile naturii ei. Se ținea

necontenit de regim, își impunea să bea ceai fără zahăr și, mai ales, în fiecare clipă liberă, făcea hula-hoop. Moda asta trecuse de câțiva ani buni, dar la ea nu era vorba de modă. În cercul cu care făcea hula-hoop, Svetka făcuse o gaură prin care strecurase o sută și mai bine de grame de plumb, după care astupase totul cu bandă adezivă. Cercul devenise astfel mai greu. Îl făcea să se învârtă când era la bucătărie în timp ce pregătea mâncare, sau vorbind la telefon, sau în cameră în fața televizorului.

Își petreceau adesea împreună serile libere stând în camera Svetkăi, sporovăind sau uitându-se la televizor la nenumăratele episoade ale unui film de aventuri.

Olia venea uneori aici când Svetka nu era acasă, ca să împrumute fierul de călcat sau ca să lase pe pat o scrisoare cu ștampila grosolană a unui sat de la nord de Arhanghelsk.

În momentele acelea, camera Svetkăi îi apărea într-o lumină cu totul diferită, neobișnuită. Cuprindea cu privirea masa îngustă de lucru, măsuța pe care se înghesuiau reviste mai vechi occidentale, arabescurile unui covor gros. Și parcă nu mai recunoștea locul.

Vedea o jumătate de matrioșkă având vopseaua descojită, umplută cu creioane, o farfurioară de sticlă sclipind de brățări și de cercei, o cărticică din hârtie cenușie la culoare: *Greieri de toamnă.*

Pe margine, o zgârietură făcută cu unghia marca o terțină:

Viața e-un lan, și-n ceas de seară,
În spice-ascuns, pe lângă drum,
Un tigru se aține stând la pândă.

Olia se uita la tot ce o înconjura cu o curiozitate neliniștită. Ai fi zis că obiectele se simțeau bine acolo unde fuseseră puse. Printre lucrurile acelea, Olia simțea speranța unei liniștiri, a unei împăcări cu tot ce trăia ea zi de zi. Mirată, făcea un soi de excursie ciudată în acel viitor pe care îl anticipa și nu-și dădea seama dacă acesta era încurajator sau, dimpotrivă, plin de deznădejde.

I se întâmpla să se ducă să ia din spatele măsuței de toaletă cercul greu de hula-hoop și să încerce, amuzându-se, să-l facă să se rotească imitând unduirile din șolduri ale Svetkăi. Își amintea de o glumă a prietenei ei:

— Ți-aduci aminte cine a descoperit perla asta? Breton? Aragon? „Am văzut trecând o viespe cu talie de femeie!"

— Da, și mai ales cu șolduri ca o mulgătoare din Arhanghelsk, o tachinase Olia.

— Râzi, tu, râzi! Cu vârsta ai să pricepi că adevărații bărbați apreciază întotdeauna poetica contrastelor!

Și Svetka își învârtea cercul cu o asemenea viteză, că acesta șuiera cu furia amenințătoare a unei insecte agresive.

Pe măsuța de toaletă a Svetkăi, printre flacoane și borcănașe cu cosmeticale, se găsea o foaie de hârtie plină de cifre. În fiecare săptămână își lua măsura.

Uneori Olia adăuga cifrelor câteva zerouri de fantezie sau transforma centimetrii în centimetri cubi. Apoi făceau amândouă mare haz.

În dezordinea totală a tuturor obiectelor adunate pe măsuța Svetkăi se înălțau două fotografii în rame identice. În prima se vedea un elegant ofițer bronzat, cu o sprânceană ușor ridicată. În partea de jos a fotografiei se detașa scris cu litere albe: *Dragei mele Svetka, Volodia. Taşkent, 1983.* În cealaltă, un bărbat și o femeie, nu încă ajunși la bătrânețe, strânși cu stângăcie umăr lângă umăr, se uitau drept în fața lor, fără să zâmbească. Chipurile lor de țărani erau atât de simple și deschise – și aproape demodate în simplitatea aceea –, încât Olia se simțea mereu stingherită de privirile lor tăcute...

„E ciudat, gândea ea. Ce-ar fi dacă toți clienții străini ai Svetkăi ar vedea într-o bună zi cercul ăsta de hula-hoop, poza asta, sau astalaltă cu *Taşkent, 1983*? Și de asemenea: *...Un tigru se aține stând la pândă...* ?"

Și totuși, din când în când, regimul Svetkăi era suspendat. Cu mare zarvă, aducând cu ei miros de zăpadă, musafirii începeau să vină, masa se acoperea de bunătăți și de vin. Vedeai acolo șunca trandafirie de la Beriozka, icrele negre și fileul de nisetru afumat, aduse toate de la bufetul privat al vreunui minister. Svetka se arunca asupra prăjiturilor, dădea gata o bucată de tort cu ornamente întortocheate și, cu o fanfaronadă disperată, exclama : „Eh! Doar o dată trăiește omul!"

Musafirii adunați în jurul tuturor acelor bunătăți erau colegi de la Centru, oameni din comerț și

oameni din K.G.B. care țineau la băutură. În ziua de după acele chefuri, se trezeau amândouă târziu. Se duceau la bucătărie, își făceau un ceai foarte tare și-l beau pe îndelete. Uneori, fără să se poată stăpâni, Svetka deschidea frigiderul și scotea niște vin: „Ducă-se dracului toți reprezentanții ăștia de doi bani! Asta nu e viață! Adică nici măcar să nu mai bem ca să ne dregem după beție..." Și, cu pretextul ăsta, scotea ce mai rămăsese din prăjitură, o bucată din tortul pitoresc de pe care alunecaseră floricelele de decor...

În cursul acelor duminici goale, Ninka unguroaica, o prostituată de la Centru, venea des pe la ele. Îi spuneau așa pentru că tatăl ei fusese un membru maghiar al Kominternului și se pretindea chiar că fusese un apropiat al lui Bela Kun. Făcuse pușcărie sub Hrușciov, iar la eliberare, avusese timp, până să moară, să se însoare și să facă și un copil, pe Ninka.

Ea le spunea toate bârfele din mediul ei: paznicul se șmecherise de tot! Ca să lase pe cineva să intre acum la Centru, lua cincisprezece ruble în loc de zece! Liudka, numită și Caravela, reușise să fie luată de nevastă de spaniolul ei... Se vor închide poate magazinele Beriozka...

Zilele acelea de iarnă se scurgeau încet. Dincolo de geamuri, cădea o zăpadă rară și somnolentă în aerul lipsit de culoare. Sub fereastră, se auzeau oamenii din bloc bătând covoarele. Niște copii țipau pe derdeluș.

Uneori, Ninka și Svetka începeau să se certe în glumă:

— Aici la voi e trai, neneacă, zicea unguroaica. Stați la căldurică, leafa curge regulat. Clientul vă e adus pe tavă de argint: „Iată, doamnă, binevoiți să-l primiți și să vă ocupați de el". În vreme ce noi înghețăm ca ultima curvă din gară. Copoii ne dijmuiesc de trei ruble care li se cuvin. Cățelele de colege ne toarnă ca să nu fie concurență...

— Vai de mine și de mine! Hai că-ți cunoaștem placa... biata orfană din Kazan... o întrerupea Svetka. Nu cumva ai vrea și niște lăptic în chip de primă de risc? Păi voi sunteți niște milionare. Vorbești de leafă... abia dacă ni se plătește hârtia igienică! Pe când voi aveți tarif de o sută de dolari pentru zece minute. Doar tu ai povestit de aia, știi tu care, aia – cum o cheamă? – aia cu pieptul mare care doarme pe o saltea plină cu hârtii de o sută de ruble...

— O saltea? se mira Olia.

— Da, relua Ninka. Îi era frică să-și depună banii la casa de economii. Vezi că, în principiu, muncea ca femeie de serviciu la grădiniță; cât despre bani, avea poate juma' de milion... Și unde să-i pitească? Așa că a început să-și vâre banii în saltea. Visul ei era să tragă tare ca un cal până la treizeci de ani, apoi să-și găsească un tip, să-și facă familie și să trăiască bine mersi la adăpost de griji. Da' tocmai un tip i-a tras clapa. Avea ea pe unu', Vladimir, pe lângă străinii ei; un rus doar pentru ea, pentru sufletul ei... într-o noapte, ăsta se tot fâțâie, ceva îl deranjează, simte că parcă îi intră ceva în coaste, foșnește sub el... Iar dimineața, i se aprinde beculețul! Așteaptă el ca

Sognka – așa îi ziceam noi Sofiei – s-o ia din loc și desface cusătura saltelei. Iar acolo, măiculiță! Sub un strat de puf, bilete de o sută de ruble și devize înghesuite cât să nu poți număra. Numai că era viclean, porcul! Nici vorbă să ia totul. Prietenii Sognkăi ar fi răscolit cerul și pământul ca să dea de urma lor. A început să ia câte puțin. Și așa trăia. Ea aducea, el șterpelea...

— Ah! Toți bărbații sunt niște vampiri! oftă Svetka.

— Și până la urmă cum s-a terminat? vru să afle Olia.

— Păi așa cum trebuia să se termine! Cu banii ei, a dibuit o fată, a luat-o cu el în Crimeea cu avionul, la un sfârșit de săptămână. Se dădea drept diplomat. Și la urma urmei de ce nu, din moment ce scotea un teanc de dolari din ăia adunați la saltea... Cum să nu-l crezi? Când a descoperit Songka toată treaba asta, mai întâi a vrut să-l strângă de gât, noaptea, chiar pe blestemata aia de saltea. Da' după aia s-a muiat și l-a iertat!

Ziua cenușie de iarnă se pierdea încetișor într-o seară tăcută și pașnică. Iar ele stăteau tot la bucătărie trăncănind. Afară începea să se simtă gerul, iar vocile se auzeau mai subțiri și mai sonore.

Ninka unguroaica își povestea călătoriile făcute vara la Soci, certurile cu fetele din zonă și, de asemenea, cum o dăduseră într-o zi afară pe culoar, goală pușcă, niște finlandezi beți turtă.

— Iar femeile lor, să vedeți, au prins gust să vină la noi. Vin ca turiste la Leningrad pentru sfârșitul de săptămână, iar apoi, în loc să se ducă să viziteze

crucișătorul *Aurora*, adună clienții cu lopata. Mi-a zis mie o amică de-a mea: le fură munca. Miliția le lasă în pace. Și, stați să vedeți, mi-a zis un banc bun. Se întâlnesc patru prostituate: o franțuzoaică, o englezoaică, o nemțoaică și o rusoaică. Și încep ele să discute care e mai bună la agățat bărbați. Se aliniază ele pe strada Gorki colț cu bulevardul Marx, lângă Național...

În clipa aceea, sub fereastră, o mașină claxonă strident. Ninka sări-n picioare și dădu fuga la geam.

— O, ia te uită! Mi-a venit prietenul. Bun, acum o șterg.

Bancul și-l termină în antreu în timp ce își îmbrăca haina îmblănită și se dădea cu ruj.

— Da' ce-ai de gând, ai să mergi toată iarna cu picioarele goale? se miră Svetka cercetându-i cizmulițele fine. Fii atentă, au să-ți degere degetele de la picioare; și după asta, gata cu dolarii ca să-ți umpli salteaua! Și atunci, pe ce ai să mai dormi cu iubitul tău?

Ninka, potrivindu-și la oglindă toca de vulpe, le răspunse neglijent:

— Ei, și voi, acuma, faceți pe sensibilele! Ca prințesa cu bobul de mazăre! Păi voi stați așezate la birou, lângă calorifer. Pentru voi, e ușor. Sunteți duse cu mașina de serviciu până în pat. Pe când noi, pe orice vreme, suntem colo, în picioare, la datorie ca soldații de la Mausoleu. Cizmulițe, ce crezi tu! Mai bine cumpărați-vă un brevet. Când au să vă dea afară de la Centru, o să aveți nevoie de el!

— Ce mai e și cu brevetul ăsta? se mirară Olia și Svetka.

— Brevetul? Cumperi de la farmacie o cataplasmă cu piper, o tai pe măsura tălpii și, hop, ți-o lipești. Are efect de cataplasmă cu muștar, dar ține mai mult și nu arde așa tare. Afară sunt minus treizeci de grade, dar tu poți ieși în pantofi fini. Simți căldură în corp de parcă ai fi băut un pahar zdravăn de vodcă. Iac-așa, sensibiloaselor. Nu e chiar ca atunci când te răsfeți la Kontik și bei cocteil.

Sub fereastră, mașina claxona întruna. „Bine, bine, vin acuș, bombănea Ninka. Ah! Ăsta nu suportă să aștepte. Cizmulițele astea de import pentru el le-am pus. Poate mă ia de nevastă, pe mine, cea rătăcită..."

Se sărutară chicotind, iar Ninka o luă în jos pe scară țăcănind din tocuri.

Afară seara se făcea deja albastră. Olia spăla vasele. Svetka, așezată, își bea agale restul de șampanie trezită și răzuia în cartonul de prăjituri sfărâmăturile de alune care căzuseră.

— Asta e ultima cupă, se justifica ea. De mâine încep o viață nouă. Of! Dar mâine vine de la Paris tipul cu parfumurile și trebuie să mă scol la cinci și jumătate...

În cursul acelor seri, Olia avea chef să stea de vorbă sincer și cu deplină încredere cu Svetka. S-o întrebe: „Dar tu, Svetka, ce zici? Îți place viața asta? Nu ți se întâmplă să ți se facă frică? Să te temi că tinerețea se duce... Iar ritmul ăsta... De la primul contact, când totul e oficial, pantofi negri, taior sever, femeia de afaceri în variantă sovietică... până ce ajungi în patul ăsta cu cearșafuri de la Inturist. Pe mine mirosul lor e de ajuns ca să mă facă să

vomit. Ţie nu ţi se face frică atunci când nimereşti peste un tip, ştii, gata să iasă la pensie, cu trup vlăguit, cu subsuori zbârcite, care duhnesc deja a mormânt? Până să-l aduci în stare de funcţionare asuzi ca o maseuză sau o infirmieră de la reanimare. Pe nevastă-sa, de zece ani, n-o înşela decât cu revistele pronografice, iar acum, firește, exotismul rusesc îşi spune cuvântul, sărutări de la Moscova!... Şi asta nu te faci să vomiţi, Svetka? Şi totuşi, nu, cu ăia tineri e şi mai rău. Bătrânii măcar nu se iau în serios. Şi-apoi, plătesc bine. Ăilalţi, îşi închipuie că ne fericesc cu bicepşii lor care trăsnesc a deodorant. Şi mai sunt şi zgârciţi! Nu renunţă nici măcar la o jumătate de cent. N-ai să mă crezi, da' am văzut într-o zi un italian care-şi făcea valizele. Ne rămăsese de la micul dejun o jumătate de cutie de conservă de carne. Ei bine! a vârât-o într-o pungă de plastic şi a strecurat-o în valiză. I-am spus: « Arunc-o! Are să se strice în avion! » Da' el nimica. Ba mai şi râdea: Asta o să fie cina mea la Roma... » Tot aştept, aştept ca o idioată. Şi tu, Svetka, aştepţi, numai că tu n-o recunoşti. Şi-ţi tot învârţi cercul ăla de hula-hoop de parcă ai fi o maşinărie..."

Dar Olia nu îndrăznea să i-o spună aşa verde în faţă. În seara aceea însă o luă pe departe, pe un ton glumeţ. Totuşi Svetka se dumiri imediat unde voia Olia să ajungă.

— Oliecika, iar vorbeşte originea ta pe jumătate moscovită. Ninka avea dreptate: Totul pe tavă! Moscova? Poftiţi, vă rog. Institutul? Fiţi bineveniţi! Centrul de Comerţ Internaţional? Binevoiţi să

intrați! Ia să fi trăit ca mine în satul Tiomnîi Bor din regiunea Arhanghelsk, nu te-ai mai bălăci în mlaștina asta existențialistă. Doisprezece kilometri de drum până la școală; și era așa de frig că, dacă scuipai, îți înghețа scuipatul în aer și răsuna când cădea. Dacă te apucai să strângi rufele care se uscau pe frânghie, se spărgeau. Bagi rufele în casă, te uiți la ele și, poftim de vezi, cămașa nu mai are mâneci. Da' oamenii! Ce mai sălbatici! Nu-ți poți închipui. Era beție generalizată. Aveam un vecin și, zi de zi, el cu nevastă-sa erau beți turtă amândoi. Și în fiecare an mai trânteau un plod. Nouă cu totul. Și toți cam într-o dungă, firește. Din cauza vodcii, părinții erau ca niște bușteni. Mai apare încă un plod, îi dau primul nume care le vine în minte, iar după aia, se pomenesc cu doi Serghei, două Liudka... Iar tu vorbești de frică? Asta da, te poate speria! În magazine, nimic altceva decât conserve de scrumbie cu sos de roșii și mei cu gărgărițe. Asta e tot! Și vodcă, firește. Tot satul doarme beat mort, iar în vremea asta lupii smulg câinii din cuști... Zici tu: „Tinerețea trece". Da' unde nu trece? Auzi.. trup vlăguit... duhnește a mormânt... Spui Dumnezeu știe ce, mai ales înainte să adormi. Da' dacă te-ai fi măritat cu un mărunt funcționar moscovit cu o sută cincizeci de ruble pe lună, crezi că ar fi mai vesel? El n-ar pierde niciodată prilejul să-ți amintească de *propiska*[1] lui moscovită, de amărâții lui de metri pătrați. Și

1 Autorizație de locuință necesară pentru a locui într-un oraș. Se obținea foarte greu la Moscova.

unde te-ai duce să muncești? La uzină? Să traduci brevete pentru o sută treizeci de ruble? După o săptămână, ai căpăta o asemenea angoasă existențială, că te-ai face măturătoare la Centru. Nu te ambala, nimeni nu te reține aici. K.G.B.-ul? Ah! Crezi că ăia chiar au nevoie de tine? N-au decât să fluiere și atunci, din toată Uniunea Sovietică, au să dea năvală pe locșorul ăsta frumos al tău! Au să găsească altele mai ațâțătoare ca tine! Crede-mă pe cuvânt. Problema ta e că ești prea răsfățată. Uită-te la Ninka unguroaica. De la șapte ani, nu tu tată, nu tu mamă: doar orfelinate. Acolo, mi-a povestit ea, a destrăbălat-o un educator. A tras-o sub duș, iar restul ți-l poți imagina. Alta în locul ei ar fi ajuns de mult o epavă și o beție, în vreme ce ea s-a dovedit mână de fier... își oferă un apartament la comun la Iasenevo, își cumpără o Volgă ultimul model. O să se mărite și totul va fi în ordine. Are cam trei sute de mii de ruble la diverse case de economii. Iar tu te smiorcăi: existență fără scop, așteptare zadarnică; ea, în schimb, își lipește cataplasme la tălpi și uite-o cum fuge fluturându-și stindardul! Zici de Volodia al meu? Da' ce-i pasă lui? Doar nu-l înșel. Un străin înseamnă muncă, nu dragoste. În afară de asta, n-am alt bărbat, o știi bine. Volodia are slujba lui. Nu pot să alerg după el în Afganistan. Iar acolo, vezi tu, avansezi repede. Cât ai clipi o să capete cele trei stele de colonel. Atunci o să ne căsătorim; de străini n-o să mai fie vorba, iar eu am să cer o muncă de birou la Centru. De pe acum Volodia e ca în sânul lui Avraam. Când vine în permisie, îl îndop cu icre

negre și bea un vin cum nici la ministru nu găsești. Și, pe deasupra, eu sunt o femeie care îi asigură un serviciu clasa întâi. Așa că n-ar avea motive să se plângă. Bun, Olia, am pălăvrăgit destul. Hai să ne uităm la știri la televizor. E ciudat... nu l-am mai văzut de mult pe Andropov. Se spune că e bolnav. Dar tu ai spălat deja toate vasele, ești o scumpă!

Apoi, pe jumătate tolănită pe divan, aruncând priviri distrate spre ecran, continuă cu glas visător:

— Știi, uneori mă simt și eu melancolică... Mi se întâmplă de asemenea să mă satur. Stai culcată cu blestematul ăla de capitalist, respiră și îți suflă în ureche... Ce tristețe! Îți spui: „Eram o școlăriță cu șorțuleț alb, îl așteptam pe Făt-Frumos în manta cu stele pe umăr..." Și, pentru că veni vorba, ce mai face prințul tău de la K.M.O.[1]? Îți dai seama ce logodnic ți-am adus? Și tu care te tot plângi... E un dar al zeilor un astfel de logodnic! Părinții la C.A.E.R., un apartament de patru camere pe Kutuzovski! Ține-l bine, nu-l lăsa să zboare! N-ai să mai dai peste altul ca el. Un viitor diplomat!

Începea transmiterea buletinului meteo.

— O la la! Până la minus douăzeci și cinci de grade, oftă Svetka. Nu, mâine îmi cumpăr cataplasme.

„E bine totul, gândea Olia. Am făcut bine că am stat de vorbă cu Svetka. Are dreptate, prea îmi bat capul. Prea multă hrană îmi taie pofta de mâncare..."

---

1 Comitete care se ocupă de organizațiile de tineret.

Făcuse cunoștință cu prințul acela de la K.M.O., Aleksei Babov, în cursul toamnei. Svetka îl invitase la zgomotoasele lor petreceri. De atunci, Olia îl întâlnea adesea, iar el își petrecea uneori noaptea la ea acasă. Alteori se întâlneau acasă la el. În camera lui, se afla pe dulap o vioară în cutia ei.

— Cânți la vioară? îl întrebă ea într-o zi.

— Nu, e doar o fantezie de tinerețe, răspunse el neglijent.

Căuta să pară mai vârstnic. Părinții lui îi confecționau în grabă o carieră, iar ascensiunea asta rapidă nu corespundea vârstei lui. Se îmbrăca cu gust, reunind, ca într-un mozaic, haine de import; găsea de toate, până și butoni de manșete. Avea păr negru, ochi albaștri și pielea de pe obraz foarte catifelată. În relațiile intime cu el, Olia se mira la început de caracterul metodic și de complexitatea pozițiilor pe care le inventa. Era o adevărată acrobație amoroasă. Într-o zi, uitându-se la cărțile din biblioteca lui, Olia descoperi pe un raft mai sus așezat, între un volum de drept internațional și *Organizațiile de tineret din Franța*, o carte în franceză: *Știința amoroasă*. Acuplările cele mai incredibile erau descompuse în figuri succesive ca niște tehnici de luptă. Ușa se trântise, se întorcea Aleksei. Olia puse în grabă cartea la loc și sări jos de pe scaun...

Da, într-adevăr, totul mergea bine. Era o muncă plină de viață, un necontenit alai de chipuri și de nume, agitația care vestea Anul Nou. Era agreabil să placi, să citești acest lucru în privirea bărbaților îngrijiți și plini de siguranță. Era agreabil să-ți porți

trupul tânăr și ferm, să-ți imaginezi chipul, ochii, în tumultul uman al capitalei. Și să te simți adult, independent și chiar un pic agresiv.

Olia nu știa că, văzută din profil și împotriva luminii, imaginea chipului ei părea aproape transparentă și de o finețe tinerească, amintind de chipul mamei ei la aceeași vârstă. Dar asta doar taică-său putea să vadă. Şi chiar și el o vedea cu un asemenea sentiment de amărăciune față de trecut, încât, fără să vrea, își scutura capul ca pentru a alunga fragila asemănare.

3.

— „Nu mai putem da înapoi, zice el. În spatele nostru e Moscova!“ Și în spatele nostru, dracu' să le ia, erau mitraliere! Ha! Ha! Ha! Acum Gorbaciov o să-i spulbere pe toți. Ai citit despre Brejnev, în numerele din *Izvestia*! Scrie acolo: stagnare, mafie... Și înainte era „socialismul dezvoltat“. Asta se numește a face stânga-mprejur! Da' despre Stalin ai citit, Vania? Memoriile lui Hrușciov... scrie Nikita: când a izbucnit războiul, Stalin, de frică, a făcut în nădragi. S-a baricadat în vila lui de la țară și n-a mai lăsat pe nimeni să intre. Credea că era pierdut. Iar nouă ni se turnau gogoși: „El a organizat lupta... a trasat strategia victoriei...“ Un generalisim nemaipomenit!

Ivan dădea din cap, asociind cu greu glasul cu pata palidă a chipului care plutea prin fumul sidefiu de tutun. Printre mese navigau ospătari cu siluetă de gorilă și cu fizionomii de bătăuși care evacuează scandalagiii. Cu degetele în evantai, duceau ciorchini de halbe.

Ivan nu mai pricepea aproape nimic din ce îi spunea vecinul lui – cel care în timpul războiului fusese la transmisiuni. Auzea doar: „Stalin... Stalin...“

Și, în mod confuz, asta îi readucea în minte o imagine din trecut: suprafața înghețată a Pieței Roșii, la 7 noiembrie 1941, valul interminabil de soldați rebegiți și, în sfârșit, el însuși, în mijlocul acelor coloane înghețate. Mausoleul se ivește, tot mai aproape. Și deja șușotitul soldaților, ca murmurul unor valuri, străbate rândurile: „Stalin... Stalin..." Deodată îl zărește la tribuna de pe mausoleu, în aburul înghețat al respirațiilor. Stalin! Calm, nemișcat, neclintit. La vederea lui, ceva aproape animalic tresare în fiecare din ei. Fiecare se crede privit de el drept în ochi.

„După defilarea asta, soldații plecau direct pe front", avea să explice după război vocea sigură a prezentatorului care comenta documentul acela de epocă. Și fiecare lua cu sine, în inima sa, neuitatele cuvinte ale comandantului suprem al armatelor: „Cauza noastră e dreaptă! Victoria va fi a noastră!"

Iar ei mergeau, mergeau mereu, regiment după regiment; iar în ochii lor holbați se oglindeau zidurile crenelate ale Kremlinului, mausoleul învelit în chiciură ca într-o piele albă de căprioară și un bărbat de talie mijlocie a cărui mustață era acoperită de picături mici argintii...

Lângă masa lor se ivi o huidumă, cu ștergarul alb așezat lângă cot, care, privindu-i cu un aer blazat pe cei trei veterani, le lansă:

— Ei, moșneguților, încă un rând, sau facem socoteala?

— Dă-i drumul, fiule, mai adu un ultim rând înainte de plecare, behăi vecinul lui Ivan. Vezi tu,

ne-am întâlnit aici, suntem toţi aproape din acelaşi regiment, am făcut războiul pe acelaşi front. Numai că eu eram la transmisiuni, Vania la artilerie, iar Nikolai...

Sughiţând de zor, se puse să povestească războiul făcând gesturi largi pe deasupra mesei. Ospătarul apucă halbele goale şi se duse căscând să le mai aducă bere.

Ivan revedea acum în minte nu Piaţa Roşie, ci o curte plină de noroi împietrit din pricina frigului şi a zăpezii uscate, înconjurată de barăci, sau poate că erau cazărmi. Au fost încartiruiţi acolo şi ţinuţi în vântul de gheaţă câteva ceasuri bune. Au mai fost aduşi în căruţe mari şi flăcăi de la ţară, neciopliţi, îmbrăcaţi cu pufoaice, cu căciuli de blană zbârlite, cu *valenki*[1] scâlciaţi. Nimeni nu ştie ce o să se mai întâmple – dacă vor fi trimişi imediat în prima linie sau vor fi lăsaţi acolo, hrăniţi sau vârâţi în cazarmă, printre stănoage. Iar albastrul mohorât al cerului de iarnă se întunecă încet şi mai mult. Se lasă seara. Ninge, iar ei sunt tot în picioare, cufundaţi într-un soi de amorţeală adormită şi tăcută. Şi deodată, undeva în partea unde se află căruţele, într-un sunet strident, începe să urle *garmocika*[2]. Cântă un flăcău de la ţară, cu coamă de bucle aurii încă netunse, fără nimic pe cap, având pe el doar o şubă de oaie ponosită şi descheiată la nasturi... Cântă *Iablociko*[3], cântă

1 Cizme înalte din pâslă (pâslari).
2 Mic acordeon rusesc.
3 *Merişor*, cântec marinăresc.

cu o patimă plină de disperare, trăgând cu furie de armonică. Privirea-i oarbă se pierde în zare, pe undeva pe deasupra capetelor. În mijlocul soldaților care îl înconjoară, un marinar dansează cu aceeași patimă plină de disperare, izbind violent cu călcâiele în pământul înghețat. E de talie mijlocie, robust, cu trăsăturile chipului cioplite grosolan. Poartă tricou marinăresc, haină neagră cu glugă. Dansează cu patimă, descoperindu-și dinții într-un rânjet sălbatic și încremenit, fixând și el orizontul cenușiu într-o beție oarbă. Acordeonistul cântă tot mai repede mușcându-și buzele și dând din cap cu frenezie. Iar marinarul izbește pământul tot mai tare. Soldații vrăjiți îi privesc chipul desfigurat de o suferință fericită. Nu mai știu nici unde se află, nu se mai gândesc nici la hrană, nici la somn, nici la front. Ofițerul care s-a apropiat ca să pună capăt acestei veselii printr-o mustruluială strașnică se oprește și se uită și el în tăcere. Încălțările marinarului sunt grele de parcă ar fi din fontă. Sunt încheiate cu sârmă de telegraf în chip de șireturi...

Ospătarul aduce berea, pune halbele peste dârele umede de pe masă. Deodată, limpede de tot, cum i se întâmplă cuiva care n-a băut, o întrebare răsună în mintea lui Ivan: „Dar unde poate fi acum marinarul acela? Da' acordeonistul creț?" Și brusc, îl cuprinse mila pentru ei. Și, fără să știe de ce, milă și pentru cei cu care bea. Bărbia începe să-i tremure și, pe jumătate culcat peste masă, întinde brațele ca să-i îmbrățișeze și nu mai vede nimic din pricina lacrimilor.

Înainte de a pleca, mai beau și a treia sticlă de vodcă, după care, clătinându-se, sprijinindu-se unul pe altul, ies în stradă. Noaptea e înstelată. Sub picioarele lor zăpada înghețată scârțâie. Ivan alunecă și cade. Telegrafistul îl pune pe picioare cu greu.

— Nu e nimic! Nu e nimic, Ivan! Nu te necăji, te ducem noi acasă. O să ajungi cu bine, nu te necăji...

Apoi se întâmplă ceva ciudat. Nikolai cotește sub o poartă. Telegrafistul îl așază pe Ivan pe o bancă, se duce să caute un taxi și nu se mai întoarce. Ivan se ridică în picioare cu greu: „Am să reușesc de unul singur, gândește el. Trebuie să fie pe aici un magazin, apoi Raikomul, după aia fac la stânga..."

Dar, la cotitură, nu vede clădirea cu patru etaje și intrarea ei familiară, ci un bulevard mare pe care gonesc mașini. Se oprește, uluit, rezemându-se de zidul casei. Apoi, șovăielnic, se întoarce de unde a venit, fugind de marele bulevard care la Borisov nu există. Troienele alea, da, alea există cu adevărat la Borisov. Trebuie s-o ia de-a lungul lor. Iar banca de colo și gardul de colo, și ele există. Da, da, acum nu mai are decât să traverseze curtea... Dar la capătul curții se înalță o nemaipomenită apariție, un enorm bloc-turn asemănător cu o rachetă iluminată de mii de ferestre. Și iarăși face cale-ntoarsă, alunecă, apoi cade, se ridică ținându-se de un copac plin de chiciură. Din nou se îndreaptă spre troienele familiare, spre bancă, fără să priceapă că nu se află la Borisov, ci la Moscova, că se învârtește în jurul gării Kazan, unde a coborât din tren azi-dimineață.

Două mașini frânează aproape simultan lângă troianul de zăpadă pe care stă întins Ivan. Una din ele, cea a miliției, adună bețivii ca să-i ducă la secție să se trezească din beție; cealaltă e ambulanța de la urgențe. Prima își făcea rondul de noapte, cealaltă fusese chemată de o pensionară miloasă care, de la fereastră, îl văzuse pe Ivan culcat pe jos. Căciula cu clape îi zburase cât colo în cădere. Nici unul din trecătorii întârziați nu avusese poftă să pună mâna pe ea – cine are nevoie de o căciulă veche și jerpelită de șofer? Căzând, Ivan își julise obrazul de colțul băncii, dar sângele se închegase la frig fără să fi colorat zăpada.

Din cabina dubei coborî un milițian adormit; din mașina salvării sări o tânără infirmieră, cu un palton aruncat peste uniforma albă. Se aplecă deasupra corpului întins pe jos și exclamă:

— Ah! Nu e de resortul nostru. La ce bun să ne sunați? Nu e decât un bețiv! Că doar sare în ochi! Și să vezi cum ne mai sună: „Veniți iute, e cineva căzut pe jos, pe șosea... poate l-a răsturnat o mașină. Sau poate că a făcut stop cardiac...“ Ce spui, frate! Trăsnește de la o poștă!

Milițianul se aplecă și el, trase corpul apucând de guler și-l răsturnă pe spate.

— Nici noi nu-l luăm. Are toată fața însângerată. E într-adevăr un bețiv, nici nu se discută. Dar e și lovit corporal... Voi trebuie să-i acordați îngrijiri. Noi nu ne ocupăm de așa ceva.

— Da' știți că mergeți cam departe? se indignă infirmiera. Auzi, să-i acordăm îngrijiri? O să

vomite în toată secția. Și cine o să curețe? Deja nu mai găsim femeie de serviciu...

— Iar eu vă spun că nu e treaba noastră să adunăm de pe stradă oameni care au suferit un traumatism. Poate că în dubă o să dea ortul popii. Sau poate la duș, dacă pierde sânge.

— Ce sânge să piardă? Nu ne faceți să râdem. De la zgârietura asta? Poftim, ia uitați-vă la traumatismul lui...

Infirmiera se ghemui lângă Ivan, scoase din geantă o mică fiolă de alcool și un tampon de vată și îi curăță julitura de pe obraz.

— Poftim traumatismul dumneavoastră corporal, zise ea arătându-i milițianului tamponul ușor înnegrit. Nici măcar nu curge sânge.

— Foarte bine. Din moment ce ați început să-l îngrijiți, îngrijiți-l până la capăt. Luați-l cu voi și hai să terminăm odată.

— Nici vorbă! Adunatul beților e treaba voastră. Altfel la ce bun toate locurile alea de dezalcoolizare?

— La ce bun? Dacă îl luăm acum, cu capul plin de sânge, mâine o să facă gură: „M-au bătut la miliție!" Și ia încearcă atunci să dovedești că nu e așa! Toată lumea știe de acum lecția. La cea mai mică problemă, pac! un articol la ziar: violarea legalității socialiste. Chiar așa! Acum avem *glasnosti*... Cu Gorbaciov, mișună de acum demagogii. Sub Stalin, te trimiteau la repezeală acolo unde trebuia... Bun! Dacă așa stau lucrurile, faceți-mi o adeverință cum că e rănit la cap. Altfel nu-l iau.

— Dar n-am dreptul să fac adeverință atâta vreme cât n-a fost examinat.

— Atunci examinați-l...

— Nici gând. Noi nu ne ocupăm de beți!

Cearta amenința să nu se mai termine. Din mașina salvării coborî și șoferul; din duba galbenă a serviciului medical special ieși al doilea milițian. Împinse cu cizma corpul întins pe jos și mormăi:

— Ce tot stăm la palavre? Poate că până acum și-a dat deja duhul. Ia lăsați-mă să văd.

Se aplecă și apăsă foarte brutal cu două degete îndărătul urechilor lui Ivan.

— Poftim, țineți minte șmecheria asta, rânji el aruncând o privire spre infimieră. Face mai mult decât toate sărurile voastre. Trezește până și-un mort.

Sub apăsarea durerii insuportabile, Ivan deschise ochii cu o privire rătăcită și horcăi surd.

— E viu! râse sacadat milițianul. Nu moare el cu una, cu două! Stă culcat sub felinar de parcă face plajă. Bun, Serioja, se pare că trebuie să-l luăm noi. Oricum, nu-l putem lăsa pe omul ăsta în seama doctorilor. Mai mult îi strică decât îi îngrijesc.

— Ce să zic, că voi sunteți poate niște sfinți! ripostă infirmiera, bucuroasă că obținuse până la urmă câștig de cauză. Uite, în *Pravda* de ieri era un articol despre centrele voastre de dezalcoolizare. E adus acolo un beți și după aia e devalizat. I se fură banii de leafă, ceasul, i se ia totul...

— Bine, bine! ajunge! i-o reteză milițianul. Țineți-vă gura. Avem noi și-așa destule cu Gorbaciov și

cu discursurile lui. Ne tot împuie urechile cu *perestroika* lui...

Infirmiera sări în mașină, trânti portiera și vehiculul serviciului de urgență se urni din loc.

Îl traseră pe Ivan în dubă și-i dădură drumul pe podea. Unul din milițieni se așeză la volan, celălalt desfăcu nasturii mantalei lui Ivan și căută actele. Scoase un livret mototolit, îl întoarse spre lumină și începu să-l descifreze. Deodată scoase un fluierat de surpriză.

— La naiba, Serioja, ăsta-i Erou al Uniunii Sovietice! Și blestemații ăia de medici nu l-au luat! Acum ce facem cu el?

— Și ce putem face? Pentru noi, Erou al Uniunii Sovietice sau cosmonaut e tot aia. Treaba noastră e simplă: îl găsim, îl luăm pe sus, îl ducem și cu asta basta. Iar acolo, ofițerul e cel care hotărăște. Bun, plecăm. Închide afurisita aia de ușă, mi-au înghețat deja picioarele.

Ivan începuse să bea imediat după moartea soției. Bea mult, cu înverșunare, fără să-și explice de ce, fără să se căiască, fără să-și propună vreodată să nu mai bea. Borisov e un oraș mic. Curând toată lumea cunoștea povestea eroului devenit bețiv.

Șeful parcului de vehicule îl convoca din când în când pe Ivan și, cu indulgență, de parcă s-ar fi adresat unui copil care a făcut o poznă, îi făcea morală:

— Ascultă, Dmitrici, nu e bine. Mai ai doi ani până la pensie, iar tu faci circul ăsta! Iar te-au adunat beat mort ziua-n amiaza mare. Tot e bine că te știe

poliția locală, altfel te-ar fi expediat fuguța la dezalcoolizare. Eu te înțeleg, ai necazul tău, dar nu ești totuși un om terminat. Și apoi, nu uita că ții un volan în mână. Riști să strivești pe cineva sau să te omori. Și, pe deasupra, ce exemplu dai tu tineretului?

Îl convocară la Raikom, la Consiliul Veteranilor, dar fără nici un folos.

La Raikom, Ivan ascultă necontenitele reproșuri și dojeni ale secretarului; îl întrerupse brusc cu glas obosit:

— Gata cu balivernele, Nikolaici. Mai bine te-ai întreba cum să hrănești poporul. Tu, în schimb, spui tâmpenii – datoria comunistului, simțul răspunderii... Mi-e și lehamite să te ascult!

Secretarul explodă:

— De când nu mai știi decât să te îmbeți, ai uitat unde te afli! Cum poți spune așa ceva tocmai tu, un membru de partid?

Ivan se sculă și aplecându-se spre secretar, peste masă, spuse cu voce joasă și seacă:

— Eu, acum, pot orice... E limpede? Iar carnetul meu de partid ți-l las aici pe masă!

La Consiliul Veteranilor, pensionarii adunați savurau dinainte un spectacol pe gratis. Ivan îi dezamăgi pe toți. Nu încercă să se justifice, nu se apără și nu discută cu vehemenții lui acuzatori. Stătea așezat, dădea din cap și chiar zâmbea. Își spunea în sinea lui: „La ce bun să te încontrezi cu moșnegii ăștia? N-au decât să vorbească! Să se ușureze de tot ce au pe suflet! Nu e răutate din partea lor, ci doar plictiseală! Uite, de pildă, ăla de colo, se înfurie atât de

tare, că încep să-i zăngăne medaliile. Ciudat tip! S-a făcut ferchеș. Da' știu că și-a dat osteneala..."

Spectacolul nu avu loc.

În jurul datei de 9 mai, ca și cum și-ar fi propus să postească, Ivan încetă să mai bea. Dădu cu mătura prin camerele care păreau nelocuite de multă vreme. Își curăță costumul de sărbătoare, își frecă medaliile și Steaua de Aur cu pastă de dinți și aștepta să vină pionierii. De obicei veneau cu câteva zile înainte de sărbătoarea Victoriei, îi înfățișau invitația scrisă pe un carton multicolor și, după ce bâiguiau cuvintele de circumstanță, o luau la goană în jos pe scări cu strigăte de bucurie.

Îi aștepta aproape o săptămână. „Probabil că ștrengarii au uitat, gândi el; au altceva în minte. Cu atât mai bine pentru mine. Cu timpul, devenise obositor să tot povestești aceleași istorii an de an."

Dar în ziua de 8 mai își puse toate decorațiile și ieși. Se întreba curios: „De ce nu m-au invitat? Dacă au invitat pe un altul, cine să fie?"

Trecu de două ori prin dreptul școlii, dar nu ieși nimeni în întâmpinarea lui. Apoi se așeză într-un scuar de unde se vedea poarta școlii. Oamenii care treceau pe lângă el îl salutau cu un mic zâmbet disprețuitor, părând să spună: „A! Eroule! Te-am văzut beat mort sub o bancă..."

În capul lui, ca un făcut, răsunau frazele discursurilor de altă dată: „Ei bine, prieteni, închipuiți-vă stepa fierbinte din vara lui '42. În zare, arde Stalingradul, iar noi, o mână de soldați..."

Se întorcea tot mai des spre poarta școlii, îi era ciudă pe sine însuși, dar nu izbutea să-și înfrângă curiozitatea. În sfârșit, poarta se deschise larg, iar valul școlarilor, țipând și hârjonindu-se, se revărsă în stradă. „Lecția amintirii și a patriotismului" se sfârșise. În prag apărură atunci un militar și învățătoarea care îl însoțea. Militarul ducea în mână trei garoafe roșii. Pe străduță, Ivan se apropie de el. Era un sergent tânăr, fiul unui șofer de la parcul lor de vehicule.

— Aleksei, deja te-au lăsat la vatră? îl întrebă Ivan cu o mirare veselă.

— Din toamna trecută, Ivan Dmitrici. Iar apoi am stat prin spitale. Am un picior smuls de o explozie. Doar vezi ce fel de pantofi am acum.

Ivan își coborî privirea. Unul din picioarele tânărului sergent era încălțat cu o gheată ortopedică umflată monstruos.

— Și cum e acolo, în Afganistan? E ciudat, da' în ziare nu se vorbește...

— Păi, ce pot ele spune? Suntem în rahat până la gât...

— Și deci vii de la școală?

— Da, m-au invitat la lecția de patriotism.

— Și ce te-au întrebat elevii?

—Au pus tot soiul de întrebări despre datoria soldaților internaționaliști și despre fraternitatea de arme. Iar unul din elevii leneși, dintr-o bancă din fundul clasei, s-a sculat și a zis: „Spuneți, vă rog, tovarășe sergent-șef, câți mujahedini ați omorât dumneavoastră personal?" Uite-așa... Protezele

care ni se fac sunt oribile. Când mergi pe stradă, scrâșnești din dinți. Iar când le dezlegi, ai cizmele pline de sânge. E tare proteza asta ca... Bine, Ivan Dmitrici, petrecere frumoasă, felicitări pentri Ziua Victoriei! Poftim, ține florile. Ia-le, Dmitrici. Tu ești Erou, le meriți. Oferă-i-le soției tale... Cum?... Dar când?... Doamne! Ce întâmplare! Și eu care nu știam nimic. Abia de cinci zile am ieșit din spital. Bun, Ivan Dmitrici, încearcă să reziști... Și... felicitări pentru Ziua Victoriei!

Un an mai târziu, Ivan ieși la pensie. Șeful parcului de vehicule scoase un oftat de ușurare. Își luară toți rămas-bun de la Ivan într-un cadru solemn; îi oferiră o mapă grea de birou din marmură cenușie și un ceas electronic. Ivan vându aproape imediat ceasul: vodca se scumpise, iar pensia abia îi ajungea. Trusa de birou însă n-o voia nimeni, nici măcar pentru trei ruble.

În anul acela, veni la putere Gorbaciov. Ivan îi urmări discursurile la televizor. Era în luna mai, în momentul postului de vodcă. Acel Gorbaciov vioi și locvace, care își tot scotea și punea ochelarii, făcând glume la tribună, făcea o impresie ciudată:

— Trebuie să dezvoltăm sistemul grădinilor de zarzavat, spunea el, gesticulând ca un prestidigitator care ar vrea să-și fascineze publicul. Știți, micile grădini, micile grădini de zarzavat. Câteva milioane de oameni de la noi doresc să devină proprietari de terenuri, iar noi, deocamdată, nu le putem satisface cererea...

Erau prea puțini oameni pe atunci care ghiceau că toată punerea în scenă, toate acele „grădini de zarzavat" erau cu adevărat exerciții de prestidigitație menite să adoarmă vigilența. În Rusia era mereu necesar să se joace această prealabilă comedie a umilinței, ceea ce îngăduia cățărarea pe tronul puterii. Hrușciov executa dansuri populare în fața lui Stalin, Brejnev leșina în fața lui Kaganovici, Gorbaciov făcea scamatorii în fața vechilor mafioți din Politburo, pe care trebuia să-i combată.

În anul acela, ca și în anul precedent, Ivan își veni în fire pentru câteva zile. Făcu ceva curățenie în apartament, străbătu orașul cu toate decorațiile puse pe piept, se duse la cimitir. Fotografia Tatianei în medalionul de pe piatra funerară se îngălbenise și se ondulase din pricina ploilor. Dar lui Ivan i se păru ciudat de vie.

Trecând pe lângă panoul de onoare al orașului, văzu că deja scoseseră fotografia lui. Nu mai rămăsese decât o ramă metalică goală și un stupid fragment de inscripție: „Erou sovietic... din parcul nr.1..."

Oamenii nu uitau că el era decorat. Miliția, în amintirea zilelor de odinioară, îl ducea acasă când era uneori doborât de vodcă. La magazin, când nu avea destui bani pentru o sticlă, vânzătoarea îi dădea pe datorie.

Apartamentul lui se golea încetul cu încetul. Își vându covorul cumpărat cândva la Moscova împreună cu Tatiana. Pentru o nimica toată, vându tot ce se putea vinde din mobile. Intervenția lui Gorbaciov

privitoare la grădinile de zarzavat a fost ultima emisiune la care s-a uitat: își vându televizorul pe trei sticle de vodcă. Făcea toate astea cu o nepăsare care îl uimea până și pe el. Ajunse chiar până acolo, încât vându verighetele și cerceii păstrați în cutia cu podoabe a soției lui, și, de asemenea, câteva linguri de argint.

Într-o zi, spre toamnă, nu mai reușea să-și procure banii de vodcă. Vântul rece îi aducea acasă pe tovarășii lui de băutură; la magazin lucra acum o vânzătoare nouă; vecinii râdeau și îi trânteau ușa în nas când voia să le ceară cu împrumut trei ruble. Rătăci câtva timp pe străzile murdare și friguroase, apoi se întoarse acasă și își scoase din dulap costumul de sărbătoare împreună cu toate medaliile. Se uită o clipă la solzii aceia grei, auriți și argintați pipăind metalul rece, apoi desprinse Flamura Roșie de Război. Nu avu curajul s-o vândă la Borisov. Era prea cunoscut aici și cu siguranță că nimeni nu avea să o vrea. Se scotoci prin buzunare, adună ceva mărunțiș și cumpără un bilet pentru Moscova. Își vându acolo ordinul pentru douăzeci și cinci de ruble și apoi se îmbătă.

Se duse de atunci la Moscova aproape în fiecare săptămână.

Doar de Steaua de aur nu se atinse. Știa că de ea nu se va atinge niciodată.

La dezalcoolizare, când îi scotociră prin haine, dădură peste două medalii „Pentru bravură" și peste ordinul Gloriei, gradul doi, înfășurate într-o bucată de ziar mototolit. Cu pixul, Ivan scrisese „zece

ruble" pentru fiecare medalie, „douăzeci și cinci de ruble" pentru ordin, ca să nu se înșele în beția lui – cu atât mai mult cu cât trebuia să le vândă iute într-un colț cât mai ferit. Ofițerul de serviciu informă de această descoperire secția de cercetări criminale.

Dimineața, îi dădură drumul. Merse încet, fără să știe prea bine încotro se duce, înghițind printre buzele uscate aerul rece și albastru, cu ochii mijiți din pricina soarelui strălucitor de martie. Nu dorea decât un lucru: să cumpere repede o sticlă de alcool și, așa, fără pahar, direct din sticlă, sufocându-se, să tragă în piept câteva înghițituri salvatoare. Se căută prin buzunare și, nevenindu-i să creadă într-o asemenea pleașcă, scoase medaliile și ordinul. „Nu mi le-au luat, gândi el bucuros. Ce vrea să zică asta? Nici măcar nu mai fac percheziție în baraca asta...?"

Milițianul însărcinat cu prinderea lui Ivan în flagrant delict veni prea repede. Ivan abia apucase să-și dea la iveală avutul. Traficantul încă nu-și scosese banii. Îl văzu pe milițianul în civil ivindu-se în fața lor și începu să caște cu indiferență.

— Ei, tataie! Păi mata ai aici decorații de război! Nu, nu mă interesează. Știi, asta te poate duce direct la închisoare. Eu nu mă ocup cu așa ceva.

Milițianul înjură de ciudă și, vârându-i sub nas lui Ivan legitimația roșie, îi făcu semn spre o mașină care îi aștepta.

Seara, Ivan se întoarse la Borisov. La miliție, se hotărâseră să nu dea urmare acestei chestiuni. Mai întâi, nu fusese prins în flagrant delict. Apoi, era totuși veteran de război. Se întoarse acasă cu un tren

ticsit de călători. Oameni asudați, năuci de oboseala cozilor moscovite, cărau pachete mari cu provizii. Se apropia 8 Martie, Ziua Femeii. Ivan, stând în picioare, înghesuit lângă o ușă care scârțâia, bătea mașinal cu palma peste medaliile rotunde și netede din buzunar, gândindu-se: „Măcar de-ar vorbi cineva cu mine... Stau aici cu toții, ursuzi... Stau și tac, cu crăpelnița în sacoșă. Ce bine ar fi dacă aș crăpa aici, pe loc. M-ar îngropa și s-ar isprăvi totul... uite, vine primăvara, pământul e deja reavăn. Ce repede se topește zăpada...“

De la Moscova trimiseră la Raikom la partid un raport asupra lui Ivan. Se relata episodul de la dezalcoolizare și povestea cu traficul de decorații. Afacerea ajunse până la Comitetul Central: „Cum, așa! Eroul de la Stalingrad a devenit un alcoolic care-și scoate la mezat medaliile de război! Și tocmai în apropierea celei de-a patruzecea aniversări a Victoriei!“ Și pe deasupra, scamatoriile lui Gorbaciov se dovedeau a nu fi simple giumbușlucuri; primele capete cădeau deja. Era primul an al Revoluției gorbacioviene.

De la Comitetul Central se dăduse telefon la Obkom[1], de la Obkom la Raikom. Mustrările sporeau ca un bulgăre de zăpadă. Secretarul Raikomului, încă sub efectul dojenii, formă nervos numărul de telefon al Comitetului Militar Regional. Cei de aici îl convocară pe Ivan printr-un simplu aviz. Ofițerul

1 Comitetul regional de partid.

care îl primi îi ceru să-și prezinte livretul militar și livretul de Erou al Uniunii Sovietice. „Iar au să-mi agațe o tinichea comemorativă", gândi Ivan.

Fără măcar să deschidă documentele militare, i le dădu lui Ivan înapoi; aruncă apoi cu un gest rapid livretul de Erou în seif, după care trânti ușa groasă a acestuia.

— Deocamdată, livretul dumitale rămâne la noi, spuse el sec. Și, pe un ton grav, mai adăugă: Conform instrucțiunilor de la Raikom.

Ivan, într-un elan lipsit de sens, făcu un gest spre seif, ca pentru a-i atinge ușița. Dar ofițerul se ridică în picioare și strigă pe culoar:

— Sergent, însoțește-l pe cetățean spre ieșire.

La Raikom, Ivan, dând-o în lături pe centralista care încerca să-l oprească din drum, năvăli în cabinetul secretarului. Acesta vorbea la telefon, iar când Ivan îl interpelă strigând, acoperi cu palma receptorul și spuse cu glas scăzut:

— Am să pun milițianul să te dea afară!

După ce isprăvi de vorbit, se uită răutăcios la Ivan și rosti rar:

— Vom adresa o cerere instanțelor superioare, tovarășe Demidov, ca să solicităm abrogarea titlului dumitale de Erou al Uniunii Sovietice. Gata. Discuția noastră s-a încheiat. Nu te mai reții.

— Nu tu m-ai decorat, nu tu ai să-mi iei titlul, șuieră surd Ivan.

— Întocmai. Nu e de resortul meu. E de competența Sovietului Suprem. Acolo vor cerceta dacă

un alcoolic depravat are dreptul moral să poarte Steaua de aur.

La aceste cuvinte, Ivan izbucni într-un râs greoi:

— Nu. Nu-mi veți lua Steaua, bandă de ticăloși. Nici măcar nemții, în lagăr, nu mi-au găsit-o. Iar ei, de câte ori au scotocit! Eu o înșurubam în scobitura palmei. Strigau: „Mâinile sus!" Iar eu îndepărtam degetele, dar ea se ținea bine. Uite. Iac-așa!

Și Ivan îi arătă cu un zâmbet amar secretarului cele cinci brațe ale Stelei încrustate în palmă. Secretarul tăcea.

— Iac-așa, cetățene-șef, repetă Ivan care nu mai zâmbea. Ce? Nu știai că am fost prizonier? Nimeni nu știa! Dacă s-ar fi descoperit, de mult aș fi putrezit la Kolîma. Gata de acum! Telefonează la Comitetul Militar. Să se pună șobolanii pe căutat! Vor găsi poate un gol de două luni în '44. Iar Steaua nu mi-o luați voi. Va trebui s-o smulgeți de pe cadavrul meu...

Ivan nu se hotărâ să se întoarcă. Se temea să vadă din nou cuierul gol de pe culoar, mormanul cenușiu de rufe murdare, chiuveta galbenă de rugină. Se învârti mult timp pe străzile pline de noroiul primăverii, iar când zări pe cineva cu care putea să se încrucișeze, coti pe altă stradă. Apoi ocoli fabrica de mobilă în spatele căreia se întindeau deja ogoarele și ajunse pe un maidan care mirosea a zăpadă rece. Foarte aproape, acoperit de gheață spongioasă, se auzea șipotul ușor al unui pârâu. Pe taluz, zăpada se topise pe alocuri, lăsând la vedere pământul negru

și umflat. Pământul acela se deschidea parcă sub pași într-un fel blând și elastic. Și iarăși pământul îi apăru lui Ivan deloc înspăimântător, ci mai degrabă cald și moale ca lutul râurilor.

„Trăiesc de prea mult timp, gândea Ivan. Ar fi trebuit să mă duc mai iute. M-ar fi îngropat cu toate onorurile." Înțelese atunci că în tot acest timp, sperase într-un sfârșit brutal și neașteptat, un deznodământ care-ar fi venit de la sine și care ar fi spulberat în neant apartamentul acela mort, intrarea întunecoasă cu bețivi și cu el însuși. De altfel, ăsta și era motivul pentru care se distrugea cu o asemenea nepăsare, aproape cu bucurie. Dar sfârșitul nu venea.

Când începu să se lase noaptea, Ivan se întoarse în oraș, se învârti iarăși pe străzi – cinematograful Progresul, Raikomul, miliția. Lângă Gastronom șerpuia o coadă uriașă. Unul din oameni, la capătul cozii, lăsă să-i cadă o sacoșă plină cu sticle goale. Începu să scoată afară cioburile, se tăie la degete și înjură cu glas ostenit și monoton.

„De-aș putea măcar cumpăra o juma' de litru ca s-o dau de dușcă înainte... altfel poate n-o să am curaj", își spuse Ivan. Dar n-avea cu ce s-o cumpere. „Bine, am să încerc să găsesc somniferele. Dar trebuie să mă ocup de treaba asta mai târziu, să nu miroasă vecinii cumva."

Și continuă să umble haihui. În timpul nopții, gerul făcu să sclipească stelele. Sub tălpi trosnea zăpada înghețată. Dar vântul mirosea deja a primăvară. În apropiere de casă, Ivan înălță capul – cam

toate ferestrele erau deja întunecate. Era întuneric și în curtea blocului. Întuneric și liniște. În tăcerea aceea, Ivan auzi îndărătul lui scârțâitul ușor al zăpezii sub labele unui câine vagabond. Fericit la gândul că-l poate mângâia și că se poate uita în ochii neliniștiți și tandri ai acestuia, Ivan se întoarse. Vântul nopții făcea să se rostogolească pe jos un ziar mototolit și făcut ghem...

Ivan trecu de intrare și se pregătea să urce la el, la etajul trei; dar își aminti că trebuia să se uite în cutia poștală. Cutia asta n-o deschidea cu săptămânile, știind că, dacă ceva nimerea acolo, era aproape sigur din greșeală. Fiica lui îi trimitea trei cărți poștale pe an: de Ziua Armatei, de ziua lui de naștere și de Ziua Victoriei. Primele două zile trecuseră deja, a treia era încă departe. De data asta, găsi o scrisoare. Doar etajele superioare erau luminate, iar în fața cutiei domnea o beznă aproape totală.

„Moscova, descifră Ivan pe plic. Trebuie să fie factura de la dezalcoolizare. A! cei de acolo nu se încurcă... Doar e capitala..."

În cursul drumurilor lui lipsite de țintă prin oraș, avusese tot timpul să-și adune gândurile. Se gândise cu o detașare surprinzătoare, de parcă ar fi fost vorba de altcineva. Își aminti unde avea un brici, în dezordinea din bucătărie; și în ce sertar al scrinului ținea pilulele. Cu vecinii de palier, relațiile se stricaseră. De aceea, biletul prin care cerea să vină cineva să-l vadă hotărî să-l strecoare pe sub ușa apartamentului de deasupra, unde locuia un magazioner zdravăn, Jora. Cu el se înțelegea bine, iar uneori mai

stăteau împreună la un pahar. „E bine, ăsta e un tip solid. N-o să i se facă frică, gândea Ivan. E important. Un altul ar face infarct..."

Urcând scara, își palpa gâtul, căutând locul unde sângele pulsează mai tare. „Aici trebuie să fie carotida. O! ce mai bate! Important e s-o atingi din prima lovitură. Altfel ai să alergi ca un pui cu gâtul pe jumătate tăiat!"

Acasă luă briciul și dibui somniferele. Pe o bucată de hârtie scrise: „Jora, vino la 84. E important". Se duse să-i strecoare biletul pe sub ușă.

Întors la el acasă, dădu ocol apartamentului. Aruncă o privire unei fotografii în ramă de lemn: Tatiana și cu el, foarte tineri încă, având în spate palmieri și silueta înceţoșată a munților. Apoi, după ce luă un pahar cu apă de la robinet, începu să înghită pilulele una după alta.

Curând, Ivan simți ceva ca o ceață deasă înecându-i toate simțurile, învârtindu-i-se încet în cap. Desfăcu briciul și, cu gestul obișnuit pentru a se rade, înălță bărbia.

În clipa aceea, își aduse aminte că trântise ușa și că trebuia s-o lase deschisă, altfel Jora nu putea intra. Mintea îi funcționa încă, iar asta îi procura o absurdă satisfacție. În vestibul, scoase din buzunarele mantalei medaliile înfășurate într-o bucată veche de ziar și scrisoarea de la dezalcoolizarea din Moscova. Aruncă medaliile într-un sertar și, ridicând scrisoarea spre lumină, deschise plicul fără grabă. Nu era nimic oficial. Foaia acoperită cu un scris feminin regulat începea cu cuvintele: „Dragă tată! De

mult nu ţi-am mai scris, dar nu poţi să ştii ce înseamnă viaţa la Moscova..."

Ivan luă plicul şi citi cu greu adresa expeditorului: Moscova, Bulevardul Litovski, Blocul 16, Apartament 37, Demidova O.I. Febril, confundând rândurile care deja se amestecau, smulgea cu privirea frânturi de fraze: „Am făcut cunoştinţă cu un tânăr drăguţ... Credem că ne vom căsători în iulie... Părinţii lui vor să te cunoască. Vino pentru sărbătoarea din mai... Ai să stai cu noi o săptămână, două..."

Ivan nu mai dădu niciodată peste ultima frază din scrisoare, deşi o văzuse cât se poate de limpede şi chiar o repetase, i se părea lui, şoptind: „Bat clopotele la Moscova... Bat clopotele... Şi cine le-ar putea auzi?"

Ivan nu-şi veni în fire decât după-amiaza. Deschise ochii şi strânse din pleoape sub lumina soarelui orbitor care izbea în ochiurile de geam. Era culcat pe podea. Deasupra lui, Jora, stând ghemuit, îl scutura de umăr:

— Dmitrici, Dmitrici! Da' trezeşte-te odată, veteran afurisit! Ce mai băutor eşti! Unde te-ai îmbătat în halul ăsta? Nu închide ochii, ai să adormi din nou. De ce m-ai chemat? Ce e cu treaba asta urgentă? Ca să te trezesc? Da? Crezi că nu mai am şi altceva de făcut decât să vin să te scot din beţie?

Ivan, ascultându-l şi abia înţelegând sensul cuvintelor, zâmbea. Apoi, când Jora, cam enervat, se pregătea să iasă, Ivan izbuti să-şi dezlipească buzele cleioase şi îi ceru blând:

— Jora, dă-mi cinci ruble. Am să ți le înapoiez când vine pensia.

Jora fluieră și se ridică în picioare, băgându-și mâna în buzunar:

— Ia zi, Dmitrici, nu crezi că exagerezi? Ți-ai găsit un pionier voluntar! N-ai vrea să-ți aduc o sticlă și să te hrănesc și cu biberonul?...

Apoi, aruncă o privire apartamentului gol și ofilit, lui Ivan al cărui obraz slab era neras și zise cu voce înțelegătoare:

— Bine, cinci ruble n-am. Da' ține trei. Va fi de ajuns ca să te dregi după beție. La Gastronom au primit ieri tărie, cu două ruble șaptezeci sticla. Băieții zic că e bună...

Revenindu-și un pic, Ivan se bălăci îndelung cu plăcere sub robinetul cu apă rece, apoi ieși pe stradă în lumina primăverii și, fără să se grăbească, zâmbind soarelui cald, se îndreptă spre magazin.

La înapoiere, își pregăti o cratiță cu paste făinoase. Le mâncă încet, împreună cu o conservă de pește ieftin. După ce termină masa, turnă un pachet întreg de detergent în cada de baie, adună toate rufele și toată îmbrăcămintea și făcu un spălat strașnic și stângaci, așa cum fac bărbații.

La gară, când Ivan o deslușì pe Olia în mijlocul mulțimii dense și viermuitoare, simți că i se taie respirația, atât era de schimbată. Se duseră spre metrou, iar el nu izbutea să se obișnuiască deloc cu ideea că femeia aceea tânără și zveltă era fiica lui. Totul era atât de simplu și de firesc armonios la ea

– pantofi înguști gri-deschis, ciorapi negri, o haină amplă cu umeri largi.

— Ia zi, Olia! Ai devenit o adevărată occidentală! spuse el, dând din cap.

Ea râse.

— Da, tată. „Ai intrat în horă, trebuie să joci!" Nu pot proceda altfel. Știi bine cu ce fel de ștabi am de-a face. Nu mai târziu decât ieri am terminat cu un capitalist. Are uzine în șapte țări ale lumii... în fața lor, trebuie să pari că ești și tu ceva, altfel nu ne semnează contractele.

— Iar eu, după cum vezi, sunt un adevărat țăran. Cred că ți-e rușine să mergi alături de mine.

— Nici gând. Ce tot spui, tată? Ce prostie! Steaua ta face cât tot restul. Cât despre haine, nu-ți face griji. Mâine, ne ocupăm și de asta. Cu costumul ăsta, știi, nu putem merge în vizită la părinții lui Aleksei. Și, mai ales, îți trebuie altă cămașă.

Ivan credea că tocmai cămașa lui era mai de soi. O cumpărase cu câteva zile înainte de plecare și fusese foarte fericit când o probase – se simțise tânăr și țanțoș ca odinioară. Ce-i plăcea mai ales era tocmai că acea cămașă nu-l strângea la gât; și totuși o încheia în nasturi până sus.

În cursul ultimelor săptămâni făcuse ordine în apartament, iar într-o zi caldă de aprilie spălase chiar și geamurile. Le spălase încet, delectându-se cu prospețimea aerului ușor care intra în camere...

A doua zi, Olia îl duse într-un mare magazin unde plutea un miros dulceag și sufocant.

— Știi, tată, am fi putut desigur să cumpărăm totul de la Beriozka. Am bonuri. Dar, vezi tu, mai întâi socrii mei sunt atât de snobi, încât nimic nu-i poate impresiona. Și apoi, Steaua ta pe un costum străin n-o să meargă. Așa că o să găsim ceva de pe la noi, dar de calitate.

Cu costumul acela bleumarin care cădea bine, Ivan se privea în oglindă și nu se recunoștea.

— Poftim, glumi Olia, un adevărat general în retragere. Acum o să cumpărăm două cămăși și cravate.

Acasă, îl chinui destul tot făcând și desfăcând nodul de la cravată și încercând cel mai bun loc unde să agațe Steaua.

— Lasă, Olia, merge și așa, o imploră Ivan. Mă împopoțonezi ca pe o domnișoară. De parcă eu m-aș duce la căsătorie...

— O! dacă ai ști, tată, nimic nu e simplu, oftă Olia. Trebuie prevăzut totul, trebuie socotit totul. Nu-ți poți închipui în ce sfere evoluează tipii ăștia! Tot timpul sunt în străinătate. Apartamentul lor e un adevărat muzeu. Cafeaua o beau în cești de porțelan vechi, iar cunoștințele lor sunt de același soi: diplomați, scriitori, miniștri... Stai, stai, nu te mișca! O să fac aici, chiar pe costum, o pensă și-apoi am s-o cos. Altfel cămașa se cască și n-o să stea prea bine... Pricepi, e floarea societății moscovite. Tatăl lui Alioșa a fost coleg cu Gorbaciov și se tutuiesc și acum. Îți dai seama! Bun, o ultimă probă și te las în pace. Of! Ce-ai mai slăbit, tată. Ești doar piele și os. La Borisov, nu găsești probabil nimic în magazine... Poftim, e gata. Uită-te în oglindă. Un

adevărat superman! Mâine mergem să cumpărăm niște pantofi ca lumea și te scot în lume. Nu, Steaua e prea sus. Stai, am s-o cobor un pic...

Vizita la viitorii socri era prevăzută pentru Ziua Victoriei. Data asta i se păruse Oliei bine aleasă. Se va da la televizor vreun documentar, tatăl își va aminti de trecut și își va povesti amintirile. Și cu asta deja vor avea un bun subiect de conversație! Doar nu vor vorbi cu el despre ultima expoziție pariziană...

Era adevărat. Nu era totul așa de simplu.

Când îi scrisese tatălui ei că prevăzuse căsătoria pentru luna iulie, anticipase un pic. Alekșei vorbea de căsătorie pe un ton cam evaziv. Părinții lui se arătau foarte drăguți cu ea. Dar, în bunăvoința lor, fie și mondenă, Olia simțea pericolul năruirii tuturor planurilor ei. De altfel, nici măcar nu era vorba de năruire. Ci pur și simplu de un zâmbet amabil, o privire blândă și ușor uimită pe sub sprâncenele înălțate: „Dar bine, prostuțo, cum de-ai nădăjduit să intri într-o bună zi în mediul nostru?"

Zâmbetul acela îl remarcase pentru prima oară când le spusese că lucra ca interpretă la Centru. Mama lui Aleksei zâmbise distrată învârtindu-și lingurița în ceașcă. Tatăl, la rândul lui, zâmbise larg și spusese pe un ton teatral: „Ah! nu mă mir!" Și schimbaseră între ei o privire rapidă.

„Oare știu exact în ce constă munca mea? se chinuia Olia. De bună seamă că știu! Și poate că nu le pasă? Sau poate că mă tolerează din cauza lui Alioșka? Nu vor să-l contrarieze? Te pomenești că și el știe..."

În ultima vreme, căsătoria asta devenise pentru ea o idee fixă. I se părea că, dacă ar reuși să fie luată în căsătorie de Aleksei, ar începe nu doar o epocă nouă în viața ei, ci cu totul altă viață. Nu va mai avea de-a face cu acel Iasenevo acoperit de zăpadă, nici cu acea cameră din apartamentul de prefabricate! Va fi vorba de centrul Moscovei și de o casă prestigioasă, de o intrare cu paznic și de mașina de serviciu a soțului ei sub fereastră. Spionajul ăsta în serie va lua sfârșit; părinții lui Aleksei îi vor găsi o muncă onorabilă într-unul din serviciile Comerțului Exterior. Și poate că îl vor trimite pe Aleksei în străinătate, în vreo ambasadă; iar ea îl va însoți și va trece atunci la rândul ei de barierele vămii de la Șeremetievo, dincolo de care clienții ei aveau obiceiul să-i facă semne de rămas-bun. Sau poate că nu, nu va trece prin bariera aceea, ci direct prin intrarea diplomaților.

Într-o zi, iarna, vorbise de toate astea cu Svetka. Aceasta, învârtindu-și cu furie cercul de hula-hoop, îi spuse:

— Știi, Olia, esențialul e să nu te lași în voia soartei. N-ai reușit încă! Îți amintești ce spunea Cehov, în *Țiparul*?...Gata, e prins de branhii, dar mai izbește o dată cu coada și hop! a scăpat!... Așa, ascultă bine ce-ți spun: invită-l pe tatăl tău. La urma urmei, e un Erou. Își agață toate decorațiile și-l duci la viitorii socri. Ca să fie deja ca în familie... Ei bine! Ce te deranjează? Singurul lucru care te poate deranja pe lumea asta e să-ți scoți pantalonii peste cap! Așa că dă-i drumul! Îi știu eu pe diplomații

ăștia... adevărați țipari. Atâta vreme cât n-ai ștampila pe pașaport, să nu crezi că ai reușit.

Isprăvi cu învârtitul cercului, iar acesta îi alunecă leneș la picioare. Luând centimetrul, își măsură talia.

— O, la naiba! Nu izbutesc să dau jos tot ce-am pus pe mine de la crăpelnița de la Anul Nou! A! Firește, tu râzi. Îți bați joc de o biată femeie bătrână și bolnavă. Eu îți dibuiesc un logodnic, iar tu nici măcar nu-mi mulțumești. Odată măritată, nici n-ai să mă mai saluți, ai să circuli cu limuzina cu bărbățelul tău. Da' nu-i nimic. Vovka al meu, în vremea asta, acolo în Afganistan, are să fie făcut general. N-o să fim mai prejos ca voi... Bine, acum trebuie să învârt iar cercul, altfel capitaliștii n-au să mă mai placă...

Dimineața, Olia se ducea la lucru, iar Ivan se plimba toată ziua prin Moscova. Se simțea aidoma unui pensionar impunător care se plimbă agale pe străzile scăldate în lumina primăverii. Trecătorii aruncau câte o privire la decorația lui, iar în metrou oamenii îi cedau locul.

Când era în parc, stând pe bancă, ar fi vrut să stea la discuții cu cineva și să aducă întâmplător vorba de fiica lui. Iată cum stăteau lucrurile: ei doi, părinții, fuseseră simpli muncitori, dar fiica lor zburase atât de sus, încât lucra acum cu diplomați străini.

I-ar fi plăcut să povestească de asemenea cum cumpăraseră costumul, ar fi vrut să vorbească despre viitorii socri ai fiicei lui, despre portofelul din piele pe care ea i-l oferise. În despărțiturile frumos

mirositoare ale acestuia, dăduse peste o bancnotă de o sută de ruble. „Asta, tată, e pentru mesele tale, îi explicase Olia. N-am timp să-ți pregătesc de mâncare..."

Într-o zi, trecând pe lângă Balșoi Teatr, prinsese conversația dintre două femei cu aer provincial.

— Nu, nu, m-am informat. Din cauza Zilei Victoriei, nu li se vând bilete decât veteranilor și, evident, străinilor, care plătesc în devize.

— Poate că trebuie să-i strecurăm o bancnotă administratorului, zise cealaltă.

— Chiar crezi că o să-ți vândă ție bilete? Așteaptă tu mult și bine. Ce să zic, are el nevoie de rublele noastre jerpelite!

Lângă casele de bilete de la Balșoi, în fața Kremlinului, Ivan văzu o uriașă mulțime zgomotoasă, dând în clocot de nemulțumire. Pornea din pasajul subteran al metroului, urca scara și se revărsa în afară spre ușile cu geam ale caselor de bilete.

— Mereu e așa, bombănea o femeie. Vii doar o dată în viață la Moscova. Și poftim, toate biletele veteranilor!

— Ce veterani? se băgă altcineva în discuție. Totul e pus deoparte ca să fie vândut de trei ori mai scump.

— Astea-s prostii! Doar devizele îi interesează. Petrol nu mai e, așa că s-au apucat să vândă cultură! lansă un al treilea, din mijlocul mulțimii.

Ivan, după ce-și desfăcu impermeabilul la piept ca să se vadă Steaua, se fofilă spre casă. „Am să-i fac o surpriză Oliei, gândi el bucuros: am să mă întorc acasă și am să spun așa, într-o doară: « Ce-ar fi dacă

am merge seara asta la teatru, la Balșoi, de pildă? » Ea are să se mire: « Păi cum așa? N-o să prindem noi în vecii vecilor bilete ». Iar eu atunci am să fac un gest de scamator: « N-o să prindem în veci? Poftim, iată-le! »"

Afară, mulțimea se izbea de o barieră metalică alături de care stăteau trei milițieni. Văzând decorația, dădură un pic în lături bariera și-l lăsară pe Ivan să treacă spre casă. Aici, în fața ușilor încă închise, se strânseseră vreo cincizeci de veterani. Ivan le cerceta baretele prinse pe reverul vestoanelor, iar la unul dintre ei observă chiar două Stele de aur. Câțiva dintre ei păreau să aștepte cam de multișor, astfel că își omorau timpul povestind întâmplări din război. Cerul se acoperise încă de dimineață, iar acum cădea o zăpadă apoasă, adusă de un vânt înghețat. Oamenii tremurau, își ridicau gulerele. Lângă ușă, un invalid într-o manta uzată stătea încovoiat, sprijinit în unicul picior.

— Ei! Vechea gardă! Ce așteptați aici? le lansă Ivan acelora care erau mai aproape. Nu mai sunt bilete?

— Așteptăm apelul! i se răspunse. La amiază, au să ne numere din nou și au să ne lase să intrăm.

Într-adevăr, fix la douăsprezece, ușa se deschise și o femeie pe jumătate adormită, cu un aer nemulțumit, anunță:

— Sunt o sută cincizeci de bilete puse la vânzare. Regula e să se dea două bilete de persoană, ceea ce înseamnă unul pentru veteran și un altul pentru un

membru al familiei. Cei care aveți număr de ordine așezați-vă la rând. Ceilalți, așezați-vă în spate.

Cădeau fulgi mari de zăpadă și sufla un vânt aspru. Nu departe, ieșind pe ușa Kremlinului, plecau, lungi și strălucitoare ca niște piane, mașinile guvernamentale. Iar acolo stătea o mulțime de oameni ținuți în loc de bariere și de milițieni, o gloată care pândea un miracol și se uita cu o gelozie avidă la veteranii care se așezau la rând.

— Treizeci și unu, treizeci și doi, treizeci și trei... mormăia cu glas arogant femeia pe jumătate adormită.

Iar bătrânii, tresărind, se agitau și își ocupau în grabă locul în coloană.

— De ce ne-om fi vărsat noi sângele? lansă un glas batjocoritor în fața lui Ivan.

Privind mai de-aproape, Ivan văzu un chip de om din popor încrețit de un zâmbet. Era invalidul care se găsea cu câteva persoane mai în față. Chipul acela i se păru familiar.

Ivan se pomenise al șaizeci și doilea la rând. Căpătă două bilete pentru *Ospățul de piatră*. Ieșind din mulțime, o luă prin pasajul subteran și coti spre metrou. Când trecu printr-un colț întunecos de lângă distribuitoarele automate aflate în pană, îl văzu din nou pe veteranul invalid. În fața lui, doi tineri îmbrăcați după ultima modă îi aruncau niște vorbe întretăiate. Ivan stătu în loc și ciuli urechea. Unul din ei, ținându-l pe invalid de rever, spuse pe un ton disprețuitor:

— Ascultă, moșule, nu face pe șmecherul. Doar n-o să faci să sară prețurile... Le-ai vândut mereu

cu cinci ruble. Acum ce ne baţi la cap? Ţine colea zece şi şterge-o să-ţi cumperi butelca, lichea bătrână! Măcar de-ar fi fost fotolii de orchestră!

— Atunci, nu le vând. Fă cum vrei, răspunse veteranul.

Se legănă în cârje şi încercă să se îndepărteze. Dar unul din ei îl împinse spre distribuitorul automat şi-l înşfăcă de guler.

— Ia ascultă aici, erou de la Borodino. Am să-ţi rup cârjele şi ai să te întorci acasă târâş pe burtă.

Ivan se apropie de ei şi întrebă pe un ton împăciuitor:

— Ei, băieţi! Ce-aveţi de-l sâcâiţi pe veteran?

Unul din cei doi vlăjgani, mestecându-şi chewing-gumul, făcu un pas spre Ivan.

— Nu cumva vrei şi tu o pereche de cârje?

Şi-l dădu indolent în lături pe Ivan, împingându-l cu umărul.

— Basta, las-o baltă, Valera! interveni celălalt. Ducă-se dracului cu Victoria lor cu tot! Vezi, ăsta chiar e Erou al Uniunii Sovietice. Hai, vino, uite că apar şi miliţienii!

Şi se îndreptară spre metrou legănându-se.

Ivan îi întinse mâna invalidului. Răspunzând strângerii lui de mână, acesta spuse, pe jumătate ruşinat, pe jumătate maliţios:

— Eu te-am dibuit imediat, adineauri, la coadă; numai că eu nu mă las recunoscut. Da' tu, ia zi, eşti acum cineva important, cu cravată, cu Steaua pe piept... Cu siguranţă, Vania, eşti cel puţin colonel!

— Glumești! General, amice! Mi-amintesc bine de numele tău de familie. Dar ți-am uitat numele mic. Sașa, cumva? A, da! Aleksandr Semionov, acum mi-amintesc. Ce ținusem eu minte erau urechile tale mari și clăpăuge... Ți-aduci aminte, glumeam mereu; ziceam că ți-ar trebui o mască de gaz pe măsură. Și mai era și un sergent care te lua peste picior: „Ascultă bine, Sașa, cu radarele tale, dacă nu cumva vin nemții să ne bombardeze!" Da' piciorul unde ți l-ai pierdut? Dacă mi-aduc eu bine aminte, nu era ceva grav, doar o zgârietură. Între noi se spunea chiar că ți-ai făcut-o singur!

— Nu, Vanuișka, n-ar trebui să spui una ca asta. Ce mi s-a întâmplat mie să știi că nu i-aș dori-o nici celui mai mare dușman. Am să-ți povestesc, da' vino mai bine la mine acasă. O să stăm de vorbă la un pahar. Nu pot să rămân mult timp aici, toată miliția mă cunoaște. Mă aleargă de parcă-s ciumat! Nu-ți face griji, o să ai tot timpul să te întorci la Iasenevo. Hai! Dau eu de băut. Locuiesc la doi pași de aici, într-o *komunalka*[1].

În odăiță, se simțea o grijă înduioșătoare pentru ordine.

— Vezi tu, Vaniușa, nici nu mă ciopârțiseră bine și deja nevastă-mea m-a lăsat baltă. Asta pentru că...vezi tu... totul a început de la un deget de la picior, o schijă mi l-a distrus. Mi s-a pus un garou; dar, Doamne Dumnezeule, era atât de frig – ți-aduci aminte – sub patruzeci de grade, iar piciorul a

1 Apartament la comun.

degerat. Și apoi a început cangrena. Mi-au amputat laba piciorului... se uită ei, era deja negru și mai sus. Atunci taie sub genunchi și deja putrezește mai sus. Taie din nou și mai sus și-mi lasă doar un ciot de care să agăți o proteză. Da' n-a mers. Atunci m-au scurtat până sub pântece... Eh! La ce bun să mai răscolim toate astea? Hai, Vania, să ciocnim pentru Victorie!

— Iar între noi, camarazii, câte n-am spus pe seama ta... Știi, eram acolo, în tranșee, înghețați și vorbeam de tine și istoriseam tot soiul de povești: „Când te gândești la șmecherul de Semionov... Și-a zburat și el un deget de la picior, iar acu' stă culcat lângă nevastă la căldurică sub plapumă..." Când colo...!

— Nu, Vaniușa. Vezi tu, mai bine aș fi făcut cinci ani de tranșee decât așa ceva. Și mai bine mi-aș fi petrecut viața singur. De douăzeci de ani... iar acum gata, s-a terminat. Știi, la spital, erau aduse vagoane întregi de răniți, trenuri întregi. Abia aveau timp să ne descarce. Și, firește, ne cârpeau la iuțeală. Mie, vezi tu, mi-au tăiat toți nervii de sub pântece, de parcă m-ar fi castrat. Ce femeie m-ar mai fi vrut după aia?

Semionov dădu drumul la televizor.

— Poftim, privește! Iarăși Mișa Gorbaciov. Îmi place de glumețul ăsta. Vorbește cu ușurință și fără hârtii în față. Brejnev, în ultima vreme, nu mai izbutea să-și miște limba-n gură; îți făcea chiar milă. Deși ăsta a fost un mare ticălos. Când te gândești că s-a făcut singur de trei ori Erou al Uniunii Sovietice! Și toate medaliile alea pe care și le-a agățat

în piept! Iar eu n-am decât una – o medalie pentru apărarea Moscovei – și apoi toată tinicheaua aia comemorativă. Iar pensia, optzeci de ruble...

— Dar atunci cum trăiești? se miră Ivan.

— Trăiesc pentru că sunt înzestrat pentru așa ceva! Știi, sunt într-o formă de invidiat. Și taman azi am fost agățat de cretinii ăia doi! De obicei, treaba merge ca pe roate. Când ești veteran, mai ales în cârje, ți se dau bilete fără să stai la coadă. Nici n-ai plecat bine de la casă că deja cineva dă fuga după tine. „Vinde-ne nouă biletele tale." Ți le cumpără la orice preț. Și iarăși îi mulțumesc lui Gorbaciov: ne ține pe toți pe uscat, dar parcă poți să renunți la vodcă? După șapte seara, pentru o sticlă de zece ruble capeți douăzeci și cinci fără tocmeală. Pe mine mă cunosc aproape toți portarii de hotel; cu ei, comerțul merge bine. Ia uită-te un pic la rezerva mea, Vania.

Semionov se îndoi pe scaun și trase de sub pat o valiză mare plină de praf. Înăuntru, în șiruri strânse, se aliniau sticle de toate mărimile, cu etichete multicolore.

— Așa că vezi tu, Vania, îi poți trage tare. Nu te jena. Am aici cât pentru un regiment!

Dar Ivan nu mai bea. Simțea deja o amorțeală plăcută și veselă; iar din toate lucrurile din camera aceea amărâtă se desprindea deja o caldă bunăstare. Deveni vorbăreț, povesti despre Stalingrad, despre spital, despre Tatiana. Semionov se pricepea de minune să asculte, nu-l întrerupea, lansa câte o replică la momentul potrivit și tot la momentul potrivit se mira. De-a lungul vieții lui amare și agitate, învățase

să-i asculte atent pe oameni. Toată lumea se pricepe să spună povești, dar să asculte cu înțelegere și fără să se pună pe sine în lumină... asta deja e o artă!

În cele din urmă, fără să izbutească să-și ascundă bucuria, Ivan spuse în treacăt:

— Iar eu, Saşa, nu pentru sărbătoare mă aflu la Moscova. Am venit să-mi mărit fata. Da, dragul meu, chiar așa! „Vino, tată. Părinții logodnicului meu vor să te cunoască." Când e musai, e musai. „Iar în familia lor, zice ea, sunt cu adevărat oameni din înalta societate: unii în diplomație, alții în ministere." Vezi tu, m-a înțolit cum se cuvine. Eu venisem îmbrăcat cu vechiul meu costum pe care l-am cumpărat cândva tot cu rublele vechi.

— Și fata ta, Vaniușa, unde lucrează? întrebă Semionov, deschizând cu îndemânare o cutie de sardele.

Ivan, fără să-și ascundă mândria, dar cu o neglijență veselă, răspunse:

— Fata mea, să știi tu, se învârte și ea tot prin cercuri înalte, Saşa. Se poate spune că și ea e tot în lumea diplomației. Păcat că maică-sa n-a trăit până la căsătoria asta. Ar fi fost o adevărată bucurie pentru ea. Acolo unde lucrează ea e centrul Comerțului Internațional. Ai auzit vorbindu-se de el?

— Desigur că am auzit! E pe lângă Trehgorka[1]. Zgârie-nori ca în America. Te-ai crede la New York. Și ce face acolo?

1 Uzină de textile pe malul râului Moscova, în centrul Moscovei.

— Cum să-ți explic? Înțelegi, vine, de pildă, un industriaș sau un om de finanțe. Vine să semneze un contract, să ne vândă niște chestii: iar fata mea îl primește, îi traduce tot ce îi spun oamenii noștri, pe scurt, îl însoțește peste tot. Și limbi străine, Sașa, știi tu câte cunoaște?

Ivan începu să le înșire, dar Semionov asculta deja cam distrat, dând doar când și când din cap și mormăind: „Mda, mda..."

— Firește, e o muncă obositoare, e de la sine înțeles, continuă Ivan. Totul e calculat la minut, discuții, negocieri. Și pe deasupra, uneori, serviciu de noapte. Numai că eu îi tot spun mereu: nu cade peste tine rumeguș și nici nu duhnești a benzină. Și apoi, salariul e chiar bun. Eu nu câștigam atâta nici măcar când eram camionagiu.

Semionov tăcea ciugulind distrat cu furculița câte un peștișor lucios din farfurie. Îi aruncă apoi lui Ivan o privire jenată și mormăi de parcă ar fi vorbit cu altcineva:

— Știi, Vania, la drept vorbind, e o muncă dubioasă.

Ivan rămase uluit.

— Dubioasă? Dar ce vrei să zici?

— Vreau să zic, Vaniușa, că... da' să nu te superi... am să-ți spun... Nu cu limbile străine lucrează interpretele acolo. De altceva se folosesc. De aia sunt așa de bine plătite.

— Ah! Sașa! N-ar fi trebuit să bei vin după vodcă. Amestecul ăsta te-a deranjat la cap. Spui prostii. Mă faci să și râd când te ascult.

— Dacă nu vrei, nu asculta. Numai că eu îți spun adevărul. Și apoi, să știi că nu-s deloc beat. Tu stai îngropat la tine la țară, nu știi nimic. Dar eu mă târăsc în cârje prin toată Moscova, pe la toate intrările; așa că pe mine unul nu mă duci. „Serviciu de noapte", i-auzi! Oamenii ăia de afaceri fac ce vor cu interpretele, și doar pentru plăcerea lor!

— Ce bârfitor murdar ești! Atunci, după părerea ta, sunt toate niște prostituate?

— A! poți să le spui cum vrei. Există prostituate care lucrează pe cont propriu. Pe astea le hăituiește miliția. Mai sunt și altele, cele oficiale, dacă vrei. Alea sunt cu adevărat translatori, au diplome, carte de muncă, salariu și tot ce trebuie. Ziua, fac muncă de translator, iar noaptea le aduc servicii capitaliștilor ăstora în schimbul dolarilor.

Semionov se încinsese, părea ursuz și rău. „Nu e beat, gândi Ivan. Și dacă ce zice el o fi adevărat..."

Râzând mânzește, spuse:

— Dar atunci, Sașa, de ce dracu' ar întreține statul murdăria asta?

Reîncepură să se certe. Simțind că i se năruia ceva în suflet, Ivan pricepu că Semionov nu mințea. Și, de teamă că-i va da crezare, sări de pe scaun răsturnându-și paharul și-l înșfăcă, strigând răgușit. Dar îi dădu drumul pe dată, într-atât îi păru de jalnic și de ușor trupul acela mutilat. Semionov începu să strige:

— Dar nu pricepi, idiotule, că vreau să-ți deschid ochii? Umbli mândru ca un păun cu Steaua ta care strălucește. Tu nu pricepi că ne-au tras pe sfoară? Mâine mergem împreună, am să-ți arăt ce înseamnă

serviciul ăla de noapte. Cunosc eu un tip care lucrează la vestiarul de la Inturist. O să ne lase să trecem... Te asigur că o să ne lase să trecem, ai să vezi. Am să merg fără cârje, cu un baston. Ia te uită ce mai proteză am eu aici...

Semionov se târî de pe scaun pe podea, scotoci pe sub pat și trase de acolo un picior de metal cu o gheată mare din piele neagră. Ivan avu impresia că trăiește un vis oribil și absurd. Semionov se lăsă să cadă pe pat și începu să-și potrivească proteza strigând:

— Eu nu sunt decât o jumătate de om; la ce dracu' mai pot fi eu bun? Proteza mi-au dat-o gratis; o porți o zi și, după aia, toată săptămâna îți sângerează burta. Dar pentru tine, Vania, o pun. Mâine ai să vezi, am să-ți arăt cât valorează Steaua ta. Și zi așa, eu stăteam cu nevasta la căldurică, sub plapumă... Ha! Ha! Ha!

Omul de la vestiar îi lăsă să se instaleze într-un ungher mai dosnic, ascunși de evantaiul prăfuit al unui palmier care creștea într-un hârdău mare de lemn. De acolo se vedeau lifturile, o mică parte din sala restaurantului, iar prin ușa cu geam, acum întunecată, curtea din spate plină de lăzile de gunoi de la bucătărie. Se mai vedeau și cele două panouri ale ușii culisante de la intrarea secundară, care se deschideau automat. În seara aceea, poate din cauza lapoviței, ușa aceea se stricase; se deschidea și se închidea la fiecare secundă cu o supunere mecanică obtuză, deși nimeni nu se apropia de ea.

Ivan stătea lângă Semionov în spatele palmierului, pe scândurile de lemn lăcuit care ascundeau caloriferele. Semionov se instalase alături, întinzându-și proteza rigidă. Din când în când, îi dădea lui Ivan explicații, vorbind cu glas scăzut:

— Colo, vezi, îndărătul vestiarului, au la subsol o *valiutka*, un bar cu plata în devize. E rezervat capitaliștilor. Și fetelor, firește. Vezi colo perechea aia care se îndreaptă spre ascensor. Și dincolo, fata cu rochie mulată, se duce cu el. Zece minute de muncă, după care vâră la teșcherea cât nu câștigi tu, camionagiu, într-o lună.

Ivan vedea mergând de colo-colo oameni neobișnuiți nu doar prin limba și hainele lor, ci și prin felul lor de a se mișca.

Ușile lifturilor se deschideau și se închideau pe tăcute. Veni în fugă la vestiar o fată foarte tânără, care miorlăi ca o pisică: „Nu cumva aveți un pachet de Marlboro?"

— Ăsta face comerț clandestin. Nu e prost, îi explică Semionov lui Ivan. Ea nu vrea să cheltuiască devizele și poate că nici nu le-a câștigat încă. E foarte tânără...

Trecu o femeie strălucitoare, înaltă, cu piept opulent sub rochia fină din jerseu. Mergea pe niște tocuri atât de înalte și de subțiri, că mușchii pulpelor ei păreau încordați ca într-o crampă. Lângă măsuța de la vestiar se opri un bărbat tânăr, într-un costum bine croit, ținând un ziar în mână. Schimbă agale câteva cuvinte cu omul de la vestiar, aruncând priviri când spre cei care ieșeau din lifturi, când spre cei care intrau în hotel.

— Ăsta e unul de la K.G.B., șușoti Semionov.

Ivan era obosit de neîntrerupta defilare a chipurilor, de scrâșnetul mecanic al ușii dereglate. Blonda cu rochie strâmtă din ascensor ieși și se îndreptă spre vestiar. „Și-a terminat treaba", gândi Ivan. Blonda își dădu cu ruj în fața oglinzii și se îndreptă spre ieșire. Ivan o urmări distrat cu privirea.

În clipa aceea o văzu pe Olia.

Mergea alături de un bărbat înalt căruia Ivan nu avu vreme să-i vadă chipul, atât de fascinat se uita la fiică-sa. Olia vorbea cu însoțitorul ei și îi zâmbea, destinsă și naturală. Semionov îi făcu semn cu cotul lui Ivan șoptindu-i câteva cuvinte. Ivan nu auzea nimic. Simțea că ceva se strânge dureros în ființa lui și un gust sărat îi crispă atunci maxilarele. Pricepu că trebuia să reacționeze, să sară în sus, să strige, dar nu izbuti. Când începu din nou să audă, prinse o vorbă rostită de Semionov:

— Vorbesc nemțește, pricepi, Ivan?

În aceeași clipă, ușa ascensorului începu să alunece în urma Oliei și a însoțitorului ei. În oglinda cabinei, Ivan văzu un cap de bărbat cu păr cărunt, scurt și tuns îngrijit. Ușile ascensorului se închiseră ușor.

Ivan încercă să se ridice, dar fu cuprins de un asemenea tremur, că genunchii îi cedară. Și iarăși simți în gât un nod sărat. Nu mai simțise vreodată spasmul ăsta dureros, aproape fizic. Nu-și dădu seama că ceea ce simțea el atunci era un soi de gelozie.

Semionov îl scutura de mânecă tot zicând cu glas înăbușit:

— Vania, Vania, ce ai? Ce e cu tine? Ești alb la față...

Năuc, Ivan se uită la el fără să-l vadă și, neputându-și stăpâni un tresărit în colțul buzelor, șopti cu voce surdă:

— E fata mea...

4.

— Îl cheamă Wilfried Almendinner... Ba nu! nu e Almendinner, ce zic eu? Almendinger... Ăsta da nume de familie! Ți se plimbă limba-n gură. Ne interesează mult. Svetlana trebuia să se ocupe de el. Dar vezi tu, e în concediu de boală. Pentru partea cu conversația, nu-ți face griji. Mai întâi, germana ta e arhisuficientă, și-apoi, tipul vorbește rusește. A făcut războiul aici. A fost luat prizonier în Ucraina și, în timp ce reconstruiau Leningradul, a învățat limba. Toate astea ți le spun, Olia, ca să ai câteva puncte de reper, să te pregătești psihologic un pic. Când vorbești cu el, nu trebuie să dai senzația că știi lucrurile astea. De altfel, tu știi cu ce se ocupă, nu e nevoie să-ți mai repet.

Vitali Ivanovici scoase o țigară din pachet și o aprinse. Părea obosit și decepționat. Încă din iarnă, savura gândul fericitei trândăveli care-l aștepta pe plaja casei de vacanță a K.G.B.-ului de pe malul Mării Negre. Dar brusc totul se dăduse peste cap: concediile de primăvară și de vară fuseseră amânate pentru toamnă și fusese dat ordin ca toți să se pregătească pentru Festivalul Internațional al Tineretului și Studenților.

„O să se adune aici toată calicimea procomunistă, înjura în sinea lui Vitali Ivanovici. Iar eu, din pricina asta, n-am vacanţă. Am căpătat cu toţii năravuri ciudate. Aproape în fiecare an e câte ceva: ba Jocuri Olimpice, ba niscaiva forumuri, acum festivalul ăsta... Vin toţi aici ca să facă amor. Am putea zice « Proletari din toate ţările, împerecheaţi-vă! » Dacă şi ăsta e festival! Măcar de mi-aş putea lua concediu în septembrie, m-aş duce măcar după ciuperci. Ba bine că nu! Au să-mi dea ăştia concediu de Anul Nou..."

Vitali Ivanovici se strâmbă, îşi strivi ţigara în scrumieră şi continuă cu un aer trist:

— Da, Olia, ne interesează mult. Vine aici ca reprezentant al unei firme de produse chimice, dar ştim precis că lucrează cu serviciile secrete. Dacă tot a venit vorba, a fost câtva timp expert militar. Dar ţine asta doar pentru tine. Noi credem că va lua contact cu cineva. Nu e exclus aşadar să i se transmită documente. Ar fi de dorit să-i putem examina valiza. Evident, asta nu se poate face decât noaptea, înţelegi. Firește, la plecare, o să-l percheziţionăm cu mare grijă. Dar, înainte de vamă, ăştia au de obicei timpul să cifreze sau să înveţe pe de rost sau să trimită informaţia prin valiză diplomatică. Aşa că, Olia, vezi bine ce rol capital vei juca. Tipul soseşte pe 3 mai, pleacă pe 7. Va descinde la Inturist.

Olia transmise spre inspectare încă din prima noapte valiza neamţului, o frumoasă servietă-diplomat de culoare neagră. Era un obiect de calitate şi de preţ, ca toate lucrurile de care se folosea bărbatul acela.

Olia aşteptă până ce el începu să respire regulat, după care se strecură afară din pat. Ştia că el va dormi adânc măcar două-trei ceasuri. Somniferul îi fusese pus în cocteil. La masă, la restaurant, Olia exclama, ca şi cum şi-ar fi amintit din întâmplare:

— Ah! Am uitat cu totul. Au aici un cocteil – ştiţi, un amestec... ceva în stil rusesc – absolut delicios.

Dacă dintr-un motiv oarecare „obiectul" refuza, chelnerul aducea nişte caviar foarte sărat. În cameră, după gâfâiala jocurilor amoroase, străinul înghiţea cu lăcomie vinul rece turnat cu grijă de însoţitoarea lui plină de solicitudine.

Olia scoase din poşetă o pungă mare din plastic negru, puse servieta neamţului înăuntru şi trase fermoarul. Apoi lăsă punga lângă uşă, scoase uşor cheia din broască şi se îndreptă spre telefon. Formă două cifre pe cadran şi, fără să mai aştepte obişnuitul „Alo", şopti „46" şi închise. Două minute mai târziu, broasca uşii scoase un uşor clinchet, uşa se întredeschise şi o mână prinse cu îndemânare punga neagră. Ca să nu adoarmă, Olia nici nu se culcă; se aşeză într-un fotoliu.

Almendinger stătea culcat pe spate, întins cât era de lung, încrucişându-şi pe piept două mâini mari, osoase. Neonul din stradă îi scălda chipul într-o lumină argintie. Chipul lui semăna cu o întristată mască din ipsos. Şi părea acum cu neputinţă ca, doar cu câteva minute în urmă, acele cute încremenite ale gurii să-i fi căutat şi atins buzele, iar mâinile acelea să-i fi strâns trupul.

În cursul cinei, la restaurant, el vorbise mult, glumise, corectându-i greșelile. Avea o ținută atât de dezinvolt mondenă, iar în fiecare din cuvintele și gesturile lui era o asemenea exactitate, că Olia nu fusese nevoită să joace teatru. Se simțea că el cunoștea punerea în scenă la fel de bine ca și ea, că distribuția rolurilor îi convenea și nu-l stingherea deloc. Se simțea chiar că știa toate astea atât de bine, încât înțelegea să profite cu totul de seara aceea de mai, de prezența acelei tinere însoțitoare neașteptate și inevitabile, de posibilitatea de a juca, poate pentru ultima dată în viață, plăcuta comedie a leului monden.

Cu o frivolitate zâmbitoare, vorbise despre călătoriile lui, știind că Veneția sau Napoli aveau pentru tânăra sa interlocutoare aceeași rezonanță exotică precum Eldorado. De obicei, în aceste povestiri, Olia sesiza nota de superioritate, clară sau disimulată, a acelora care trăiau dincolo de Cortina de Fier. Însă Almendinger istorisea altfel. Astfel, în Italia, pentru prima oară în viața lui, ascultase un concert de pisici. Un napolitan sadic adunase vreo douăsprezece mâțe, le repartizase după timbrul vocii și le vârâse în cuști strâmte amenajate în interiorul unui pian. În fetrul ciocănelelor pusese ace, care, la fiecare lovire, înțepau coada pisicilor. Bietele animale țipeau, fiecare, un sunet diferit, iar vaietele lor se contopeau într-o oribilă și jalnică simfonie. Acel pianist sadic fusese pe punctul de a fi masacrat de membrii secției locale a Societății pentru protecția animalelor.

După ce îi povestise întâmplarea asta, Almendinger îi aruncase Oliei o privire cam plouată.

— Am greșit povestindu-ți asemenea orori. Noi, germanii, avem deja printre voi reputația unui popor nu foarte uman. Da, războiul acela... Când mă gândesc că în '41 vedeam turnurile Kremlinului cu binoclul! Iar acum le văd prin fereastra camerei. E cu adevărat cum scrie la Biblie: *„Die Wege Gottes sind unergründlich"*[1]. Ai auzit deja expresia asta? Nu știu cum sună în rusește...

Rămase tăcut, cu privirea pierdută undeva, printre cupe și farfurii. Amintindu-și de rolul ei, Olia propuse cu o vioiciune exagerată:

— O! Ascultă, Wilfried! Am uitat cu totul. Au aici un cocteil absolut delicios...

Niciodată până atunci cuvintele astea nu i se mai păruseră atât de execrabile. Tocmai în momentul în care li se aduse cocteilul, el începu să vorbească despre Germania copilăriei lui.

— Și copiii, astăzi, au multe jucării. Dar toate jucăriile astea sunt reci, prea... cum să spun? Tehnologice. Iar eu, când eram copil, aveam o colecție de faruri în miniatură. Vârful fiecăruia se deșuruba, iar în interior era nisip. Fiecare far avea un nisip diferit care provenea de pe cutare sau cutare litoral al Europei...

Almendinger stătea culcat, cu brațele încrucișate, cu chipul nemișcat, scoțând din când în când un suspin sau un scurt geamăt. Știa că va trebui să rămână culcat astfel un ceas sau poate chiar două. O auzise pe Olia stând nemișcată când se aplecase

1 Căile Domnului sunt neștiute.

deasupra lui, atentă să-i audă respirația, o auzise apoi telefonând. Mai auzise și ușa deschizându-se și apoi închizându-se la loc. Acum îi părea cam rău că alesese să rămână culcat pe spate. Culcat pe-o parte, cu obrazul ascuns în pernă, ar fi fost mai simplu. În schimb, întredeschizând ușor pleoapele, putea să observe ce se petrecea în cameră. De altfel, și acest lucru prezenta puțin interes pentru el. În servietă, în mijlocul unui teanc de documente științifice, erau strecurate cu îndemânare profesională câteva texte de dezinformare anodină. Dezinformarea asta trebuia să faciliteze debutul succesorului său la Moscova. Ceea ce Almendinger se pregătea să ia și să ducă cu el se rezuma la patru coloane de cifre învățate pe de rost.

În timp ce vorbea despre colecția sa de copil consacrată farurilor, fiecare cu nisipul respectiv, îndoise încet cu degetul mare paiul din cocteilul lui. Paharul se afla în spatele sticlei de șampanie și a carafei cu apă. Olia nu-l vedea. El aspiră ușor paiul și-l introduse în paharul gol.

— Și apoi, continuă Almendinger, copilăria fără nori a luat, din păcate, sfârșit. Am devenit un nătăfleț stângaci, o rățușcă urâtă. Într-o bună zi, am răsturnat tot nisipul ăla făcând o grămăjoară pe gazon, am amestecat totul.

Olia care asculta, atentă și visătoare, întrebă mirată în germană:

— *Warum?*

Almendinger zâmbi. I se păru dintr-odată atât de tânără!

— *Und warum sind die Bananen krum*[1] ? o întrebă el râzând.

Apoi remarcă:

— Cocteilul e cu adevărat perfect. Trebuie să reţin cum se numeşte. Cum îi spui ? Buchet de Moscova ? Ah! E un nume care i se potriveşte...

Duse paiul la gură. Pe fundul paharului dispărea spuma uşoară şi trandafirie.

Iar acum, culcat în întunericul camerei, se gândea că totul era în mod ciudat clădit în lumea asta.

De nisipurile acelea amestecate îşi amintise într-o tranşee, noaptea, lângă Moscova. Era oribil de frig. Soldaţii se îngrămădeau lângă sobă. Metalul încins şi roşu le ardea mâinile, iar spatele li se întărea precum o scoarţă sub rafalele pătrunzătoare. Deasupra capetelor lor scânteiau stelele îngheţate. Şi foarte aproape de ei, în nişte tranşee asemănătoare, stăteau chirciţi inamicii, ruşii. Ei, sălbaticii, nu aveau nici măcar sobă.

„Mâine, poimâine, gândea el, o să fim la Moscova. O să terminăm cu Rusia. O să fie cald, curat, o să primesc o decoraţie..." O rachetă luminoasă solitară îşi luă zborul, eclipsând preţ de o clipă cerul înstelat. Apoi ochii se deprinseră iarăşi cu bezna. Şi din nou începură să strălucească stelele, iar negrul cerului îşi recăpătă adâncimea. Încercând să nu se gândească la nimic, se întindea spre sobă repetându-şi în sinea lui: „Mâine vom fi la Moscova. O să fie cald, curat..." Dar gândul pe care încerca să-l

1 De ce sunt bananele curbe ?

alunge se întoarse. Se întoarse nu în cuvinte, ci într-o străfulgerare instinctivă și limpede: șanțul acela plin de zăpadă, săpat în pământ, își ia zborul în bezna nopții, printre stele. Iar în șanț ei sunt, care au văzut deja moartea, care au ucis deja. Iar într-un șanț asemănător, acoperit de chiciură, în fața lor, sunt cei pe care vor trebui să-i ucidă. Și mai e și soba, în care s-a concentrat în noaptea aceea toată căldura universului. Și firele de nisip de pe toate țărmurile Europei confundându-se într-o grămăjoară cenușie, pe gazonul unei vile germane care tocmai a avut parte de șuieratul bombelor...

În cameră domnea deja liniștea nopții. Se auzea doar la răstimpuri fâșâitul unei mașini pierzându-se pe strada Gorki și, de asemenea, undeva la etaj, se făcea simțit scârțâitul ascuțit și scurt al unei lame de parchet. Dinspre turnul Kremlinului ajunse până la ei melodia aeriană a clopotelor în cadență, apoi trei bătăi grave și măsurate.

Olia se simțea bine în fotoliu. Se uita la neamțul care dormea și își reținea cu greu pofta de neînțeles de a se apropia de pat în vârful degetelor și de a atinge ușor cu mâna acel chip ca de ipsos spre a-l readuce la viață.

Almendinger număra mașinal bătăile vibrante ale ansamblului de clopote din turn: „Unu, doi, trei. Ora trei... Ăștia scotocesc îndelung. Cercetează servieta la raze, îi ascultă interiorul. Nu, mai bine să nu mă gândesc. E suficient să-ți fixezi gândul timp de un minut și înțelegi atunci caracterul fantasmagoric a tot ce ne înconjoară. E noapte... iar ei și-au

pus mănuși și acum palpează, citesc, fotografiază. Au ochii roșii, cască, mânecile cămășilor sunt suflecate. Iar eu stau culcat aici în nemișcarea asta stupidă, eu care, acum patruzeci de ani, eram culcat în tranșeea din pământul înghețat bocnă, visând la căldură, la odihna de la Moscova... Iar ea e atât de tânără încă; am o fiică mai mare ca ea. Stă așezată în fotoliu, așteaptă imbecila aia de servietă. Ce lucru absurd!"

Din nou își amintea cum, prizonier fiind, fusese escortat în convoi pe străzile Moscovei în coloana interminabilă a celorlalți prizonieri germani. De ambele părți ale străzii, pe trotuar, stăteau moscoviții care se uitau, cu o curiozitate un pic neîncrezătoare, la valul cenușiu al soldaților. Pe urmele lor înainta încet o mașină-stropitoare care spăla, simbolic, „lepra fascistă" de pe străzile capitalei. I se păru dintr-odată lui Almendinger că începea să recunoască chipurile moscoviților care stăteau de-a lungul străzii, că începea să înțeleagă frânturile lor de conversație...

Broasca ușii de la intrare scoase un ușor zgomot. Își dădu seama că ațipise o clipă. Niște pași furișați atinseră ușor covorul, servieta își reluă locul lângă masa de lucru. Adormind, Almendinger simți pe obraz răcoarea unei mâini ușoare. Dar somnul îi era deja atât de vâscos, că nu putu decât să întindă spre acea mână obrazul cu ochii închiși; și, zâmbind deja în vis, murmură câteva vorbe în germană.

Spre amiază, era foarte cald pe străzile pline de culoare, năpădite de oameni și de soare. Se simțea deja vara, mirosul asfaltului era prăfos și cald.

Ivan mergea încet, năucit de zgomotul străzilor, de dogoarea soarelui, de petele roșii ale lozincilor, drapelelor și banderolelor. Vorbele trecătorilor, claxoanele mașinilor și mai cu seamă strălucirea orbitoare a soarelui îi pricinuiau o durere de cap ascuțită. I se părea că ar fi fost de ajuns un cuvânt, un râs, pentru ca țeasta să-i plesnească. Încerca să nu se uite la trecătorii zoriți. Îi venea să se oprească și să le strige: „Da' tăceți odată!" sau să lovească pe cineva pentru ca măcar o clipă să înceteze zgomotul acela care îi sfâșia creierul.

Îmbrăcat în costum și impermeabil, îi era oribil de cald. Își simțea cămașa și pantalonii lipiți de piele, simțea o pișcătură uscată zgâriindu-i gâtlejul. Dar, fără să-și scoată impermeabilul, mergea ca un automat, trăgând nădejde că după colțul străzii răcoarea are să se facă simțită, iar pălăvrăgelile acelea vesele și sonore se vor stinge.

Amintirea nopții îi revenea în frânturi confuze, cu permanența halucinantă a becului gol atârnând din tavan. Lumina becului, de îndată ce începea să-și amintească, sporea, se făcea tot mai strălucitoare, mai violentă, și îi ardea retina mai mult decât soarele de mai. Cu ochii pe jumătate închiși, Ivan mergea mai departe.

Își amintea că, întorși în ajun în camera lui Semionov, trăseseră de sub pat valiza cu rezerva de alcool și se puseseră pe băut. Ivan bea fără să scoată o vorbă, cu înverșunare, fără să-și ia privirea apăsătoare și plină de ură de la Semionov.

Lui Semionov îi era frică de uitătura aceea și tot îndruga cu voce surdă:

— Ce vrei, Vania... Ne-au dus de nas ca pe niște nenorociți jegoși. Dumnezeule! Ne-au agățat pe burtă toate tinichelele astea, iar noi, idioții, eram fericiți. Eroi! Încearcă numai să vâri nasul în barul ăla în care stau nemții la băut, au să te mătură afară ca pe un gunoi. Poți fi și de trei ori Erou...

Apoi, prin ceața alcoolului, fără să se mai audă unul pe celălalt, Ivan îi strigă ceva lui Semionov izbind cu pumnul în masă. La loviturile acelea răspunseră deodată ca un ecou bătăi sacadate și furioase în ușă și vocea ascuțită a vecinei:

— Semionov! Dau telefon la Miliție. Au să te ia pe sus, pe tine și pe bețivul tău de amic! Cu circul pe care-l faceți, ați trezit toată casa...

Semionov ieși pe culoar ca să dea explicații. Ivan rămase singur. Se lăsă complet liniștea. Din tavan, becul de culoarea lămâii arunca umbre contrastante: sticlele de pe masă, cârjele lui Semionov la capul patului. Undeva, deasupra acoperișurilor, bătu de ora trei dimineața...

În direcția lui Ivan veneau niște militari la pensie care își puseseră, cu prilejul sărbătorilor, uniforma de paradă. Erau cuirasați în platoșa decorațiilor. Ivan se uita aproape cu oroare la gâtul lor umflat, la obrajii înroșiți de lama de ras, la bustul monolitic încorsetat de centiron. De pe o banderolă uriașă, un infanterist, un marinar și un aviator lansau zâmbete cuceritoare pe sub inscripția fluorescentă: „Trăiască cea de-a patruzecea aniversare a Marii Victorii!" Ivan simți nevoia să se oprească și să strige: „Toate astea sunt mofturi, momeli pentru idioți!" Își dori ca unul

din trecători să-l îmbrâncească, să-l înjure, ca unul din militarii ăia graşi, umflându-şi gâtul stacojiu, să-i scuipe în faţă ameninţări. Ah! Cum le-ar mai fi răspuns! Le-ar fi amintit de spatele frontului, unde pensionarii ăştia, acum obezi, se ascunseseră, le-ar fi amintit de emblemele americane de pe blugii tinerilor neisprăviţi şi aroganţi care îi ieşeau în cale.

Dar nu-l îmbrâncea nimeni. Dimpotrivă, la vederea Stelei care strălucea la reverul hainei, oamenii se dădeau în lături ca să-l lase să treacă. Chiar şi atunci când Ivan traversă strada printr-un loc interzis, miliţianul nu-l fluieră şi se uită în altă parte. La capătul puterilor, Ivan coti pe o străduţă şi zări tocmai spre capăt un pâlc de copaci. Dar, ajuns acolo, se pomeni pe un bulevard zgomotos şi plin de o animaţie veselă. Şi iarăşi o banderolă în culori vii îi luă ochii: „1945-1985. Slavă poporului sovietic victorios!" Ivan se opri, făcu ochii mici şi gemu. Fruntea şi pleoapele i se umeziră, picioarele îi cedară. Trecu o maşină de stropit învăluindu-l într-un miros de praf jilav; trecu de asemenea, înaintând ca un vapor, un autocar mare Inturist cu geamuri fumurii, îndărătul cărora se zăreau doamne îngrijite, cu păr argintiu. Ivan se întoarse din drum.

În clipa aceea, deasupra uşii cu geam a unui magazin, ghici mai curând decât citi, scris cu litere negre pântecoase: „Beriozka". Fără să stea pe gânduri, condus de intuiţia a ceea ce avea să se producă şi simţind o bucurie răutăcioasă, intră.

În magazin domnea un semiîntuneric plăcut. Aparatele de aer condiţionat răspândeau o răcoare

derutantă. Lângă o tejghea, niște turiști îmbrăcați lejer vorbeau între ei. Răsunară niște note subțiri și dezacordate ridicându-se ca un stol, urmate de un hohot de râs: unul dintre ei cumpăra o balalaică.

Ivan se opri lângă tejghea. Privirea lui, care abia deslușea obiectele, luneca peste cutiile pictate, peste sticlele de whisky scoțian, peste copertele lucioase ale albumelor. Două vânzătoare îl priveau vigilente. În cele din urmă, una din ele, pierzându-și răbdarea, spuse fără să privească spre el: „Magazinul ăsta, cetățene, este rezervat străinilor. Aici se plătește în valută". Și, arătându-i că discuția era încheiată și că el nu mai avea ce să caute acolo, îi spuse colegei ei:

— Cred că suedezii s-au hotărât. Stai aici, mă duc să-i servesc.

Ivan știa perfect ce era o Beriozka. Mai știa, de asemenea, că în ochii acelor două păpuși savant machiate, el nu era decât un țăran amărât. Dar asta chiar era bine. Da, era bine să-i plesnească țeasta și să i se lipească de piele cămașa, era bine ca străinii aceia – niște extratereștri cu tricouri subțiri – să cumpere, să râdă, să se uite departe, prin el, ca prin sticlă, cu ochii lor albaștri.

— Hai, du-te, fato. Du-te să-i servești, rânji Ivan. Nouă nu ne rămâne decât să-i servim, pe unii în pat, pe alții la tejghea...

Vânzătoarea se opri, schimbă o scurtă privire cu colega ei și rosti răspicat:

— Aici, vă repet, nu acceptăm ruble. Părăsiți magazinul, altfel chem milițianul. Și luați-vă mâinile de pe vitrină. Cu glas mai scăzut adăugă: Vine aici

orice mârlan, iar noi, după aia, trebuie să spălăm geamurile!

Ivan strânse din fălci și se lăsă cu tot corpul peste vitrina tejghelei. Se auzi zgomotul de geam spart și, în același timp, exclamația vânzătoarei:

— Liuda, cheamă milițianul!

— Eu, cu mâinile astea, strigă Ivan, am tras o mie de obuze. Eu...

Rămase fără grai și dădu drumul unui râs care aducea a lătrat. Durerea îl făcea să simtă că-i sar ochii din cap. Dar, în năuceala lui, pricepu dintr-odată limpede: „Toate astea sunt mofturi. Pentru ei, eu nu sunt decât un pitecantrop. Ce tot le spun eu de afurisitele alea de obuze...!" Și, râzând întruna, le strigă străinilor stupefiați din magazin:

— Hei, voi, ascultați-mă bine! Eu mi-am vărsat tone de sânge pentru voi, ticăloșilor! Eu v-am salvat de ciuma brună, așa să știți!...

Intră milițianul. Îndesat, cu chipul greoi, având pe frunte dunga roșie și umedă lăsată de caschetă.

— Actele, vă rog, cetățene.

— Uite actele mele.

Și Ivan se bătu peste Steaua lui de aur. O urmă de sânge rămase pe impermeabil. Palma îi fusese crestată de un ciob de sticlă.

Milițianul încercă să-l apuce de cot.

— Va trebui să veniți cu mine la miliție.

Ivan își eliberă brațul cu o mișcare bruscă, milițianul se clătină; cioburile de sticlă îi scârțâiră sub cizme. Din mâinile unuia dintre suedezii care observau scena alunecă balalaica. Instrumentul căzu pe

dalele de marmură și scoase un vaiet jalnic. Toată lumea încremeni într-o atitudine nehotărâtă și mută.

— Așteaptă, Liosa, îi murmură vânzătoarea milițianului. Mă duc mai întâi să-i conduc pe străini.

În clipa aceea intrară în Beriozka doi japonezi îmbrăcați aproape la fel. I-ai fi luat drept gemeni, dacă unul din ei n-ar fi fost ceva mai înalt. Aveau costume închise la culoare și oficiale, cravate lucind discret.

Se apropiară zâmbitori de vitrină și, ca și cum n-ar fi băgat de seamă nici geamul spart, nici pe milițian, nici măcar pe bătrânul cu mâna însângerată, începură să vorbească într-o engleză melodioasă. Vânzătoarea, scuturându-și amorțeala, le întinse un tub lung din piele neagră. Ivan îi privea ca vrăjit. Simțea că viața, aidoma ochiului de apă tulburat de o piatră, avea să-și regăsească din nou echilibrul civilizat, care lui îi era atât de străin.

Japonezii, după ce-și achitară cumpărătura, se îndreptară spre ieșire; milițianul făcu un pas spre Ivan, strivind cu zgomot scrâșnit un ciob sub cizme. Ivan înșfăcă atunci o statuetă așezată pe tejghea și se năpusti după ei. Japonezii întoarseră capul. Unul avu timp să se ferească de lovitură. Celălalt, atins de Ivan, se prăbuși pe dale.

Ivan lovea la întâmplare fără să izbutească să-i atingă cu adevărat. Ceea ce înspăimânta era strigătul lui și impermeabilul pătat de sânge. Suedezii o luară la fugă spre ușă, țipând și împingându-se unii pe alții. Degetele lui Ivan, izbind, azvârliră un ursuleț olimpic din bronz, care făcu să zboare în cioburi vitrina

din sticlă. Genul ăsta de suvenir nu se vânduse în timpul Jocurilor Olimpice, nimeni nu voia să se încurce cu asemenea greutate. Toată seria fusese trimisă în provincie; doar figurina aceea mai rămăsese. Vânzătoarele se foloseau de ea ca de o greutate de pus pe tejghea peste hârtii...

Almendinger veni la Beriozka puțin înainte de ora închiderii. Era mulțumit că știa atât de bine Moscova, încât putea să ajungă acolo nu prin strada Gorki, ci luând-o pe niște străduțe umbroase. Una dintre ele îi plăcea în mod deosebit. Era liniștită, aproape pustie. Mergea de-a lungul vechii clădiri din cărămidă a unei manufacturi de tutun. Dindărătul zidurilor se auzea zgomotul surd și regulat al mașinilor. Mirosul un pic amar al tutunului se simțea pe toată ulicioara.

„Am să uit de acum de toate astea încetul cu încetul, se gândea Almendinger. Toate cifrele, numerele de telefon moscovite, străduțele întortocheate... Și de asemenea mirosul. O să am ce face până mor – să uit..."

Vitrina laterală a magazinului Beriozka era protejată de un cordon întins între două scaune. Vânzătoarele discutau pe ton scăzut. Almendinger nu prinse decât: „Nebun... complet nebun..." În spatele tejghelei lucra un geamgiu. Aplecat peste masă, trasa cu diamantul, într-un scârțâit sec, o dâră lungă. Apoi, cu un scurt clinchet muzical, rupse geamul.

Almendinger zâmbi și-i ceru vânzătoarei să-i arate un mic ceas de damă din aur. „Poate că mai bine ar fi să-i cumpăr un colier sau o brățară, de pildă

asta, din argint, cu ametiste și smaralde? Firește, ar fi mult mai simplu s-o întreb ce preferă. Dar ce să fac? Simt că îmbătrânesc... E tentant să joci rolul lui Moș Crăciun sau, mai degrabă, pe al lui Monte-Cristo la vârsta a treia..."

După o dimineață frumoasă, soarele se ascunse, iar seara coborî cenușie, dar, ca întotdeauna în acel anotimp, limpede și straniu de amplă. La ieșirea din magazin, Almendinger o luă la stânga, intră într-un scuar amenajat într-o piață cu un aer un pic provincial. În mijlocul scuarului se înălța o imensă coloană de bronz acoperită de arabescuri de litere rusești și georgiene – monumentul în cinstea prieteniei dintre cele două popoare. Se așeză pe o bancă și, cu o plăcere de neînțeles, începu să se uite la oameni, la lungile autobuze care, cu o supleță ostenită, ocoleau scuarul. Surprindea gesturi și frânturi de conversație, pentru el lipsite de importanță, și, tocmai din această pricină, atât de atrăgătoare.

Nu departe de acolo era un magazin de încălțăminte. Oamenii își luau cu ei cutiile, încă înfierbântați de înghesuială și de bucuria cumpărăturilor. O femeie se așeză pe marginea băncii, lângă el, și, scoțându-și vechii escarpeni scâlciați, îi puse pe cei pe care tocmai îi cumpărase. Își suci piciorul, cercetându-l de peste tot, apoi se ridică, tropăi pe loc – nu cumva sunt strâmți pantofii? – și se îndreptă spre autobuz. De sub bancă, vechii pantofi abandonați își ițeau boturile.

Almendinger își dădu seama că ținea în continuare în mână pachețelul de la Beriozka. Își deschise servieta și strecură cadoul într-un buzunăraș din

piele. Văzu teancurile de hârtie, dosarele bine rânduite și zâmbi. Un trecător pilit se apropie și-l întrebă:

— Ia zi, amice, n-ai cumva niște chibrituri?

Tot cu zâmbetul pe buze, Almendinger îi întinse o brichetă. Când, după câteva încercări, omul își aprinse țigara și îngăimă „Mulțumesc, amice, m-ai scos din pană", vrând să-i înapoieze bricheta, Almendinger nu mai era acolo. Mergea deja spre străduța cu miros de tutun amar.

Ivan rămase multă vreme la spital, revenindu-și încet în urma crizei cardiace care îl doborâse în mașina miliției. Ancheta își urma cursul. Nu existau acuzații grave împotriva lui. Și totuși, istoria asta era neplăcută. Ambasada trimise o notă Ministerului Afacerilor Externe. Într-un ziar suedez apăru un articol: *Un hold-up ratat într-un magazin Beriozka din Moscova*. Radio Libertatea, încă de a doua zi, relata faptele citând numele exacte ale tuturor participanților. Toată lumea știa că povestea asta se va transforma în curând într-una din acele anecdote picante care se spun la cocteilurile diplomatice: „Știți, s-a petrecut chiar în Beriozka. Și, colac peste pupăză, cu un Erou al Uniunii Sovietice! Cu Steaua de aur pe piept... Ba nu, a fost supus controlului. Psihic, e un om absolut normal... Aveți dreptate. Este poate ceea ce se numește sindromul vechii gărzi. Ați auzit ce a spus Smirnov în legătură cu asta? O adevărată perlă! El e cel care a trebuit să înăbușe toată afacerea asta. Când l-au pus la curent, a dat din cap și a bodogănit: « Da, veteranii își păstrează multă vreme

tinerețea sufletească... » Și, apropo, știți, fiica veteranului... Da, da... Și încă un amănunt deosebit de picant..."

La începutul lunii iunie, Ivan a fost transferat în detenție preventivă. În timp ce era la spital, Olia venea să-l vadă aproape zi de zi. Nu aveau a-și spune mare lucru. Olia scotea din poșetă ultimele ziare, fructe, hrană, se informa în legătură cu starea sănătății lui. Apoi coborau amândoi, se așezau pe o bancă în fața unui strat de flori care răspândea parfumul amar al gălbenelelor.

În aceste două săptămâni, luând cu împrumut bani din dreapta și din stânga și schimbându-și propriile devize, Olia încheie socotelile cu Beriozka. Îi telefonă lui Aleksei. Răspundeau la telefon când tatăl, când mama și de fiecare dată îi spuneau politicos că Aleksei nu era acasă. Mama adăuga: „Știi, Oliecika, el pregătește acum Festivalul Tineretului. A plecat în Franța ca să pună la punct câteva probleme în legătură cu componența delegației". Olia mulțumea și închidea telefonul.

Uneori, era năpădită de o dorință dureroasă în nesăbuința ei: aidoma copilului care a spart o ceașcă, voia să se întoarcă îndărăt, s-o ia de la capăt, să nu-i mai scape din mână ceașca, iar tăcerea aceea sonoră și iremediabilă să nu se mai instaleze. Dar până și regretul acesta dureros dispăru.

Cu o uimire incredulă văzu că începea să se obișnuiască deja cu situația aceasta care, cu puțin timp în urmă, i se păruse de neconceput. Se obișnuia

cu stratul de flori portocalii, cu bătrânul slab care îi ieșea în întâmpinare în atmosfera fadă și sufocantă a camerei, cu privirile curioase și lipsite de milă de pe culoarele Centrului. Și faptul că nimic nu se schimbase radical i se părea îngrijorător.

Era foarte cald la Moscova la sfârșitul lunii mai. Uneori, prin ferestrele deschise ale Centrului, se auzea lunga și lenta sirenă a unui vas venind de pe râul Moscova. Părea că se simte chiar și mirosul cald și mâlos, mirosul scândurilor umede ale debarcaderului încins de soare. Iar seara, prin frunzișul stufos, felinarele răspândeau deja lumina lor albăstruie, la fel ca vara. La restaurant, printre aromele dense ale mâncărurilor cu mirodenii și diverse alte parfumuri, se auzea clinchetul unei linguriță sau al unui cuțit, amintind de o răcoare plăcută.

Svetka o consola pe Olia cum se pricepea. Dar proceda stângaci, căci ea, una, era tare fericită. Volodia al ei îi trimisese cu puțin timp în urmă o fotografie zâmbitoare și o scrisoare în care îi făgăduia să vină pentru o întreagă lună de permisie. Pe fotografie se vedeau foarte bine două stele mari pe epoleți.

— Nu, dacă Gorbaciov nu se oprește prea repede cu războiul din Afganistan, comenta ea, cu siguranță Volodia se va întoarce cu cele trei stele de colonel. Evident, acolo nu e de glumă pentru el. Dar parcă e mai bine aici? Ar fi deja de multă vreme într-o garnizoană la dracu-n praznic. Pe undeva prin Ciuhotka... Ah! De-ar veni mai iute luna august! O s-o ștergem în Crimeea, o să închiriem o căbă-

nuță lângă mare. Măcar s-ar bronza normal. Știi, ultima dată când a venit... Avea un cap de negru, doar dinții îi luceau... iar în rest, alb ca brânza!

Se oprea apoi, rușinată de bucuria ei:

— Ascultă, Olia, nu trebuie să pui la inimă. De ce l-ar putea acuza pe tatăl tău? Doar de o încăierare, iar dacă va fi nevoie vor mai adăuga și starea de ebrietate. O să capete un an cu suspendare, undeva la capătul lumii... Cât despre diplomatul tău, nu te necăji. Bărbații, știi și tu, așa sunt. Pagubă-n ciuperci, pleacă unu' și vin zece. Uite, când are să se întoarcă, Volodia are să-ți prezinte pe unul din prietenii lui de la regiment. Și poate că are să se întoarcă la tine și diplomatul. Desigur, taică-său și cu maică-sa l-au prelucrat bine împotriva ta. Totul are să se liniștească și are să fie dat uitării. Iar dacă nu se întoarce, ducă-se dracului! Ți-amintești de Katiuha care lucra pe sectorul States. S-a măritat cu un tip de soiul ăsta. Iar el o bătea tot timpul la cap. „N-ai, zicea el, intuiție estetică, percepția stilului. Nu ești în stare să-l deosebești pe Bonnard de Vuillard..." Toată elita aia artistică se aduna la ei acasă, se prăvălea în fotolii, degusta șampanie Veuve Cliquot și „făcea deosebiri..." Ea, dacă ți-aduci aminte, e o fată dintr-o bucată. Într-o zi, s-a săturat de toate femeile alea afectate îndopate cu istoria artei și de toți tipii ăia cu glas ascuțit. Vorbeau tocmai despre Picasso. Iar ea atunci, hodoronc-tronc, a dat drumul unei ghicitori hazoase: „Ce diferență este între Picasso și regina Angliei?" Da, e o poveste răsuflată. Probabil că ți s-a povestit de o mie de ori: „Picasso n-a avut

decât o singură dată în viață o perioadă albastră, dar regina o are în fiecare lună... pentru că are sânge albastru!" Îți închipui ce mutră au făcut toți intelectualii ăia! Bărbatu-său a explodat: „Asta nu e doar o obscenitate – sunt deprins cu așa ceva –, e un sacrilegiu!" Idioții, mai bine ar fi râs decât s-o facă pe încuiații. Katiuha n-a înghițit chestia asta și le-a trântit-o: „Niște mâzgăleli, asta face Picasso al vostru! Un negustor, asta e și nimic altceva. A înțeles perfect că se cere soiul ăsta de vărsătură – asta vă place –, și atunci a vărsat..." Ce mai scandal a fost! Femeile dădeau buzna pe culoar, încurcându-și hainele de blană. Bărbații chiriau: „Complexul lui Erostrate!" Scumpul ei soț făcea o criză de isterie... Deja a băgat divorț, ticălosul. Îi dădea întruna lecții: „Viața e un act estetic..." Iar el își făcea injecții pentru impotență. Estetul!

Sporovăiau până în amurg, la fel ca în vremurile bune de odinioară. Și tot ca odinioară trecea din când în când să le vadă Ninka unguroaica. Începea și ea s-o consoleze pe Olia, îi istorisea sumbrele povești ale numeroaselor ei naufragii, speranțele spulberate și neagra nerecunoștință omenească... Dar și ea își ascundea bucuria: în luna iunie avea să-și facă ultimul turneu pe malul Mării Negre. În octombrie urma să se căsătorească și să întemeieze, după cum chiar ea spunea râzând, „o familie sovietică model".

Da, totul rămânea la fel ca mai înainte. Nu se schimba nimic. Ba da, un singur lucru, poate. Acum, când se întorcea de la slujbă, constata cu ciudă că parcă i se acoperise chipul cu o mască lipicioasă. Se

năpustea în baie ca să scape de ea frecându-și obrajii. Încerca să se liniștească singură: „Am ajuns de alerg acum ca o nebună. Și pe căldura asta..." Își amintea cum Svetka, după muncă, se grăbea să se ducă la baie, lansându-i din mers: „Așteaptă, Oliecika, vorbim după. Lasă-mă să-mi schimb fața".

Olia înțelese că nu era vorba doar de oboseală și de căldură.

Înaintea concediilor de vară, era mult de lucru la Centru. Oliei i se întâmplă să nu se întoarcă acasă trei zile la rând. Își petrecea nopțile la Centru. În timpul zilei, asista la întrevederi comerciale, iar seara își juca spectacolul obișnuit la restaurant. În cursul acelor trei zile, nu avea nici măcar un minut la dispoziție ca să meargă la spital să-și vadă tatăl.

Într-o dimineață, când se putu duce acolo, el o aștepta cu o nerăbdare veselă și totodată îngrijată. Se instalară pe banca lor obișnuită, în fața stratului de flori. Ivan își aprinse o țigară. Apoi, strivind-o iute, începu să vorbească înăbușit. Olia, auzind vocea aceea surdă, se înfioră în sinea ei. Se gândi că tatăl ei avea s-o întrebe despre munca ei, despre viața ei sau – și mai rău – să încerce să se justifice. Dar Ivan vorbi despre altceva.

— Știi, Oliușa, e foarte bine că ai venit astăzi. Mâine mi se fac hârtiile de ieșire și mă vor transfera în detenție preventivă. Aș vrea să-ți dau ceva. Păstrează și ascunde asta undeva. Mi-e teamă că mi-o vor lua la percheziție.

Ivan își descleștă degetele – în podul palmei strălucea Steaua de Aur.

Olia se întoarse acasă într-un autobuz care se bălăbănea, pe jumătate gol. Mergea pe autostrada periferică. Pe o latură se vedeau noile clădiri din beton, înfipte în lutul arat. De cealaltă parte, câmpuri învăluite într-o verdeață transparentă. Olia stătea jos, cu fața întoarsă spre fereastră ca să nu i se vadă lacrimile. Începuse să plângă atunci când, deschizându-și poșeta, văzuse pe fundul genții, acolo unde se rătăceau de obicei când cheile, când rujul de buze, Steaua de Aur. „Asta e viața lui, gândea ea cu o duioasă amărăciune. Crede că încă mai sunt oameni care să-și amintească de războiul ăla îndepărtat, de dragostea aceea de pe front... sunt toți ca niște copii. O întreagă generație de copii mari înșelați. Numai de n-ar ști nimic despre mine! Numai de n-ar ști nimic!"

Continuă să plângă urcând scările până la etajul șapte. Nu voise să ia ascensorul de teamă să nu întâlnească vreo cunoștință. Dar încă de la etajul șase auzi râsetul și exclamațiile vesele ale Svetkăi. „Poftim, gândi Olia, Ninka e aici și amândouă se distrează." Și imediat simți un soi de ușurare. Și le imagina deja trebăluind în jurul ei, încurajând-o, punând ceainicul pe foc. Ninka venise desigur să-și ia rămas-bun înainte de a pleca în sud. N-o să-i tacă gura cu poveștile ei. Olia răsuci cheia în broască și intră.

Ușa de la camera Svetkăi era larg deschisă. Svetka stătea pe pat și țipa într-un oribil râs întretăiat de hohote de plâns. Ochii umflați, peste care nu mai rămăsese nici urmă de rimel, străluceau, rătăciți, cu o privire smintită. Pe podea, o valiză din care ieșeau câteva veșminte. În colțurile opuse ale camerei –

lăsate parcă acolo de un pas uriaș – zăceau pantofii ei. Olia se opri în prag fără să încerce să priceapă ceva din urletul acela oribil, pentru că totul era cât se poate de limpede. Repeta doar ca într-o incantație:

— Svetka... Svetka...

Sufocându-se de plâns, Svetka tăcu o clipă. Stătea jos, cu ochii închiși, tresărind din tot corpul și gâfâind zgomotos. Cu grijă, Olia se așează alături de ea. Svetka îi simți mâna pe umăr și reîncepu să țipe și mai disperat:

— Olka, e într-un sicriu de zinc... și nu se vede nimic... doar ochii prin gemuleț... fără gene și fără sprâncene... poate că nu e nimic... în sicriul ăla!

Și scuturând din cap, izbucni iarăși în plâns. Și din nou țipă cu glas întretăiat:

— Un gemuleț... Și doar ochii... doar ochii ... Nu, el nu e acolo. Nu... Ars în elicopter! Nu e nimic în sicriul ăla, nimic...

Apoi, smulgându-se din brațele Oliei, sări în picioare și se repezi spre dulap. Smuci ușa acestuia și începu să scoată afară cutii mai mici și mai mari pe care le arunca pe jos.

— Cui mai folosesc toate astea acum? Cui? țipa ea.

Din cutiile mari se rostogoleau pantofi bărbătești, cizme noi-nouțe din piele de calitate; se îngrămădeau cămăși cu etichete de la Beriozka, blugi, cravate. Oftând adânc, Svetka se prăvăli cu toată greutatea pe pat și își vârî capul în pernă.

Olia, așezată lângă ea, își recunoștea cu greu prietena în femeia aceea îmbătrânită și prăbușită. O mângâia ușor pe mână, murmurându-i:

— Nu mai plânge, nu mai plânge, Svetka. O să fie totul bine, o să se aranjeze până la urmă totul. Vezi tu, și pentru mine lucrurile merg anapoda, și totuși rezist... rezist...

Svetka pleca din gara Kazan. Părea acum foarte calmă și doar își închidea ochii pe jumătate, de parcă n-ar fi vrut să vadă mulțimea veselă și agitată. Olia își croia drum alături de ea, ținând în mână o sacoșă mare din plastic în care Svetka trântise tot ce nu intrase în valiză. Sacoșa era grea. Oamenii, împovărați și ei, se repezeau, se îmbrânceau, se agățau cu bagajele lor. Olia simțea cum băierile sacoșei se tot întindeau încet, urmând să se rupă. Mulțimea înainta cu o încetineală chinuitoare. Fețe asudate, fesuri peste țestele rase, copii care se smiorcăiau...

Compartimentul era impregnat de un miros cald de praf dens.

— Dar nu ți-ai luat nimic de băut pe drum, își aminti Olia.

Svetka clătină din cap. Sărind din vagon, Olia se strecură spre bufet. Stând la coadă, în fața unui galantar lung în care se îngrămădeau sendvișuri cu salam uscat, ouă răscoapte și fursecuri cu alune, se uita nervoasă la ceas.

Când ajunse pe peron cu o sticlă de limonadă caldă și două fursecuri într-o punguță, văzu deasupra șinelor, într-o ceață cenușie și caldă, două lumini roșii care se îndepărtau. Rămase încă un moment pe peron, apoi lăsă sticla și punguța pe o bancă și se îndreptă spre metrou.

Într-una din acele zile nebune de început de vară, Olia își dădu seama că era însărcinată. Luă lucrurile cu o resemnare insensibilă și obosită. „În fond, nu e de mirare, gândea ea întorcându-se de la consultație, cu toată agitația asta și enervată cum eram... în astfel de condiții, poți să aduci pe lume și doi plozi fără să-ți dai seama..." La Centru, se învoi trei zile ca să facă avort și să-și revină.

Numărase zilele și știa că asta se întâmplase la începutul lui mai când, ascultându-l pe neamțul acela cu nume frumos, își uitase rolul. Știa de altfel că nu era vorba doar de uitare.

Ajunse la spital cu două ore înainte de program. În liniștea dimineții, dădu ocol clădirii galben-deschis și, traversând strada, se așeză pe o bancă dintr-o curticică aflată între niște clădiri vechi de un etaj. La ferestre erau flori în ghivece și statuete din faianță vopsită. „E la fel ca la noi, la Borisov", gândea ea. Soarele ușor și transparent umplea treptat curtea, luminând interiorul holurilor de intrare cu scări din lemn și făcând-o să clipească din ochi pe pisica așezată pe o băncuță șchioapă. Mai târziu, Olia încercă să priceapă ce se întâmplase în dimineața aceea însorită. Privea florile palide dindărătul geamurilor, hârdăul cu nisip ciuruit de ploaia care se abătuse în cursul nopții, smocurile de iarbă care se iveau din solul bătătorit al curții. Privea de parcă ar fi văzut totul pentru prima oară. Până și pământul cenușiu la culoare și obișnuit, amestecat cu nisip, era uimitor de prezent în ochii ei, foarte aproape, cu pietricelele, cu crenguțele și bețele de chibrit arse. Simți brusc

o duioșie adâncă și uluitoare pentru privirea aceea nouă, pentru uimirea aceea veselă și mută. Privirea aceea nu-i mai aparținea. O simțea în ea însăși ca pe ceva separat de ființa ei, dar totodată apropiat, mișcător, inseparabil de respirația și de viața ei... I se părea că o simte aproape fizic. Urmărea din ochi pisica aceea care străbătea agale curtea, scuturându-și lăbuțele și ridicându-și coada. Olia știa că nu era singura care o privea și mai știa și pentru cine mormăia pe tăcute: „Ah! ce pisicuță drăguță... Uite ce mustăți frumoase are, ce coadă albă, ce urechiușe cenușii... Hai s-o mângâiem...“

Casele începeau să se trezească. Pe ușile lor ieșeau cu pas grăbit oameni care se zoreau să ajungă la stația de autobuz. Olia îi urmă. Întorcându-se acasă, se culcă fără să se dezbrace și adormi pe dată. Spre seară fu trezită din somn de zarva lăstunilor. Rămase multă vreme culcată, privind amurgul care se stingea îndărătul ferestrei deschise. Uneori, de la vreun balcon, îi ajungea la urechi un glas de femeie:

— Maksim, Katia, acasă cu voi! De câte ori să vă chem?

Și imediat răsuna ca un ecou un duo ascuțit:

— Mămico! Doar cinci minute!

Lăstunii zburau foarte aproape de fereastră, în foșnet iute de aripi. Parcă cineva, cu un gest brusc, ar fi sfâșiat o țesătură ușoară din mătase. „Ce simplu e totul, gândea Olia. Și nimeni nu înțelege. Aleargă, se îmbrâncesc unii pe alții și nici măcar n-au timp să se întrebe: « La ce bun? » Și totuși, totul e atât de simplu! Și eu îmi pierdusem mințile – Alioșka,

apartamentul la Moscova, mersul în străinătate... E greu să te gândești – începusem să-i urăsc părinții atât de tare, că aveam coșmaruri. Mă temeam tot timpul că îl vor face să se răzgândească să mă ia în căsătorie. Aproape că m-am rugat să moară în accident de mașină sau de avion! Ce grozăvie!"

Era atâta liniște în amurgul acela violet, că se auzea într-o bucătărie, prin fereastra deschisă, sfârâitul cartofilor care se prăjeau în tigaie. Olia se gândi la acela a cărui prezență pe lumea asta o simțise atât de limpede de dimineață. Iar acum se cufunda cu o bucurie calmă în viitoarea îngrijire a copilului, în preocuparea pentru hăinuțele lui, pentru hrana lui. Fără să știe de ce, era sigură că va fi băiat. Știa că-l va numi Kolka și că va trăi cu el la Borisov, că va găsi o slujbă ternă și monotonă, iar monotonia asta a zilelor cenușii și liniștite din viitor i se păru dintr-odată o fericire nesperată.

Își imagină cum va afla copilul despre viața bunicului Ivan, despre viața ei. Tot ceea ce li se păruse o năruire fatală a proiectelor lor va pătrunde în mintea lui de copil ca o poveste, un soi de legendă de familie: bunicul – erou care a suferit la bătrânețe pentru adevăr, mama – care a refuzat să mai trăiască la Moscova pentru că viața de acolo e zgomotoasă și chiar, din pricina mașinilor care gonesc nebunește, periculoasă.

„Deocamdată, n-am să-i spun nimic tatei, gândea ea. După tribunal, când se va simți refăcut, am să-i povestesc totul."

Vitali Ivanovici o asculta pe Olia fără s-o întrerupă. Tăcerea lui o stingherea un pic. Vorbea calmă,

încercând să fie logică și convingătoare. Vitali Ivanovici își frământa obrazul cu mâna, dând din cap, și îi arunca din când în când câte o privire vagă, clipind din ochi. Olia știa că încă de la primele cuvinte el pricepuse tot ce avea ea să-i spună și că acum aștepta cu răbdare sfârșitul povestirii. Ultimele cuvinte le rosti mai tare și pe un ton mai hotărât:

— Știți, Vitali Ivanovici, poate că asta mi-e soarta. Până la urmă, fiecare își duce crucea, pentru unii e Moscova, pentru alții, Borisov...

Olia credea că el se va grăbi să-i scoată ideea asta din cap, că va încerca s-o aducă la gânduri mai bune într-un mod glumeț și amical: „Ascultă, ăsta e un capriciu, are să-ți treacă" sau, dimpotrivă, va încerca să-i reamintească pe un ton sec datoria și responsabilitățile ei. Dar el continua să se frece pe obraz, dădea din cap și nu spunea nimic. Abia când îi auzi ultimele cuvinte mormăi: „Da, da, soarta... soarta..." Apoi, ridicându-și obrajii cu pometii înroșiți, spuse:

— A fost o noapte dementă, telefonul a sunat întruna. Nu izbutesc să-mi țin ochii deschiși. De cum mă așez, adorm. Ți-o spun pentru că fiecare își duce crucea, după cum bine ai spus adineauri.

Zâmbi obosit și distrat.

— Știi, eu mi-am început studiile la filozofie; abia apoi m-am orientat spre drept. Mă căutam pe mine însumi, ca să zic așa. Mi se părea mereu că ceva parcă nu se lipea, că nu era... Când am intrat la filozofie, am crezut că imediat mă voi cufunda în misterele insondabile ale existenței. Bun, îl deschid eu pe

Aristotel, iar el stă și cugetă: De ce – pardon – urina omului care a mâncat ceapă miroase a ceapă? Iar încoronarea gândirii filozofice este discursul lui Brejnev la ultima Plenară istorică. Atunci când ești tânăr, toate astea pot răni atât de tare! Acum, e chiar ridicol să-ți mai amintești. Aveam un profesor, știi și tu, din soiul ultimilor mohicani care fuseseră licențiați ai Universității din Sankt-Petersburg. Sub Stalin, firește, erau toți în lagăre. Tinerilor le place soiul ăsta de profesori. Așa că eu m-am năpustit spre el:

„Iată, Igor Valerianovici, despre ce e vorba. Mă aflu în plină criză intelectuală, o criză la fel de adâncă precum aceea a filozofiei burgheze. Trec la drept. Îmi termin studiile și mă duc sub gloanțele bandiților să strivesc mafia din Rostov în calitate de judecător de instrucție".

Și, evident, încep să-i vorbesc de soartă, de vocație, de cruce... Iar bătrânul filozof ascultă, ascultă, după care îmi zice:

„Dar dumneata, distinse tânăr, cunoști parabola crucii omenești?"

„Nu, zic eu. N-am auzit-o niciodată."

„Atunci ascultă. Un om își ducea crucea lui cea grea. O ducea, o căra din greu și în cele din urmă I se adresă lui Dumnezeu ocărându-L. Că prea e grea crucea. Că îi lasă răni pe gât, că-l strivește, că-l îndoaie. Nu mai poate. Dumnezeu i-a auzit jelania și s-a îndurat de el.

« Bine, zice, vino după mine, nefericitule. »

Îl duce în fața unei enorme grămezi de cruci.

« Uite, vezi, toate astea sunt destine omenești. Aruncă-ți crucea și alege o alta. Poate că vei găsi una mai ușoară. »

Omul se veseli și se puse pe încercat. Își pune una pe umăr. « Nu, prea e grea. Mai grea decât a mea. » Și ia alta. Toată ziua nu face altceva decât să alerge în jurul muntelui aceluia de cruci și nu izbutește să aleagă vreuna. Erau grele crucile oamenilor. În sfârșit, spre seară, nimerește peste una.

« Iată, zice el, asta e mai ușoară decât celelalte. Asta nu e cruce, e o adevărată plăcere. »

Atunci Dumnezeu zâmbește:

« Păi asta e vechea ta cruce, cea pe care ai aruncat-o azi-dimineață... ».“

Asta e povestea. Eu, desigur, îl aprob pe profesor, dar în sinea mea gândesc așa cum gândești tu acum: „Orice teorie e cenușie, prietene...“[1] Ei, da! Bun, concret, așa vom face, Olia. Când ai concediu? În octombrie? O să-l mutăm în iulie. O să ai timp să reflectezi cum se cuvine. Să alegi o cruce mai ușoară...

Ivan fu judecat la începutul lunii iulie în mica și urâta clădire a tribunalului de raion de unde se vedeau râul Moscova și marile clădiri de pe cheiuri. Era o construcție veche și mică având doar un etaj, cu scări tocite și săli de audiere pline de praf. Pe culoarul întunecos se aliniau uși capitonate cu moleschin negru. Când una din ele se deschidea, se puteau întrezări rafturi întunecoase încărcate cu

1 „Amice, orice teorie-i gri, doar pomul auriu al vieții-i verde.“ Goethe, *Faust.* [v. 2039, trad. Șt. Aug. Doinaș (N. tr.)]

dosare groase, un birou acoperit de hârțoage, iar într-un colț, un ceainic pus pe un reșou electric. Pe străzile însorite și zgomotoase era greu să-și închipuie cineva că, la numai doi pași de acolo, putea să existe un astfel de loc, mohorât și tăcut, și oameni care pregătesc ceaiul pe un reșou, în semiîntunericul acela adormit.

La ora unu după prânz, Ivan a fost introdus într-o sală în care erau aliniate prost niște scaune șubrede. Pe o mică estradă se ridica biroul judecătorului și al asesorilor; pe partea din față a biroului se găsea stema Uniunii Sovietice. În spatele unei balustrade de lemn se vedea banca acuzaților. Balustrada fusese zgâriată de sute de mâini: erau acolo scrijelituri, cruci, date, inițiale... De fiecare parte a biroului judecătorului se găseau două mese mai mici: a procurorului și a avocatului.

La ora unu după prânz, Ivan intră în această sală, însoțit de doi milițieni, iar trei ceasuri mai târziu era scos de acolo, mort.

În sală, fereastra era întredeschisă, dar nu se simțea răcoare. Soarele strălucea, cald și nemișcat. Unduind agale, puful ca de vată al plopilor pătrundea pe fereastră.

În cursul acelor trei ceasuri, se produseseră fapte aparent legate de proces, dar totodată infinit de îndepărtate de el. Era multă lume. Oamenii voiau să cunoască toate amănuntele. În sală, aerul era greu și înăbușitor. Unii își făceau vânt cu ziarul; alții, răsucindu-se stângaci, își scoteau haina, făcând să scârțâie scaunele. Două femei din ultimul rând nu

conteneau cu sporovăitul, neascultând nici răspunsurile lui Ivan, nici pe judecător și nici pe martori. Nu era limpede de ce veniseră acolo să-și piardă vremea într-o asemenea etuvă.

Vocile răsunau surd, parcă înăbușite de puful de plop care plutea de colo-colo încet. Una dintre asesoare era alergică la fulgii aceia ca de vată. Își ștergea mereu nasul, clipea din ochii roșii și nu se gândea decât la un singur lucru: de s-ar termina mai repede! Toți colegii ei gândeau la fel. Soarele îndemna la somn. Majoritatea se pregăteau deja de vacanță, numărau zilele cu bucurie: încă o săptămână, după care...

Judecătoarea, căci era vorba tot de o femeie, se bronzase prea tare în duminica precedentă la vila ei de vacanță, iar acum sub taiorul sever, o usturau umerii. Și ea voia să termine cât mai repede cu procedura aceea, să rostească sentința – un an cu suspendare, gândea ea – și cât mai iute să-și dea pe umeri cu cremă răcoritoare. Așa o sfătuise asesoarea, cea care suferea de la puful de plop. „Poate că nu e alergie, ci gripă. Uneori se mai întâmplă vara", își spunea judecătoarea.

Nimeni nu-și mai amintea în ce moment, în locul răspunsului scurt care i se cerea, acuzatul Demidov începuse să vorbească foarte tare bâlbâindu-se, aproape strigând. Judecătoarea încercă să-l întrerupă bătând darabana cu creionul în masă și spunând cu voce voit oficială: „Asta n-are legătură cu problema dumneavoastră". Apoi se gândi că era mai bine să-l lase pe veteran să spună tot ce are pe suflet – cu atât

mai mult cu cât i se telefonase de sus, de la foruri superioare, cu sfatul de a termina totul cu blândețe, fără să dea dovadă de zel.

Ivan vorbea despre război, despre Stalin, despre Victorie. Se cam bâlbâia, temându-se de tăcerea care se lăsa între cuvinte, încercând să străpungă somnolența aceea opacă a după-amiezii. Aminti fără noimă de Balșoi, de Afganistan (aici, judecătoarea reîncepu să bată cu creionul în masă) și de Semionov, ologul cu un singur picior. La început, oamenii se mai însuflețiră, apoi se cufundară iarăși într-o obtuzitate nepăsătoare: doar Gorbaciov îngăduise deja să se vorbească despre toate astea în ziare. Femeile se uitau la ceas, iar bărbații, în așteptarea suspendării ședinței, își învârteau țigările între degete. În ultimul rând, la fel ca mai înainte, fără să dea atenție nimănui, lumea șușotea. Judecătoarea șoptea ceva la urechea asesoarei. Procurorul dădea bobârnace peste mâneci, alungând astfel scamele albe de plop.

În sfârșit, Ivan tăcu brusc. Cuprinse sala într-o privire cam pierdută și, adresându-se nu se știe cui, strigă cu glas șuierător de bătrân:

— Ați făcut din fata mea o prostituată!

În momentul acela, întâlni privirea Oliei. Nu mai auzea rumoarea care se înălța din rândurile publicului, nici glasul judecătoarei care anunța suspendarea. Înțelegea că tocmai se întâmplase ceva monstruos, față de care beția și încăierarea lui de la Beriozka erau doar niște fleacuri. Cineva care ieșea îi ascunse o clipă chipul fetei lui. Își îndreptă privirea spre ferestre și văzu cu mirare că pervazul strălucea în soare cu o

stranie lumină irizată. Apoi lumina aceea se amplifică, deveni strălucitoare și dureroasă și, dintr-odată, pervazul se făcu negru. Ivan se așeză greoi, lăsându-și capul să-i cadă peste balustrada zgâriată cu date vechi și nume necunoscute.

Mașina mortuară ieși nu fără bătaie de cap din Moscova aflată în plin Festival, luând-o cât mai iute, cu ușurare parcă, pe autostrada spre Riazan. Șoferul și colegul lui erau și ei originari tot din Riazan. Nu cunoșteau bine Moscova și se temeau să nu nimerească peste miliția rutieră, care se găsea acum la fiecare intersecție din cauza Festivalului.

Olia, așezată în adâncimea întunecoasă a dricului, sprijinea cu pantoful ei ușor sicriul acoperit cu postav roșu, care aluneca la fiecare viraj. Dricul nu era închis în spate, iar deasupra laturii mobile se deschidea un dreptunghi de lumină intensă. Cât străbătuseră Moscova, prin deschizătură se puteau observa când o stradă pe care Olia o știa bine, când un grup de turiști în veșminte țipătoare. Autocarele cu emblemele Festivalului brăzdau străzile și adesea se deslușeau ici-colo sacourile albe și pantalonii albaștri ai translatorilor. Toate astea îi aminteau Oliei de Jocurile Olimpice și de vara aceea, acum atât de îndepărtată. Apoi prin cadrul luminos începu să se desfășoare priveliștea ogoarelor, a autostrăzii cenușii, a celor dintâi sate.

Printr-o minune, după două zile de căutări zadarnice, Olia găsise mașina asta și izbutise să-l convingă pe șofer. Acesta acceptase pur și simplu pentru că

se ducea în aceeași direcție. Olia îi dăduse aproape toți banii care îi rămăseseră.

La jumătatea drumului, șoferul coti pe un drum transversal și opri. Portierele se izbiră și capul colegului șoferului se ivi în spate, în deschizătură.

— Nu te-am zgâlțâit prea tare? Peste un ceas, ajungem. Așteaptă-ne un pic; dăm o fugă până la magazin. Știi, la Moscova nu e strop de băutură, mai ales acum, cu Festivalul...

Olia auzi pașii îndepărtându-se. În dreptunghiul însorit se desena o parte dintr-o izbă, un gard de mărăcini, o grădină în care o bătrână încovoiată smulgea ceva din pământ. Era cald. Prin interstiții se strecurau raze mici de soare. Undeva, departe, lătra leneș un câine.

Olia era convinsă că la Borisov, de cum se va afla de venirea ei, toată lumea va da zor ca să organizeze funeraliile și să găsească muzicanți. Își închipuia chiar și procesiunea responsabililor locali îmbrăcați în groteștile lor costume negre, își imagina scârțâitul metalic al orchestrei, condoleanțele la care va trebui să răspundă în formule lipsite de sens.

Dar totul se petrecu altfel. Șoferul și colegul lui, asudați și suflând din greu în mod exagerat, dădură drumul sicriului pe masă și o luară din loc după ce mai căpătară încă zece ruble pentru că urcaseră sicriul până la etajul trei. Olia rămase singură în fața cutiei lungi și roșii, înspăimântătoare în liniștea ei.

Dimineața, se duse la autobaza unde lucrase tatăl ei. Fu primită de noul șef, un tânăr în blugi care făceau genunchi. De îndată ce înțelese despre ce era

vorba, începu să vorbească repede fără s-o lase să mai zică vreun cuvânt. Toate mașinile erau rechiziționate pentru lucrările de vară la colhoz, cele două care mai rămăseseră nu mai aveau roți, jumătate din personal era în concediu. Și, pentru a se justifica, îi arătă curtea pustie, plină de pete negre de ulei și un camion în motorul căruia era vârât până la brâu un flăcău ciufulit. „Și pe deasupra, adăugă șeful, acum mergem pe regim de autofinanțare."

— Dar am să plătesc, se grăbi să spună Olia ca să-l liniștească. Dați-mi doar o mașină și câțiva oameni.

— Dar dacă vă spun că nu pot! gemu șeful, desfăcându-și brațele într-un gest de neputință.

La Comitetul Militar, ofițerul de serviciu îi ceru să completeze un formular, apoi se duse după ordine dincolo de ușa capitonată, cu tapițeria prinsă în cuie cu floare strălucitoare. Când se întoarse, deschise seiful, scoase livretul de Erou al Uniunii Sovietice și i-l întinse Oliei:

— Acum suntem chit față de dumneavoastră. Cât despre funeralii, trebuie să vă adresați Consiliului Veteranilor. Nu e de resortul nostru.

Olia ieși și examină cu mirare poza tatălui ei din livret. Din poză o privea un flăcău cu cap rotund și ras, aproape un adolescent. „N-avea nici douăzeci de ani", se gândi ea cu uluire. Curtea Comitetului Militar era goală și tăcută. Doar un soldat costeliv mătura o alee asfaltată. Praful se ridica într-un nor ușor și cădea la loc.

La Consiliul Veteranilor nu era nimeni. La avizier atârna o foaie de hârtie cartonată cu litere roșii,

decolorate: „Defilarea sărbătorească a veteranilor consacrată celei de-a patruzecea aniversări a Victoriei va avea loc la 9 mai, la ora zece. Adunarea în Piața Lenin. Participarea tuturor membrilor Consiliului este obligatorie".

— E vară, spuse paznica visătoare. Vara doar din întâmplare mai dă careva pe aici.

Comitetul local de partid părea și el abandonat.

— A plecat în fruntea unei comisii ca să inspecteze regiunea, spuse secretara. Mâine nu va fi aici. De altfel, asta nu e de competența Raikomului. Trebuie să vă adresați la fostul său loc de muncă.

A doua zi, Olia o luă de la capăt cu circuitul. Cerea, implora, încerca să telefoneze la Moscova. Seara, se temu să se întoarcă acasă. Era deja în a patra zi de umblătură pentru sicriul roșu. Intrând în încăperea unde era așezat, Olia se temu și să mai respire, să nu cumva să simtă vreun miros și să-și piardă mințile. Noaptea, visă sicriul, dar nu roșu și lung cum era, ci mic, luxos, dat cu lac și pictat ca un sipet de Paleh. Încerca să-l vâre într-un compartiment de la biroul de bagaje. Dar când uita să formeze codul, când era împiedicată de trecători. În cele din urmă, cedând nervos, se hotărâse să-l abandoneze recuperându-i conținutul. Încerca să-l deschidă, să desfacă cele două părți așa cum se desfac valvele unei scoici. Și, într-adevăr, sicriul semănă busc cu o cochilie neagră fin modelată, acoperită cu lac precum o membrană mucoasă. Când, în sfârșit, rupându-și unghiile, izbuti să deschidă cochilia, găsi înăuntru păpușa din celuloid din copilărie, care se

uita la ea cu niște ochi straniu de vii și de umezi, ca ai unei ființe omenești.

Dimineață, Olia se duse la cimitir. Într-o baracă strâmtă, în spatele bisericii șubrezite și năpădite de bălării, stăteau trei oameni care își întinseseră pe o bucată de ziar niște pești uscați și pâine și se puseseră pe băut.

Îi ascultară cererea și clătinară laolaltă din cap:

— Nu, nu, nici vorbă! Ați nimerit ca musca-n lapte. Mâine e sâmbătă; astăzi terminăm cu un ceas mai devreme. Păi, ce suntem noi? Robi? Dacă tot ați așteptat până acu', veniți duminică. Nu, nu, nu se poate.

Dar Olia nu plecă. Înțelegea că făceau teatrul ăsta ca să fie plătiți mai mult. Oamenii începură iarăși să vorbească între ei despre treburile lor, trăgând la răstimpuri cu coada ochiului spre ea, în timp ce-și scoteau oasele de pește înțepenite între dinți. În cele din urmă, unul dintre ei, ca din milă, zise:

— Bine, frumoaso, dă-ne o sută de ruble acum, cincizeci de ruble după, și-ți facem o înmormântare clasa întâi.

— Cât? întrebă Olia uluită, crezând că nu auzise bine.

— O sută cincizeci, repetă omul. Da' ce-ai crezut? Doar n-o să muncim pentru ochii tăi frumoși. Și încă într-o zi de sâmbătă! Suntem trei. Și-o să mai trebuiască să-i dăm și șefului, apoi șoferului. Fă cum vrei. Eu îți fac propunerea asta că-s bun la suflet.

Și, cu un pocnet sec, mușcă dintr-o ceapă mare.

Oliei nu-i mai rămăseseră decât zece ruble. Oamenii stăteau comod așezați și, tăindu-și vorba unul

altuia, făceau schimb de impresii asupra funeraliilor unui ştab de prin partea locului. Toată baraca era plină de coroane vechi şi zdrenţuite, de pietre funerare, de bare din fier pentru împrejmuiri. Oliei îi veni să le spună cu glas scăzut acestor oameni: „Dar fie-vă milă de mine, ticăloşilor!"

— Dacă aduc banii mâine, întrebă ea, sunteţi de acord?

Oamenii dădură din cap.

— Bine, aşa mai merge. O să începem să săpăm de dimineaţă, înainte să se lase zăduful.

Ajungând la Moscova, Olia începu să dea telefoane la toate cunoştinţele ei. Dar era tare greu să dea peste cineva în toiul verii, mai ales într-o vineri seară. Singura persoană care răspunse apelului ei era o vagă cunoştinţă, un traficant pe care i-l prezentase Ninka.

— Olia, strigă el aproape vesel în receptor, mie mi-au confiscat tot. Da, m-au prins poliţaii cu valută lângă Beriozka. Şi mi-au golit şi apartamentul. Sunt falit. Aşa că, vezi tu, aş fi bucuros să te ajut, dar n-am un sfanţ. Stai, am să-ţi dau adresa unui prieten. Poate să-ţi schimbe devizele. Cum? N-ai? Ei bine, atunci nişte flecuştete din aur. Scrie. Se numeşte Alik. Da, e din Azerbaidjan, un tip de treabă. Numai că e cam imprevizibil...

Ajunse la Alik târziu, în cursul serii. Când îi propuse brăţara cu smaralde şi încă două inele, tipul începu să râdă.

— Şi doar pentru asta mă deranjezi? Nu, fetiţo, eu lucrez serios. Să risc să ajung să tai lemne în nord pentru cinci grame?

Deja o împingea spre ieșire pe culoarul întunecos. Deodată, amintindu-și de ceva, Olia deschise poșeta și scoase Steaua de Aur.

— Dar asta?

— Ai și livretul?

Olia i-l întinse.

— Împreună cu livretul, îți dau pe ea o sută de ruble.

— Îmi trebuie o sută cincizeci, spuse Olia cu voce ostenită.

— Atunci ai să vii din nou, o întrerupse Alik deschizându-i ușa.

Afară, Olia intră într-o cabină telefonică. Cineva răspunse imediat la telefon.

— Alioșa? șopti ea, aproape fără să-i vină să creadă.

— Ce surpriză! răspunse cu o mirare liniștită un glas blând la capătul firului. Unde ai dispărut? De altfel, ai dreptate, e vina mea. Trăiesc acum între Moscova și Paris. Bârfitoarele limbi diplomatice au lăsat să se înțeleagă că ai avut ceva necazuri, așa e? Nu, totul are să se aranjeze până la urmă. Scuză-mă, nu pot vorbi mult. Am o reuniune cu responsabilii Festivalului. Da, sunt aici și francezii. E păcat că nu poți veni, ai fi floarea adunării noastre de bărbați. Are să se aranjeze totul până la urmă. Scuză-mă, trebuie să-mi întâlnesc invitații. Nu mă uita. Dă-mi un semn de viață. Și *bonne nuit*!

Olia închise. „Diplomat!" gândi ea. Apoi scoase din poșetă batonul de ruj de buze și pudriera.

Deschizând ușa, Alik îi lansă neglijent:

— A! Te-ai răzgândit. Şi bine ai făcut. O sută de ruble e preţul potrivit. Steaua asta va zăcea aici încă multe luni de acum încolo. În momentul de faţă, nu prea sunt amatori de asemenea riscuri.

— Am nevoie de o sută cincizeci, repetă Olia.

Şi-l privi ţintă îndelung. Alik o apucă de cot şi, cu o voce schimbată, rosti:

— Nu ţi-a spus nimeni până acum că ai ochi de căprioară de munte?

— Unde trebuie să merg? întrebă ea cu voce ostenită.

Înmormântarea se desfăşură foarte repede. Oamenii munceau iute şi cu îndemânare. Când mormântul fu acoperit, Olia observă că odată cu pământul cădeau, retezate de lopeţi, strălucitoare flori de păpădie, iar asta o făcu să simtă o înţepătură dureroasă.

După-amiaza, era deja aşezată în bucătărie, în apartamentul părinţilor. Privea pereţii pe care tatăl ei, înaintea plecării lui la Moscova, începuse să-i zugrăvească în albastru-deschis. Pe aragaz şuiera liniştitor ceainicul vechi şi mare pe care îl ştia din copilărie. I se părea că totul era încă posibil; trebuia doar să înveţe să nu mai gândească, să nu-şi mai amintească.

În clipa aceea, sub ferestre, răsună o voce stridentă de femeie:

— Petrovna, cică au unt la Gastronom. Hai acolo! Poate prindem şi noi!

— Şi câte pachete se dau de persoană? strigă Petrovna de la fereastră.

Dar vocea ei fu acoperită de o alta, masculină, de bas.

— Nu vă grăbiți așa, doamnelor. Tocmai vin de acolo. Nu e unt, e doar margarină de calitate superioară. Și deja s-a terminat.

Olia închise ochii și, pentru prima oară în cursul tuturor acelor zile, plânse. Seara, pleca deja spre Moscova.

La spital, stătu mai mult timp decât crezuse. După avort se iviră complicații, apoi o septicemie. O salvă un enorm plop argintiu din fața ferestrei. Frunzele lui foșneau sonor și umpleau toată camera cu sclipirea lor însorită și meridională.

Noul client cu care trebuia să lucreze Olia sosi la începutul lui octombrie. Vincent Desnoyers, douăzeci și șapte de ani, director comercial adjunct al unei firme de aeronautică. Atunci când debarcă la Moscova, începea deja o toamnă cenușie și ploioasă. Sfârșitul lunii septembrie în schimb fusese blând și senin, cu brumă matinală și după-amiezi calde și însorite.

Olia, în primele zile de după spital, respira cu lăcomie și nu reușea să se satură de azurul acela transparent și luminos al străzilor, de mirosul un pic amărui al frunzelor. Aerul era delicat și ușor pe lângă zidurile caselor încălzite de soare, dens și parcă unduitor în umbra violacee a serilor răcoroase.

Centrul își trăia viața lui normală și veșnic grăbită. Ca de obicei, cocoșul de bronz se înălța pe prăjina lui, ca de obicei stătea gata s-o ia la goană de pe soclul lui, undeva spre Moscova, acel Mercur din

fontă neagră ce-și înălța caduceul aurit. Parcă toate transformările primăverii se pierduseră în trecut. Prea puțini oameni de la Centru îi remarcaseră absența. „Te-ai odihnit bine? Unde ai fost? În Crimeea? În Caucaz?" întrebau unii.

Într-o zi, pe scară, Olia se văzu ajunsă din urmă de una dintre cunoștințele ei, Salifou, un comerciant din Guineea. Venise la Moscova cu șase ani mai înainte și semnase un contract pentru furnizarea de papagali pentru circurile și grădinile zoologice sovietice. De multă vreme făcea alte afaceri, adevărate, dar, când era salutat, nimeni nu scăpa prilejul de a-i aminti prima înțelegere.

— Ei, Salifou! Se vând bine papagalii tăi?

— Ba deloc! Mă striviți cu concurența! Papagalii sovietici sunt cei mai buni din lume...

Salifou îi întinse Oliei o poză.

— Uite, ăsta-i ultimul meu copil!

Olia văzu o femeie tânără în veșminte înflorate, ținând un copilaș în brațe și fixând obiectivul cu un aer sârguincios și totodată pe jumătate adormit. În stânga se vedea conturul stufos al unui copac și o fâșie de cer albastru-cenușiu.

Olia contempla fotografia și nu-și putea lua ochii de la chipul acelei femei tinere. Simțea în privirea calmă și absentă a ochilor întunecați la culoare, în linia brațului care susținea copilul ceva ce îi era în mod intim apropiat și familiar. Olia înțelegea că trebuia să spună câteva cuvinte de complezență. Dar ea continua să se uite, fascinată. În sfârșit, fără să se gândească, fără să-și desprindă privirea, spuse:

— Trebuie să fie tare cald la voi.

Salifou începu să râdă.

— Desigur! Ca într-o baie rusească... Vino să ne vezi, ai să te bronzezi la fel ca mine, ți-o garantez.

Și, strecurând poza în portvizit, coborî iute scara.

Olia puse servieta francezului în învelișul mare negru, vârî într-un buzunăraș interior carnetul lui de adrese și așeză totul lângă ușă.

În cameră domnea o căldură confortabilă, un pic dulceagă. Francezul dormea, cu pătura aruncată într-o parte, cu brațele larg desfăcute. Pe șolduri, pielea mai deschisă la culoare îi scotea în evidență bronzul.

În timpul cinei, francezul vorbise mult. Și toate cuvintele lui erau inspirate, totul trezea la însoțitoarea lui zâmbetul, privirea, replica pe care el le aștepta. Avea acea dispoziție plăcută, când simți că totul în ființa ta strălucește, când îți vine să spui: „Bărbatul ăsta tânăr, cu haină scumpă după ultima modă, cu pantaloni negri cu manșete, cu pantofi de lux din piele brună-aurie sunt eu". Părul îngrijit cade răsfirat peste frunte. Cu un gest neglijent, dar cu o precizie aproape milimetrică, nodul cravatei e slăbit. Și până și fumul țigării se încolăcește cu eleganță.

Vorbea mult și simțea că îi place acestei femei. Bucuria aceea de a trăi o simțea aproape fizic, îi percepea gustul suav pe limbă. În timp ce își bea cocteilul, începu să vorbească despre Gorbaciov. Înaintea plecării, citise în *Libération* un articol despre reformele din U.R.S.S. Totul era foarte bine

explicat: de ce nu va reuși Gorbaciov să democratizeze regimul, să restructureze economia, să ajungă din urmă Occidentul în domeniul electronicii.

— Totuși, cugeta el cu indolență, sorbind din cocteil, Rusia e țara paradoxurilor. Cine a început toată manevra asta cu *perestroika*? Un adept al lui Andropov. În Franța, Gorbaciov e chiar numit „un tânăr andropovist". K.G.B.-ul, inițiatorul democratizării și transparenței? Păi asta e ceva de domeniul science-fiction!

„Pe unde o fi acum, gândea Olia, germanul acela cu colecția lui de faruri în miniatură?"

În timp ce adormea, Vincent, cuprins de iureșul gândurilor, își făcea calcule cum să facă să mai rămână o zi la Moscova, sau, mai precis, încă o noapte. Să-i dea telefon șefului și să-i spună că nu avusese timp să rezolve toate detaliile legate de prețuri? Nu, vulpoiul bătrân ar pricepe imediat. Nu-l puteai înșela. Să invoce o problemă cu avionul? Nu mai erau locuri? Complicații la vamă? Dar mai e și hotelul. Va trebui să scoată bani din buzunar. Și apoi poate că va trebui s-o plătească și pe fată, să-i facă un cadou. Cum se petrec lucrurile astea? De altfel, nu e o problemă. Poți ieși din încurcătură cu câteva fleacuri de la Beriozka...

Somnul veni brusc peste el. Tot ceea ce îl neliniștea începu dintr-odată să se rezolve rapid, de la sine. Își vedea șeful vorbindu-i prietenos în timp ce mergea alături de el pe străzi nesfârșite, pe jumătate moscovite, pe jumătate pariziene. Scotea teancuri de bancnote de la bancomatul aflat chiar în camera de

hotel... Şi iarăşi, visând, simţi în gură savoarea dulce a fericirii...

Olia puse din nou servieta la locul ei, strecură cu precauţii şi la locul potrivit carnetul de adrese, în buzunarul interior al hainei. Liniştea din cameră i se părea ciudat de profundă, neobişnuită. „Poate că e din cauză că nu suntem la Inturist, ci la Rossia, gândi ea. E mai puţină circulaţie." Se apropie de fereastră, dădu la o parte perdeaua şi îşi reprimă o exclamaţie de surpriză.

Cădea prima zăpadă. Copacii înzăpeziţi, maşinile albite, la marginea trotuarelor... Olia nu putu rezista tentaţiei şi deschise geamul lateral îngust. Prima gură de aer fu greu de tras în piept – într-atât de înţepător era mirosul acela vertiginos de iarnă. „E bine să cadă zăpada, îşi spuse Olia. Când va îngheţa, mă voi duce la Borisov, la cimitir." Şi îşi imaginâ – nemaisimţind durere, ci o amărăciune calmă, cuibărită undeva în zona inimii – o zi de iarnă cenuşie: între împrejmuirile metalice, locurile înguste de trecere cu pământul îngheţat, scârţâind sub paşi, copacii dezgoliţi de frunze şi cele două morminte, acoperite de zăpadă şi de cele din urmă frunze, cufundate sub cerul palid de iarnă, fără s-o mai înspăimânte, într-o surprinzătoare tăcere atentă.

Doar râul Moscova era negru. Deasupra apei, din toate părţile, înălţându-se în văzduh sau rămânând nemişcat în aer, zburătăcea un văl alb. Dintr-odată, în profunzimea aceea înzăpezită şi îngheţată, tremură sunetul înfundat al clopotelor. Nu era

orologiul Kremlinului, ci erau niște sunete subțiri și îndepărtate. Veneau din clopotnița unei bisericuțe pierdute sub zăpada liniștită, undeva pe lângă Taganka. „Fiecare cu crucea lui..." își aminti Olia. Și zâmbi. „Și fiecare cu prima sa zăpadă..."

Închise fereastra, se apropie de pat și-l privi pe francezul care dormea. „Fără haine, pare un adolescent, își zise ea. Cred că l-am făcut să înghețe cu geamul ăsta deschis." Trase cu grijă cuvertura peste el, se strecură și ea alături. Încet, cu mișcări cam țepene, se întinse pe spate.

Totul începu brusc să i se învârtejească în fața ochilor – frânturi de discuții, senzația pe buze a tuturor zâmbetelor din cursul zilei, oamenii, chipurile... chipurile... Chiar în clipa când adormea, un gând îi trecu prin minte, aidoma unei rugi copilărești pe jumătate șoptite: „De m-ar plăti în devize... Aș putea răscumpăra Steaua tatei..."